

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

110774

ROZA JELODVORSKA.

Lepa, podučilna in kratkočasna

pripovest

za

mlade in odraslene ljudi.

Poslovenil

Dragoslav Pijelik.

~~~~~  
Drugi natis.  
~~~~~

V Ljubljani 1872.

V založbi pri Henriku Ničmanu, bukovezu na
starem trgu št. 16.

110774

110774

FZC 986/1953

Predgovor.

Vedno večí védoželjnosti dragih Slovencev ustreči, podam sledeče bukvice s serčno željo, da bi Vam, posebno pa Tebi, slovenska mladina, jako koristile. Tega se smem toliko boljnadjati, ker ni le skoz in skoz naukapolna, ampak tudi kratkočasna pripoved; zraven pa je tudi lep zadržanjski zgled, ktereга posnemanje Te bo vsakikrat z nepopisljivo radostjo navdalo, in časno in večno srečo Ti zagotovilo. Blaga, nedolžna Roza Ti je živa podoba prave ljubezni in bogaboječnosti. Njeno edino veselje je bilo, voljo svojih bogoljubnih staršev spolniti v vsaki, še tako zoperni priložnosti svojega življenja. Zato pa, ker je Boga čez vse, svoje starše pa za njimi kot prve in naj večí dobrotnike ljubila, ji je Bog veliko veselja, in časno srečo že tukaj na zemlji v obilni meri podelil, kakor četrta božja zapoved pravi: „Spoštuj očeta in mater i. t. d.“

Vi pa, predragi starši, posebno pa Ve, dobre matere! posnemajte blago srčno gospo Matildo v zreji svojih blagih otročičev. Zasadite zgodaj v njih nedolžna srčica strah božji, bogoljubnost, milosrčnost in druge lepe čednosti, ktere so vsakemu kristjanu potrebne za večno zveličanje. V Vaših rokah je njih časna in večna sreča, in če jo bote prav posnemali, tako Vas bojo vaši hvaležni otroci blagoslovili, če Vas bo tudi že dolgo rahlja zemljica pokrivala.

Žlahni vitez Castimir, Rozin oče, nam je očitni dokaz, da, kdor Bogu služi celi čas svojega življenja in trdno v njega zaupa, da ta zida na sivo nepremakljivo skalo, ktere nemore zrušiti vsa peklena hudobija. Naj se naši sovražniki še tako prizadevajo, nam škodovati, tako vender le toliko storiti zamorejo, kolikor jim Bog pripusti, in na zadnje — se vender vse k naši sreči izide. Nasprot pa Strašimir, pogubljeni sovražnik blagodušnega Častimira, nam kaže, kam pripelje človeka vkoreninjeno sovraštvo in druge stasti. Dušni mir zapusti tacega človeka, in huda vest ga preganja od enega kraja v drugega. Blagi občutleji, ki pravičnega vsikdar navdajajo, so mu neznani, in veselje, naj ljubši prijatelj na poti življenja, se vedno bolj od njega proč pomikuje. Namesto se spreobrniti in pokoro delati, hudobijo na hudobijo naklada, predrzno dere v večno pogubljenje, če ga božja milost ne reši strašnega prepada, v kterega brez vsega pomiselka leti.

Skrivna, nezapopadljiva pota božje modrosti in previdnosti, so tako rekoč osnova pričujoče povesti, in očitno nam je, da dobrotljivi Bog vse k naši večji sreči obrača, akoravno nas hudo tepe. Toraj ne smemo godrnjati, če nam pošilja križe in težave, ampak misliti moramo vsakokrat, da smo si ali zaslužili, in potem je pravična kazen za naše grehe, ali pa da nas Bog skuša, in naše zasluženje je potem toliko večje v svetih nebesih.

I.

Rozina mlada leta in skrbna odreja.

V spodnjem kraju švabske dežele, v kateri se rasprostirajo lepe zelene doline in obrašene goré, za kterimi se silni Švajcarski velikani s svojimi sneženimi glavami proti nebu veličastno dvigujejo, je stal svoje dni na veliki, z mnogimi jelkami obraščeni pečini, lepi čvrsti grad, Jelodvor. Mnogo stoletij potem, ko je bil že večidel razrušen, so napol razkopani stolpi in z mahom prepreženo zidovje, posebno ko so bili od zahajočega solnca, rumenkasto pobarvani, ali pa od blede lune tu in tam osvitljeni, marsikterega popotnika čudno v srce ganili; v duhu je blagoslovil blage ljudi, ki so nekdam tukaj bivali, in mimo gredoči je z glavo majaje nad minljivostjo vseh pozemeljskih reči, korakal svojo pot nadalje.

Živel je svoje dni v tem gradu vitez Častimir v lepi zakonski edinosti s svojo drago ženó po imenu Matilda. Častimir je bil tudi imeniten vojšak, in akoravno je vedno s kopjem in mečem opasan mogel pripravljen za vojsko biti, se je vendar zamoglo z njegovega jasnega obličja

ljudomilost in usmilenje posnėti. Pod železnim oklopjem je bilo žlahno in dobrotljivo srce do vsakega človeka. Zraven je bil tudi grozno po-božen mož, pošten poglavar, in dober oskrbnik svojih podložnih. Švabski knezi so ga kot poseb-nega prijatla častili, in sam cesar ga je pred vsemi drugimi vitezi še posebno k časfi povzdignil. Matilda, blaga gospa Častimira, je zavoľjo svoje umetnosti, pobožnosti, dobrotljivo-sti proti revežem, in drugih lepih čednost, daleč okoli slovela; zraven ji je bil Bog tudi posebno lepoto telesa podaril.

Častimir je v tistih nemirapolnih časih le malo na svojem gradu prebival, vedno je namreč kneza v vojskah spremljal, in prigodilo se je, da je po več let s svojimi četami pri vojskni armadi moral ostati. Matilda je med tem, ko je njeni mož daleč proč od ljubega doma s sovraž-niki se boril, imela sladko veselje z edinim de-tetom, malo gospodično, po imenu Roza, ktera je v razumnosti in posebni lepoti ravno tako, kot mati slovela. Zalo Roziko dobro odgojiti (izrediti), je bila naj večja skrb ljube matere. Reja je bila prosta, brez vseh nepotrebnih pri-stavkov; in ker je bila sama v resnici pobožna in blagega srca, je bilo materi pač lahko nadepolnega otroka dobro odgojiti.

Pobožna mati je učila svojo hčerko naj popred Boga prav spoznati, in je posebno skr-bela prav gorečo ljubezen do nebeškega očeta v njeno žlahno srčice zasaditi. Modra gospa je

vse misli in občutleje le za lepe in božje reči imela. Velikokrat je božje skrivnosti v veliki pobožnosti premišljevala, je in polna nebeške radosti Boga za neskončne njegove dobrote iz celega srca hvalila. Z visokega okna navadne stanice, pri katerem je veči del dneva z delom doprinesla, se je prav lepo, daleč krog in krog vidilo. Vsa narava je rasprostirala se pred očmi v svoji neprecenljivi krasoti, ktera je bistrourni materi dajala večkrat lepo priložnost svoji hčerki modrost, dobrotljivost in vsegamogočnost božjo, prav očitno pokazati.

Ko je prišla zaželjena spomlad in so hribi in doline, logi in planjave zopet zeleneli, brezštevne cvetlice veselo barvaste glavice proti nebu dvigale, ko je v vsakem grmičku ptiček žvrgoléli jel; je poklicala malo Rozo včasih prav zgodaj rekoč: „O pojdi, pojdi, Roza! glej! kako lepo gre solnce izza gôr! Vidiš“ pravi ganljivo in okno odpre, „kako se tukaj, kjer bode zdaj in zdaj solnce priplavalo, nebo svitlo žari. Vidiš meglice svetliti se od zlatorumenih žarkov, in tamkej čez temnozelene gojzde, hotla bi reči gôre zlata, — glej — zdaj — zdaj se solnce vidi. O čudni Bog, kateri je ono in vse, kar njegovi žarki osvetlujejo, vstvaril! Vidiš tamkej se vidi cerkvice kot pozlačena v gaju rodovitnih dreves, v katerem skorej celo selo skrito leži. Delavci grejo veselo vnovič okrepčani po svojih opravilih. Pastir žene goveda, ki veselo mukajo, tje v globoko dolino; na temu klancu se pasejo

belokodraste ovce, ki jih spremlja skrbni ovčar. Pogledaj kôsce tamkej na zelenih travrikih, ki sučejo v dolgi vrsti blisketeče kose; žitno polje je skorej rumeno, in kmalo se bodo srpovi veselo obračali. Povsod vidiš veliko dobrotljivost in blagoslov božji. O kako ljubeznjiv oče je on, ker na vse ljudi, naj v gradeh ali pa v revnih hišah stanujejo, ravno tako ljubeznjivo na nje gleda, je njim ta lepi svet, ki je tako poln njegovih darov, v stanovanje izvolil, in vse pri sebi enkrat imeti hoče! O kdo bi se takega dobrega očeta ne veselil?!“ Take besede, ki so iz srca puhtele, so se mali Rozi v srce zasadile. Ona je sama ročice skupej sklenila rekoč: „O ljubi Bog! kako te hvalim, ker si vse tako lepo naredil.“ Ravno tako je podučila ljubeznjiva mati svojo hčer o vsem, kar mi na nebu in zemlji vidimo, od svetlega solca do bliščeče kaplje rôse na veji, ktera nam dobrotljivost in prijaznost božjo oznanuje. Spremin léta z mnogoterimi lepotami in dobrotami, so ji dajale veliko priložnosti k poduku. Od stvari je Rozika jela stvarnika spoznavati. Zamogla je namreč pri ogledu lepega sadja ali kake cvetlice se srčno veseliti, in polna otročje ljubezni Boga za prejete dobrote hvaliti.

Pobožna gospa je vse svete pripovedi na tanko znala, in večkrat ji je pripovedovala cele ure, ko je predla ali pa všivála na tančico, radovedni hčeri take pripovedi, ktere so bile njeni starosti primerjene. Slišala je od raja,

starih očakov, od Izraelcev v puščavi, in od dežele, ki se od medu in mleka cedi; in pri téh pripovedkah je imela neizrečeno veselje. Učila se je, kako se je Bog kot nar svetejši ljudem razodeval, kateri le nad pobožnimi se veseli, greh sovraži, in vse pobožne hoče imeti. V hudobnih, ktere nam s. pismo kaže, je vidila strašne izgledе hudobije; v dobrih pa, prijazne pota k vsaki lepi čednosti. Naj rajši je poslušala Roza od našega zveličarja pripovedovati. Veselila se je z angeli in pastirji nebeškega deteta v jasliah pri Betlehemu, in je darovala z modrimi jutrove dežele novorojenemu kralju, kterega žareča zvezda na nebu je lesketala se, pobožne občutleje molitve in hvaležnosti, ktere so dražše bile kot zlato in kadilo. — Vidila je nadalje nebeškega sina v hiši mesta Nacaret, kako je svoji s. materi in bogaboječemu Jožefu pokoren bil, molil, delal, v ljubezni pri Bogu in ljudeh, kakor je tudi v starosti rastel; trdno je zraven sklenila svoje starše tudi tako vbogati, in vsaki dan boljša biti. Spremljala je v mislih nebeškega učitelja na njegovih potih v obljubljeni deželi; stala je v duhu med njegovimi učenci na gori Tabor, na jezeru Genezaret in v tempelju; poslušala ga je polna gorečnosti zvesto, in za trdno je materi obljubila, take lepe nauke tudi spolnovati.

Naj večje veselje je občutila, ko je slišala, kako je bil ljubeznjivi zveličar detomil, male otročiče k sebi vabil, in jih blagoslovil. Kako

je žalostnim staršem mrtve deklice rekel: „Dete le spi!“ in jo iz mrtvega spanja k življenju zopet obudil; kako je že od sveta ločenega mladenčca živega žalostni, jakajoči materi podaril rekoč: „Vstani!“ Trdno je sklenila vedno dober otrok ostati, njega ljubiti, mu zaupati, kateri vse solze obriše, v vsaki sili gotovo pomaga, smrtni strah odvzame in večno življenje dati more. In ko je blaga mati zadnjič od terplenja Kristusovega govorila, in ji pokazala, koliko je nedolžni odrešenik iz ljubezni do ljudi mogel prestati; kako je še na križu viseč s krvavim in bledim obrazom za svoje morivce pri nebeškem očetu usmiljenja prosil, in skoz trpljenje in smert v veličastvo šel; tako se ni mogla solz zdržati; tekle so ji po belorudečih ličicah. Obljubila je v duhu temu, kateri je tudi za njo umerl, celo življenje posvečevati. Tako je učila bogoljubna mati svojo hčer Boga in nebeškega odrešenika spoznavati in ljubiti.

Kakor je mati ljubezen do Boga v njeno srčice zasadila, tako je hotla tudi, da bi se ljubezen do vseh ljudi zakoreuinila, posebno pa do svojih staršev. Ljubezen matere je otroško ljubezen hčere do nje vnela. Ravno tako je ljubila svojega očeta, akoravno je bil le malokdaj doma bival, zato ker je mati vedno s srčno ljubeznijo od njega govorila. Če je mati rekla: „Vêdi se vender tako, da ljubemu očetu, ko domu pride, bom le kaj dobrega od tebe povedati mogla,“ tako je bilo to za Rozo naj

veče in koristniše opominjevanje k dobremu; in ko je prišel potem zares ljubeznjivi oče na svoj dom, je skrbela Roza kot tudi skrbna mati, mu ja prav veliko veselja storiti. Častimir je postavim breskve posebno ljubil, ktere je neko drevo na grajiškem zidovju rodilo. Mati je nekega dne prvence tega drevesa odtrgala, in jih v tri jednake dele razdelila, za očeta, za sé in Rozo rekoč: „Svoje breskve bodem očetu dala.“ Roza na to hitro povzame: „Tudi jest hočem svoje zraven pridjati“ Nobeden bi je ne bil pregovoril več, le eno za sé obdržati, ampak z veselo opravičnostjo je vse breskve v lepospleteni jerbasček prav umetno zložila, in jih očetu prinesla.

Blaga gospa je imela navado zares ubogim z denarjem ali pa z živežem pomagati. Veliko teh darov je po Rozi podelila, da bi veselje, ki ga človek po dobrih delih občuti, po skušnji se učila. Znala je tako milosrčnost za ptuje potrebe obuditi, in sicer tako povzdigniti, da je Roza svoje veselje dobrovoljnosti drugih darovala. Prigodilo se je nekikrat, da je Roza od očeta k svojemu godu zlát za vezilo dobila s sporočilom, naj si zanj kupi, kar ji je naj ljubši; Roza je za mnogo reči mater popraševala, kaj bi se le za zlati denar dobiti zamoglo. Mati ji imenuje veliko reči, in vesela Roza sama ni vedila, kaj bi si zvolila. Ko je še vsa zamišljena bila v imenovane reči, glej — pride neka vdova, kateri je kuga edino kravico vzela. Usmiljena

gospa jo pokliče in ganljivo prošnjo uboge žene posluša. „Ja, ljuba moja, jest sem že toliko ljudem z denarjem pomagala, ki so od ravno te nesreče zadeti bili; moram vender kaj malega za vsakdanje potrebe obdržati.“ Uboga vdova žalostno glavo ukloné in vroče solze so tla močile. Matilda od ptuje nesreče vsa ganjena, gre v bližnjo stanico in prinese denarje, in jih položi na mizo rekoč: „Več vam zares nemo-rem dati, ali če bi imela še en zlat, bi si lahko prav zalo kravo kupiti mogla.“ Roza zdaj hitro leti, prinese svoj zlat, in ga pridene k naštetemu denarju. „Jest imam že zadosti oblačil“, reče, „tej ubogi ženi je krava veliko bolj potrebna, kot meni novo oblačilo.“ Revna žena se veselja joka, in poljubiti je hotla Rozine roké, kar pa ta ni dopustila. Ko obdarovana vdova odide, objame gospa svojo hčer, ter reče: „Tvoja milosrčnost več velja kot sto zlatov, več kot vsa draga oblačila in veličastvo sveta.“

Matilda je navadila Rozo od malih nog k veseli pokoršini. „Zakaj“, velé modra mati, „svojevolja je naj večji zadržek k dobremu. Otrok more učiti se svojo voljo volji staršev podvreči; namreč če staršev, katerih vidi, ne vboga, kako bo Boga slušal, ktereга viditi ne-more? Silna nagnjenja se morajo ukrotiti, ljulka zruvati, da le prijetne cvetlice in žlahni občut-leji cvesti morejo.“ Kar tedaj razumna mati ni mogla Rozi dovoliti, ji je v malo besedah gotovo odrekla. Mala Roza je sprvega, kot vsi

otroci, marsiktero reč zlo želela, in jo s prošnjami in solzami izsiliti hotla; ali materna beseda „Ne“ je več veljala kot sto besedi, ker vselej je pri tem ostalo, kar je rekla. Kmalo je spoznala, da vse prošnje in jokanje je zastonj, opustila je. Modra mati ji je dala v vsaki mali priložnosti se v pokoršini in premagovanju svojih nagnjenj vaditi. Kar je mati zapovedala, to je mogla Roza storiti, vsa druga opravila, vse igrače so mogle na enkrat v kraj. Še ene róžice ni smela odtrgati v vrtilču brez maternega dovoljenja. Matilda ni rada veliko zapovedovala in prepovedovala; tudi tega ni trpela, da bi bila večkrat nepotrebno opominjevala ali pa strahovala, ker je dobro vedila, da otroci na zadnje sami ne vedó, kaj bi storili. „Zapoved je kmalo dosti, ali té morajo na tanko spolnjene biti.“ Rekla je: „Ljubeznjivi Bog je nam le desét zapoved dal, in te so nam zadostne k večnemu zveličanju, in ako bi te zvesto spolnovali, bi tisuč drugih nam treba ne bilo.“ Bistroumna mati je tudi spoznala, da so otroku za spodbudo k pokoršini plačila in kazni potrebne, rekoč: „Saj ljubi Bog z nami velikimi otroci ravno tako ravna.“ Materno veselje je bilo ljubljeno Rozi iz domačega vrta prav veliko žlahnega sadja podeliti; ali Roza ga je mogla zaslužiti. Matilda je postavim rekla: „Ako te vrstice, ktere ti bodem zdaj povedala, mi zopet povedati moreš, tako te lepe češnje vzeti smeš.“ Ali pa ji reče drugi pot: „Če mi delo lepo dovršiš, ktero ti bodem zdaj

dovršiti dala, dobiš lepi grozd.“ Roza je delo kmalo dovršila, in njeno veselje je bilo večji kakor pa, ako bi bila sadje brez zasluženja dobila. Če je Rozi kaj spodletelo, ni smela z materjo v vrt, naj veča kazen za Rozo. Kmalo tudi tega ni bilo treba, če je mati le z ojštrim pogledom rekla: „Kaj tacega bi ne bila od tebe mislila! Nikar me ne žali!“ Roza pokoja imela ni, dokler se ni materni obraz zopet zjasnil. Prepridna mati, ktera nikdar ni bila brez dela, je vedno skrbela, da je hčerka kaj opraviti imela. Ako je pri delu sedela, je mogla Rozika tudi delati. „Otroška pridnost sicer ni veliko vredna v hišnem dvorjenju; ali s tem se otrok navadi z godej marljivosti, ne pa dragoceni čas s postopanjem gubiti.“ In zares, na tako vižo je bila obvarovana pred dolgim časom in nejevoljo. Z godej je bila privajena delavnega življenja. Kmalo je znala prav lepo presti in šivanko prav ročno sukati. Nekega dne je Roza z materno pomočjo novo oblačilo si naredila iz platna, kterega si je sama napredla, nad katerim je veči veselje imela, kod nad dragim oblačilom, kterega je enkrat oče, ko je iz vojske prišel, seboj prinesel. Matilda je skrbela po navadi, da je kuhinjo imela prav snažno in blisketečo posodo. Tudi v kuhinji je imela Roza vedno kaj opraviti, in če družega ni bilo, je grah čistila, ali pa lečo zbiralala. Naj prijetniše delo je imela blaga gospa v grajšinskem vertu, posebno še, ker ji je bil čisti zrak tako rekoč zdravilo. Tudi Roza je

kmalo imela veselje za vrtnarska opravila. Mati ji je posebne grede odločila; napravila ji je zraven grabljic malo škropilnico in drugo vrtnarsko orodje. V vertu je bilo za Rozo od prvih pomladanskih dni, ko so jele breskve lepo rudečkasto cvesti, do trde jeseni, ko je listje z drevja padalo, vedno kaj opraviti; z velikim veseljem je semena sadila in zeliša skrbno polivala, plela, mlado zelje lepo ogrebala, visokoraseči grah na mladike privezavala i. t. d. Ko je prvi vrtni grah, ki ga je Roza vsadila, na mizo prinesla, je bila veseljsi, kot ko bi najdražja zmišljena jedila bila prinesla; mislila je, da nobena jed ji ni še tako dobro dišala. „To je korist delavnosti“, reče mati „tako blagoslovi Bog vsako dobro delo. Pridne roke so ves kraj, ki naš grad obdaja, puščavo v prijetni vrt spreobrnile.

Kakor je skrbela razumna mati mali Rozi vedno za delo, ravno tako ji je dala o pravem času počitek. Dva ali trikrat v tednu so smele k Rozi priti neke deklice, ki so bile dobrega zadržanja; med kterimi je bila posebno ena po imenu Nežika prav dobrega srca. Roza je vselej svoje prijateljice gostovala, potem so predle nekaj časa, nazadnje pa so v prostorni izbi ali pa v vrtu kako igrale. Mati je med tem bila na skrivnem kraju, od koder je zamogla vse viditi in slišati, brez da bi jo bile vesele deklice mogle zapaziti. Ljudomila gospa jim je sama kako igro povedala, in je vedila

tudi igro za Rozo naukapolno storiti. Tako je bila vedno dobre volje, in za vsako delo volnejša in radovoljніше spolniti vsako povelje.

Posebno pa je skrbna mati pazila, da bi prevzetnost in samoljubjo pri Rozi se ne obudilo. Nekega dne, ko je bila že večí, pridejo knezi v Jelodvor, svojega prijatla Častimira obiskat. Veliko vitezov in vitežkih gospá iz bližnjih krajev je bilo povabljenih. Roza je mogla svojemu stanu primirjeno oblečena biti v lepi svili in z dragimi kamni olikana. Ptuji vitezi in gospe so hvalili lepoto in kinč gospodičnie, kar je Rozi jako dobro djalo. Ko so imenitni gosti odišli, reče mati k Rozi: „Besede, s kterimi so hotli gospodje in gospe tebe častiti, so me prav razžalile! Kaj niso družega imeli nad teboj hvaliti kot to zvunajno leepotičje ki na tebi visi in zdaj, ga boš sopet proč djala!? — Oní so tkavca svile in umetnika, ki je kamne obrezal, ne pa tebe hvalili. Le tvojo postavo so častili, ki ni tvoja vrednost, čigar lepota kmalo mine, in enkrat se bo v prah in pepel spreobrnila. O Bog! če bi družega nič ne bilo na tebi hvalevrednega, bi bila jest prav nesrečna mati! Ljuba Roza! skrbi si pridobiti le takih čednosti, ktere so v resnici časti vredne.“ Žalostna je mati lepotijo v lepo skrinjico spravljala, ter pravi: „O kaj so te drage reči proti žlahnemu srcu! — Vse to me nemore v resnici osrečiti. Ko me bodejo enkrat k pokopališču nesli, ostane ta škrinjica tukaj; pobožna in dobra dela so

pravi dragi kamni, kateri v večnosti vrednost imajo.“

Ali vender, več kot vse lepe besede in nauki, je veljal pri Rozi materni lepi izgled prave pobožnosti. Zadržanje matere je bilo svetlo, čisto zrkalo vseh lepih čednost, ki jih je Roza zamogla brez pomiselka posnemati. Blaga mati je bila v svojem zadržanju tako modra, pohlevna, da vsako njeno delo je bila očitna hvala te lepe čednosti. Nikdar ni sama sebe hvalila; ali pa od drugih kaj slabega govorila. Posebno pa je pobožnost in ljudomilost v srcu ljubeznive hčere vtisnjena ostala za celo življenje neizbrisljiva.

V gradu je bila lepa cerkvena, drago okinčana. Tukaj je bogoljubna mati velikokrat z veliko pobožnostjo pred altarjem klečé molila vsa v Boga zamaknjena. Njeni obraz je obdajala nebeška lepota, dušni mir in edinstvo z Bogom sta se na njenem obrazu očitno vidila, Rozi je bil angelski pogled videti ljubo mater tako gorečo v molitvi. Vsa ganjena je povzdignila tudi ona svoje občutleje k nebesom. Vidila je tukaj z lastnimi očmi in globoko čutila, „da naj žlahnejši in blažji vseh občutlejev je — prava bogaboječnost.“ Cele obširno popisane knjige bi je ne bile tako očitno o tej resnici prepričati mogle.

Matilda je bolnikom, s trpljenjem obloženim in sile stiskanim, ako je bilo le mogoče, iz srca, rada pomagala. Pod hribom v nekem selu

je bila uboga nadničarica, mati sedem malih otrok, grozno bolna. Usmiljeni gospej ni bilo pretežavno iz visokega grajšinskega hriba iti v selo in obiskati ubogo bolno pod nisko slamnato streho. Ljubeznjivo je popraševala za vse okoliščine, zraven je sama vse vredila, tolažila revo, in sama ji zdravila podajala. Vsaki dan je obiskovanje ponovila, in Roza jo je mogla vedno spremljati, da je tako sčasoma s človeškimi slabostimi bila znana, zraven pa mogla učiti se ptujih nesrečo lajšati, in samo sebe toliko ložej obvarovati. Ko je Matilda nekega dne zopet pri borni postelji bolne bila, in žalostno družino zagotovila, da ljuba mati ni več v smrtni nevarnosti, so vsi veselja se jokali; oče je opominjal svoje otročiče dobrotljivi gospej, ktera je materi življenje otela, klečé se zahvaliti. Blagodušna gospá sama zeló ganjena poklekne, in hvaležni otročiči so roke in oblačilo njeno poljubovali. Pri tem pogledu je bila Roza močno ganjena, točila je veselja solzice s preveselo družino. Obljubila je v duhu, dela mile matere nasledovati; zraven pa je Boga srčno hvalila, ker ji je tako dobro mater za rednico podaril.

Tako dobro odgojenje ni moglo brez dobrega sadú ostati. Bila je Roza zares tudi podoba vsake lepe diviške čednosti. Golo ljubezen do Boga, do staršev in sploh do vseh ljudi je Roza v vsakem djanju kazala. Ponižnost v zadržanju, tihota blažene duše, in pobožne čiste misli so se lahko posnemale iz njenega milega

obraza. Obleka njena ni bila ptuja, ampak čisto iz domače preje, ki jo je sama spredla. Kaka plava cvetlica ali pa rožni popek jej je bil naj ljubši in edini kinč. Al njene nedolžne in prijazne oči so bile lepše kot plave vijolice; barva nedolžnosti cvetečih lic je osramotila rudečico razpočene rože. Kteri jo je le vidil, je rekel: „Roza Jelodvorska je zares naj lepša gospodičina v vsi deželi; ali njene čednosti so še večje kot njena lepota.“

II.

Roza zgubi svojo mater.

O da Roza, tako skrbno mater imeti, ni mogla dolgo uživati! Bila je ravno v štirinajstem letu svoje starosti, ko prisrčna mati nagloma zbolé. Bolezni tudi Rozi ni skrivala. Blagi vitez Častimir je na vojsko šel, in krepko težki meč za domovino sukal. Tedaj reče draga mati nježni svoji hčerki: „Pošlji zvestega poročnika k mojemu možu, kterega bi še enkrat rada vidila, in ga s svojima omedlevima rokama objela. Pošlji tudi po opata Bogoslava; on me je krstil, on je moje življenje, ko sem svitlobo dneva prvikrat zagledala, Vsegamogočnemu posvetil. Gotovo mi on ne bo svoje zdravilne po-

moči odrekel pri odhodu iz tega življenja, timveč me mirno spremil v boljše večno življenje, pred svitli sedež mojega dobrotljivega Stvarnika. Sicer, draga hčerka, bi bilo kaj žalostno, ko bi se samo v tem hipu pripravljala za smrt, ampak človek mora vedno pripravljen biti, ker mu ni znana ura, kdaj da da bode umrl.“ Žalostna Roza vsa sporočila svoje blažene matere natanko spolni. Častitljivi oče Bogoslav, sivi starček, bistre glave, pobožni mož pride, večno hrano umijaroči podelit. Matilda se sama malo ž njim razgovarja in na zadnje je prejela iz blagoslovljenih opatovih rok tolažbo in krepost, zadnjo uro mirno pričakovati. Kdo je zmožen popisati žalost naše Roze! Curkoma so lile svitle solzice po njenih nedolžnih licih, s drhtočim glasom je molila le k Bogu, da bi se usmilil, in drago mater še mnogo let pri življenju ohranil. Ali, ko vidi, da so matrne oči omagovale, ji opada vsa moč; v kratkem: nepopisli-va je žalost angelske podobe. — Čez nekaj dni pride slavni Častimir iz vojske na svoj dom. Navadno mu priteče nježna Rozika nasproti. Ali kako se začudi Častimir, ko vidi, da je njegova krasna hčerka vsa blede, s gorkimi solzami oblita. Njegovo začudenje se spremeni v mili jok, ko vidi drago ženo s smrtjo borečo na smrtni postelji. Blažena gospá globoko izdihne in podá ljubemu možu desno, Rozi levo roko, ktera je dobrote delila, zdaj jo pa moč zapušča. „Ljubeznjivi Častimir, ljubeznjiva Roza!“ reče

z žalostnim glasom, „zadnja ura se mi bliža. Več ne bom vidila žarnega solnca izhajati, še menj pa zahajati. Ne bodita žalostna in ne pretakajta solzic britkosti. Saj me bo sprejelo večno svetišče večne svetlobe navdano v svojo radostno stanovanje. Še eno željo občutim, namreč vaju, moja predraga, blagosloviti. Tresoča Roza poklekne na eno in Častimir na drugo stran postelje. Solzice britkosti so nju obličje polile, ko draga mati svojega sopruga in svojo milo hčerko blagoslovi. „Ne jokajta prisrčna moja, saj se ne ločim od vaju na veke, kmalo se zopet vidimo, in potem bomo vekomej združeni v nebeškem raj.“ Zdaj omolkne, ker žalost ji besedo zamori.

„Glej mili Častimir,“ nastavi čez en čas nadalje, „glej milo Rozo, ona je živa podoba moja, imej jo v vednem spominu, in kadar jo pogledaš, se spomni mene, svoje zveste žene. Tebi jo izročim v zdihljajih. Gojila sem jo v keršanski pobožnosti; lepo je izrejena, in ti ljubi Častimir dovrši to izrejo, kar meni ni več dopuščeno. Popravi, kar sem jest opustila storiti. Ljubi jo, kakor si mene ljubil, za kar se ti umijaroča zahvaljujem. — In ti ljuba moja Roza! ti si bila vedno radost mojega srca, nikdar me nisi razžalila, kar ji zdaj v smrtni uri spričujem. Ostani tudi zanaprej bogaboječa, pobožna. Skusi cvetje nedolžnosti ohraniti tudi zanaprej, vedno ljubi Boga in svojega dobrega očeta Častimira. Skazuj mu toliko ljubezni, kolikor si je meni in bodi mu v njegovi starosti zvesta podpora!“

„Z Bogom, draga moja!“ govori z jasnim pogledom proti nebu. „Z Bogom! — jest vaju moram zapustiti. On ki v naša srca vidi, kteremu upam v kratkem priti, on naj vaju varuje vsega hudega, in vaju potrdi v dobrem, da se kmalo zopet vidimo tam v svetlih nebesih.“ — Zadnji z Bogom sta slišala Častimir in Roza od svoje umirajoče. V Bogu je sladko zaspala. Strmó gledata oče in hči mrtvo truplo. Mrzli lici zalivajo gorke solzice hčere, gorke solzice sopruha. Noč in dan pretakata solze, ker zguba sopruha je bila Častimiru skeleča rana, ktera ni poznala zdravila. Zguba ljube matere je bila žalostni Rozi pogublji strup, ki je rudečico belorudečih ličic spremenil v mrtvaško podobo. Tako so minule žalostne ure. Ali naenkrat zazvone zvonovi, kterih glas se razširja čez hribe in plán, kakor da bi vsem vernim naznaniti hotli, da je bogaboječa Matilda umrla. Na grobu pa, v katerem so košice Matilde počivale, je bil postavljen lep križ popotnika svareč: „Moli za dušo milosrčne Matilde!“ Tudi Častimir in Roza sta mnogikrat obiskala grob ranjce. Solzice so polivale mrzlo kamenje, dokler ne obzelení, in dokler ga nedolžne cvetlice ne kinčajo. Tako že na tem svetu kinča božja previdnost grob pobožne Matilde, na unem pak jo krije zlata gomila večnega srebrila!

III.

Roza streže svojemu učetu.

Slavni vitez Častimir je šel zopet v vojsko, in se povsod junaško obnašal. Ali nekega jesenskega dne se povrne na desni roki zeló ranjen k domu. Krasna Roza, ktere srce je bilo po materni smrti že mirnejše, mora zopet tugovati, ko vidi svojega očeta ranjenega. Kolikor mogoče, si je prizadevala, da bi kmalo ozdravil. Stregla mu je lepo, in lahno je obezovala njegovo rano. S tako marljivostjo ljube Roze je rana jela okrevati, ali Častimir, ki je le v bitvi radosten bil, se ne vé kam djati od predolzega časa. Tudi o tem ga je Roza razvedrila. Pravila mu je, kaj so jo ljuba mati učili, kaj pripovedovali. Častimirovo srce je bilo mirno, ker misli, da sliši svojo pametno ženo govoriti. Silila ga je srebrni kozarec, rujnega vinca natočiti in na zdravje predededov spiti. Tako je bil vitez primoran kaj pripovedovati, in dolgi čas ga je zapustil. Žalostne zimske ure, ko je narava obilno s snegom odeta, so mu v trenutku pretekle, in pisana spomlad se je zopet ponovila.

Nekega spomladanskega dne obiše neki žlahni vitez Častimira, ter ga sili zopet v vojsko. Častimir, ki je čutil, da ranjena roka ni za meč in sulico sukati, mu, dasiravno nerad, vender odreče. Obljubi mu pak, da mu bo po moči poma-

gal s svojimi hrabrimi junaki. Urno tedaj skliče vse svoje v grad, in jih tri dni očetovsko gostuje. Četrtega dne, ko na justranjem nebu svitla zarja napoči, so se imeli posloviti. Častimir krepko poprime besedo, rekoč: „Vidite dragi junaci! da sem jest nezmožen z vami po navadi iti v vojsko. Milostivi knez potrebuje pomoči, in ker sam nemorem vas voditi k zmagi in časti, tako vas zročim žlahnemu vitezu tukaj. Obnašajte se hrabro, kakor ste se, ko sem bil jest med vami. Proti sovražniku bodite junaci, proti kmetu milostivi.“ Bojna tromba zadoni, in hrabi vojaki, zapustijo s petjem in vriskom slavni Častimirov grad. S solznim očesom se je oziral za njimi, dokler se mu ne skrikejo za gosto obraščeni gojzd. Ves ljubi dan je bila žalost njegova tovaršica. Na večer pa zopet sede k ognjišču z lepo Rozo pomenkovati se, ker je vedil, da ga samo ona zná razvedriti. Donese mu nježna Roza kozarec vina, da se ogreje, ker večer je bil prav hladen. Potem ga prosi: „Ljubi oče! povejte mi enkrat pripovedko od oglarja. Sicer mi je že malo po malo znana, pa vender bi jo rada slišala.“ Tužno očetovo okó se zjasní, in koj je pripravljen od hrabrega Jakoba govoriti. „Ravno danes me je obiskal, in me tolaži, ker nisem mogel v vojno. On je bil nekdam jaki vojšak, vedno me je v vojski spremljal. Ali preden ti pričnem povestico, ti moram še nekaj povedati od Smreškega viteza Strašimira. Grad smreški ti je znan, ker njegove v nebo kipeče stolpe

lakho vidiš iz lín našega stolpa; Strašimir pak ti ni poznan. — Bil sem v svojih mladih letih ž njim na knezovem dvoru. Bil je on že v mladosti svojeglav, zavidljiv, ošaben, z eno besedo: lepih lastnost si je kaj malo prisvojil.

Nekega dné je bila vojaška skušnja na knezovem dvoru, da bi vsi mladiči izurjenje in učenost pokazali v bojni vaji. Vse mi po sreči izide, in bil sem prvi med vsemi. Za darilo sem dobil lep meč z zlatim držajem, ktereга so mi tvoja rajnca mati, naj lepša devica na knezovem dvoru, na dragovšivani blazini podali. Strašimir pa, ko se je slabo obnašal, dobí zadnje darilo, ostroge za konja spodbadati. Od te dobe me zanaprej vedno sovraži in pisano gleda. Še bolj se pomnoži njegov srd, ko so mi, kakor sama veš, svitli cesar po hudi bitvi zlato verižico s svetinjo podarili, ker sem se junaško bojeval; Strašimira pa, ki se je bedasto obnašal, so ozmerjali. Zgubljena bi bila namreč bitva, tako nerodno je lomastil med sovražniki. K sreči da nisem bil daleč proč. Jest in Jakob sva prva bila v pomoč, za nama privihrajo konjiki, in kmalo so bili zeló tepeni.

Pobožni Jakob, kakor moj podložni je imel malo posestvo, ktero je bilo na meji Strašimirovega obilnega posestva. Al koliko je moral prestati revni Jakob pred hudobnim vitezom. Iz njegovih tamnih gojzdov je pridrla razna zver, na primer: volkovi, medvedi, divji prešiči in so uničili vso setvo pridnega Jakoba.

Sicer sem mu dovolil vse postreliti, ker zverjad, ki čez Strašimirovo mejo pride, ni več njegova. — Nekega večera se pripeti, ko ravno proti domu jaham, da zaslišim nepoznani mili glas. Čez dalje mi bije glasneje na ušesa. Kdo je bil? Revna Jakobova žena Marjeta s svojo hčerko Nežico. Milo ste jokali, ter me usmiljenja prosili. Hitro konja ustavim, in ju prašam, kaj da je tako žalostnega? Zdaj jame revna žena z milim glasom: Ravno smo vsi po navadi pod lipo sedeli in večerjali, ka zaslišimo strašni hrup orožja. Bil je brezdušni Strašimir s svojimi hlapčoni. Kot vihar prijahajo pred našo hišico, in zvežejo, o neusmiljenost! mojega Jakoba, ter ga na voz denejo in odidejo. Zastonj sem pretakala britke solzice pred njegovim gnjusnim obličjem, nisem se mu smilila ne jest revna žena, ne mala Nežika. Pa zakaj so ga zvezali in odpeljali? — prašam dalje. Zato, ker je po pravici enega jelena vstrelil, ko nam je lepo žito teptal. Kaj so me spodbodle tužne besede revne žene. Prise-gel je tudi v svoji togoti: Jakoba v nar strašnejšo tamnico zapreti, da bode med ostudnimi merčesi poginul.

„Oprostil ga bom,“ rečem k ženi „in ako bi imel ves tolovajski berlog razdjati. Nikar se ne žalite, pojdite tačas z deklico na moj grad.“

Hipoma se napotim s svojimi konjiki kolikor je mogoče hudobnemu vitezu njegov rop odvzeti, ker — ako bi bil v svojem gradu že,

potem bi bila jako težka reč, pobožnega Jakoba mu iz rok izpuliti. Jaderno pošljem neke konjike: sledite, kje da je, imenujem jim tudi mesto našega snidenja in iskrenega vranca trdo spodbodem. Vojaki mi kmalo povejo: Strašimir je s svojimi hlapčoni v mlinu pri borovem potoku in se gostuje; kola pa z revnim Jakobom stojé pred vratimi. Ker smo ga tedaj že prehiteli, tako ga čakamo in njegovo roparsko derhal na takem kraji, koder so mogli mimo iti. Že je solnce za goro šlo in luna izza gor prijazno priplavala; ali od Strašimira ni bilo ne sluha ne duha še nikjer. Skrbelo nas je. Kar se zasliši velik šum in krik; mahali so jo namreč proti nam, prav židane volje. Ko blisk planemo na tolovaje. Strašimir nenadjoč se takega napada, zraven pa tudi ker je vina jako napil se, je prav slabo svoj meč sukal, in jo po kratkem boju pobegne. Lahko bi ga bil vjel, ali usmilil sem se ga, in pustil sem ga teči na svoj dom. — Hvala Bogu! nikdo ni življenja zgubil. Le z orožjem sovražnika je bila zemlja posuta.“

Neki predrzni vojak iz Strašimirovega tropa je hotel z mano poskusiti se; al spodletelo mu je, — s svojo sulico namreč ga od strani dregnem, da je dalječ proč iz konja telebil. Naglo razvežemo moža iz kol in denemo pridobljeno orožje nanje, Jakob pa zajaha ostalega konja, in veselo smo jo proti domu vihrali. — Kakšno veselje ste žena in hči občutile, ko smo v naš grad prijahali in meni na strani Jakob, ne dá se dopovedati. In vender,

ljuba Roza, je bilo moje veselje še večje. O to so sladki občutleji, druge nevarnosti rešene viditi!“

„Da bi bil oprostjen Jakob Strašimirovega maševanja, mu odločim kot v svojem gradu. Kmalo potem je bil v vojski tako hudo ranjen, da ni bil več za vojaško porabo. Ali za tega voljo ni rok križem držal, ampak hotel je kos kruha si zaslužiti. Najdel je v sredi našega gojzda lepo dolinico, kamor je želel se naseliti, kar mu tudi dovolim. Spreobrn timer je zali kos zemlje v lepo polje, od ktere ga ima zdaj živež. Zraven pa še z mojim dovoljenjem oglje žgè. V kraj, kjer zdaj Jakob in njegova družina stanuje, le malo kdo pride, in tako je popolnoma varen pred nepokojem.“

Tej povesti pristavi Častimir še druge dogodbe, postavim njegove jakosti in zvestobe i. t. d. tako, da je govorica zeló v noč trpela. Roza vsa zamišljena v povest, je pozabila kozarec ljubemu očetu napolniti in derva na ogenj djati. Že sta hotla, ko odmolita, k pokoji se podati; kar — v gradu hipoma strašni hrup vstane. Obóki so odmevali šuma strašnega orožja in vpitja divjih vojakov. Vedno bolj se bližajo vratam, v čigar stanici sta bila vitez Častimir in Roza. Naglo poskoči žlahni vitez in išče orožja; Roza vrata zapahne. Ali grozovitno sunjena vrata se odprejo, in v sobo stopi visok mož v črnem oklepju, ž njim več drugih z mečem v rokah.

„Častimir!“ zagromi s strašnim pogledom, „ura maščevanja je odbila. Jaz sem Strašimir,

kojemu si bil ti vedno protivnik, in ga tolikokrat razžalil. Mislim, da se boš zdaj zato pokoril.“ Obrnivši se k svojim hlapčonom reče: „Denite mu spona na roke in noge; dobro ga čuvajte, dokler ne odrinemo. Naj globokejša tamnica v Smrečnjiku bo zanaprej njegovo prebivališče. Orožje, oblačila, druge drage reči, ktere so mi vseč, si hočem zdaj izbrati. Potem lahko ali grad golo obropate za plačilo svoje jakosti, ko se jaz timčas z bučo starega vina potolažim. Urno se sukajte! — v treh urah odrinemo.“ Zastonj prosi mila Roza neusmiljenega trinoga prizanesljivosti, zastonj solzice toči za svojega dobrega očeta. Bezbožni Strašimir jo pahne od sebe, in ošabno gre skoz vrata z ropečim mečem. Blagi vitez je kmalo trdo uklenjen in dva vojaka ga stražita pred vratimi. Grdo ropa sovražnik, kar vidi — uniči.

Dolgo je čakal strastni Smrekar priložnosti, da bi Častimira mogel napasti. Zdaj pa mu je bilo to, kaj lahko storiti, ker Častimirovi hrabri vojaki so bili v vojski. Le malo, bolj slabih vojakov obdrži doma za brambo. In gotovo bi ne bil hudobni vitez tako lahko v grad prilomastil, ako bi ne bilo izdajstva. Bil je namreč med Častomirovimi vojaki nek zanikrni junak, ktereга je on iz usmiljenja pred nekaj dnevi v službo vzel. Za majhino plačo otvori skrivna mala vrata, ktera so bila med starim zidovjem, večidel že s trnjem obraščena. Šli so potem skozi podzemeljske oboke naravnost v

sredo grada. Častimirovi ostali vojaki so prepozno zapazili sovražnika, in so bili vkljub vse zoperstave kmalo premagani. Ni čuda tedaj, da je roparski vitez brez vse opore, tako naglo v stanico blagodušnega viteza privihral in ga kot naj večega hudodelnika uklenil.

IV.

Roza od svojega očeta ločena.

Blagi Častimir v preveliki žalosti vtopljen, sedi na stolu naslonjen na levo roko, pri malem ognju, v težkih verigah. Tugujoča Roza, kleči zraven ljubega očeta, moli — pa sama ne vé kaj, in kako. Sklepa roke, ihti od prevelike žalosti, in gorke solzice so se po milem obličji utrinjale. Plakajoča gleda tužni obraz druzega očeta, in — morebiti zadnji krat! — Ta strašna misel presune srce blagosrčne Roze kot ranijoči meč. Rumenkasti lasci, kinč zale deve, zdaj zmešano okoli njene glavice letajo. Zdi se ji, da njegovo podobo le v sanjah vidi pri umirajočem ognji rumenkaste svitlobe. Strašni ropot in peklenško krohotanje se razléga po gradu. Pijani sovražnik razgraja in ropa brez usmiljenja. V izbi nesrečnega Častimira in Roze pa je bilo tako tiho in mirno kot na mrtvaškem

pokopališču. Svetilnica je tudi slabo že gorela, ker ji je olja pomanjkovalo. Le Roza je zdihovala. Obrnivši se proti očetu, reče: Roko, ktera je tolikrat nedolžnost rešila, in tudi še ranjeno ukleniti! O to je preveč!“ — Zopet obmolkne, žalost ji glas zamori.

Vidši Častimir žalostno Rozo, od ktere bo kmalo kmalo ločen, dobro vedši, da jo zdaj nič dobrega ne čaka za naprej; brez upanja, kedaj hude ječe rešen biti: ga je popolnoma pobilo. Ali vendar začne svojo ljubo, drago hčerko tolažiti rekoč: „Ne žaluj, ljubo dete, in obriši si solze! To trpljenje je nama Bog naklonil. Poljubiva njegovo pravično roko, akoravno tepe. Boli zdaj le zato, da bo nama potem toliko boljši. Božja previdnost vse križe in težave k našemu pridu obrača. Njegova mila roka nad nama čuva, in zoper njegovo voljo se nama nič nemore zgoditi. Tudi sovražniki nama drugega nemorejo storiti kot to — kar nama koristi. Zaupajva tedaj trdno na Vsegamogočnega, on bo naju ob svojem času gotovo rešil. Gotovo je zdaj moja sreča bolj vtrjena kot pred malim časom. Zanašal sem se na carovo milost in knezovo prijaznost; ali ti imajo zdaj sami s svojimi sovražniki opraviti. Zanašal sem se na svoj meč, trdno zidovje in debele zapahe; ali zdaj se zanesem na Boga. On naj bo od zdaj zanaprej moj edini, ljubi zvesti, varh in moj čvrsti grad.“

„Le prenaglo se bodeva zdaj, ljubeznjiva hči, ločila“, povzame čez malo časa in objame z levico ljubljeno Rozo, ker je bila desnica s težkim železjem obložena, in zraven tega rana, ga vnovič zelo boleti jame. „O nikar ne govorite, ljubi oče, od ločenja!“ in prisrčno ga objame. „Od vas me ne sme neusmiljeni trinog ločiti: z vami hočem vse težave in britkosti deliti!“ „Nikar ljuba Roza“, pravi oče mirno, „to ne bo Strašimir pripustil, da bi bila ti pri meni. Te tolažbe mi on ne dovoli. Ni drugače, blaga hčerka, morava ločiti se; ali vender poslušaj zdaj moj svèt. — Na tebe, zavolj tvoje mladosti, nikdo posebno ne pazi. Glej tedaj, da iz grada prideš, da ne boš morebiti kot sužnja v zaničljivih delih svojega življenja žalostno končala. Eden ali drugi mojih hlapcev ti bode morebiti v beg pomagal; zakaj ta grad, in vse, kar je v njem, vzame zdaj Strašimir v posestvo. Postala si zdaj, prisrčna moja, iz vitežke žlahne gospodične, prav revna, uboga deklica. Ali vender, če ravno taka iz svojega očetovskega prebivališa, kakoršna si zdaj pred menoj, greš, in celo nič od našega premoženja, svoje drage ranjce matere in mojega sabo vzeti ne smeš: vendar ne obupaj, ljubezniva Roza. Časno blago ni vredno, da bi po njem žalovali. In — ako prav prevdarimo, vendar ga ne smemo po pravici našega imenovati. Ravno zdaj očitno vidiš, kako lahko nam more biti odvzeto. In ako bi ga tudi zdaj ne bila zgubila, gotovo o

smrti bi bila mogla vse zapustiti. Ali drugi zakladi so, ljubo dete, katerih nam ne more nobena nesreča in tudi smrt odvzeti; katerih ne zlato in srebro preceniti ne more. Menim pobožnost, delavnost, čistost in potrpežljivost. Te in druge lepe lastnosti so bile naj večje premoženje in naj lepši kinč tvoje matere. Ako ti le — tá dota ostane, potem si v obilni meri bogata.“

„Ko iz grada prideš, pojdi k pobožnemu Jakobu. On in njegova ravno tako pobožna žena bota gotovo za té skrbela. Pri njima zamoreš na tihem živeti, dokler te kaki vitez k sebi ne vzame, ki so bili popred moji prijatli. Ja, ako bi morala veliko let pri njem ostati, ja celo svoje življenje pod negovim niskim krovom bivati, naj bode tó tvoja tolažba, da se tudi v majhni kočici velikokrat lahkejši pobožniše živi in umerje, kot pa v zalem gradu. In to je poslednjič vender najbolje!“

„Nikar se tedaj ne sramuj kmetijskega dela; ročno vsako reč poprimi. Žulji na prstih, pridne roke so večjega spoštovanja vredni, kot pa zlati prstani in demanti na leni roki. O kako koristno ti je zdaj, da so te ranjca mati pridnosti navadili, in svoje sreče ne v nečimer-nih rečeh, dragih jedilih in v razstresljivih norčijah iskati učili. — S pridnim delom skleni pobožno molitev. Mi smo telo in duša. Telo naj dela, duh pa naj se k Bogu dviga. Delo zasluži kruh za truplo; molitev dušo živi. Če tudi srp v rokah držiš, imej Boga v duhu. Vedne

misli na Boga zamorejo naj manjši delo žlahniši storiti, kot je zlato in srebro.“

„Ljubeznjiva Roza! posebno ti priporočam varovati svojo nedolžnost. Varuj se takih ljudi, ki imajo take pogovore, pri katerih bi se mogla sramovati; varuj se jih, so namreč pogubljiva kuga duše. Meni ni mogoče dalje zate skrbeti; skrbna bodi tedaj sama. Pri vsakem delu, pri vsaki misli imej tudi tó misel: Bog mé vidi, in gotovo ne boš nikdar grešila. — Za me nikar ne skrbi. Pusti ljubemu Bogu skrb za naju; móli samo. On me gotovo ne bo zapustil, in tvoja pobožna molitev ne bo zavržena. Če ravno je velika nesreča, Bog mi jo lahko more polajšati. Železna vrata in debeli zapahi mu ne branijo tudi v težko ječo priti; on je povsod — samó v srcu hudobnega ni. Trdno zaupajva v njega, in on naju gotovo ne bode zapustil.

„Upam, da me bo previdnost božja gotovo sužnosti rešila. Ako bi se pa primerilo, da zdaj zadnjikrat obličje svojega očeta vidiš, — in jest vse svoje življenje v tamnici trpeti moram; želim si saj to tolažbo v svoji nesreči: Moja Roza ni pozabila opominjevanja svojega očeta. Zvesto nasleduje lepe čednosti pobožne matere; vredna je svojih staršev in ranjcih prednikov naših. In če mi tudi potem v tamni ječi zadnja ura bije, nobeden me ne vidi, nikdo ne sliši mojih zadnjih zdihlejev; nobena prijazna roka oči mi ne zatisne; mi vender v smrtni uri

ta tolažba ostane: Jest zapustim dobro, boga-boječo hčer na svetu, ali kaj rečem! — ne pustim je tukaj za večno, saj bo kmalo za menoj v nebesa prišla!“

„Zadnje besede tvoje blažene matere, katere bi tudi moje bile, ako bi bila pri moji smrti, hočem le ponoviti. „Bodi vedno pobožna, nedolžna in dobra. Ljubi Boga, spolnuj zapovedi, varuj se greha.“ Ako slišiš, smrt me je železja za večno oprostila, tako misli, té besede so zadnje bile iz ust mojega očeta! — Spolnuj jih, ljubo dete, in Bog, kateri je že popred iz nezapopadljivih vzrokov tvojo mater k sebi poklical, in zdaj tudi očeta vzame, bo nas tamkej v svetlih nebesih zopet skupaj pripeljal.“

„Glej! ravno danes sem zlato svetinjo, in dragi spominek cesarjev, zlato verižnico, na vrat djal, kojo so mi svitli cesar po dobljeni bitvi sami na čelu celé vojske natakneli. Skril sem jo pod svojo obleko, ko sem slišal sovražnike v naju stanico dreti. Nemorem je brez žalosti pogledati! O kako nestanovitna je sreča na tem svetu! Nekdaj so me njih Veličanstvo s to zlato verižnico k časti povzdignili; zdaj pa moram hudodelniku enako železne sponse nositi. Vzemi jo v moj vedni dragi spominek; ali nikar je prodati, tudi v naj večji sili ne. Zakaj, ako bi tudi jest ne živel več, se lahko po tem zve, da si iz žlahnega Jelodvorskega rodu. — Lepe podobe in tolažbepolni pregovori na svetinji so več vredni, kot pa zlato, iz kterega

je izdelana. Glej! tukaj oko božje od žarkov obdano z napisom: „Ako je Bog z nami, kdo je zoper nas?“ Gotovo se bodo tudi nad nama te besede spolnile, zakaj Bog naju vidi in nad nama čuva. Varujva se vedno greha, in potem se bati hudega nama ni treba. — Lepi križ v svitem vencu na drugi strani z besedami: „V tém je zmaga!“ naj té vedno opomni na neskončno ljubezen tega, kateri je za nas na križu umrl. Vsi ljudje na tem svetu se morajo vojskovati in trpeti. V pravi veri na križanega odrešenika, v zvestem spolnovanju svetih zapoved, v ljubezni in potrpežljivosti po njegovem svetem zgledu, v zaupanju na njegov vsegamogočni blagoslov in pričakovanju storjenih obljub, moremo vse težave zmagati in vse zopernosti voljno in veselo pretrpeti. Ljubeznjivi nebeški oče je nama zdaj v resnici težko butaro trpljenja naložil; al vse to je pač malo proti temu, kar ga je naš izveličar prestati moral, dokler je veličastvo svojega očeta posedel. In vender, draga hčerka, če svoje vojskovanje na tem svetu srečno končava v vedni potrpežljivosti, bodeva deležna njegove blaženosti tam — v nebeški očetnjavi.“

„Zdaj pa poklekni, ljuba hčer, da te blagoslovim.“ Jokajoča Roza poklekne, sklene roke in nagne z nepopisljivo pobožnostjo in žalostjo lepo, milo obličje. — Oče pa uklenjeno roko na glavo polože rekoč: „Vsegamogočni Bog naj te blagoslovi, in milost Gospoda Jezusa Kristusa naj bo na veke s teboj“. Milo se sirota joka.

Se enkrat jo ljubeznivi oče objamejo, in rečejo s solznimi očmi: „Prisrčna ljubica moja, nikdar ne bom v ječi nate pozabil, vedno hočem za svojo Rozo moliti; — obljubi tudi ti meni, da ne boš nikdar očetovega opominjevanja pozabila, ampak na tanko spolnovala. „Vse hočem, dragi oče, storiti z veseljem; le samo tega ne tirjajte, da moram bežati. Moje mile prošnje zamorejo morebiti okrutnega viteza omečiti, saj toliko — da z vami v sužnost smem iti, in vam v ječi streči!“

Zdaj se dvigne vnovič v gradu strašni hrup. Razsajoči vitez ukaže svojim hlapčonom odriniti. Le malo jih ostane v gradu za varstvo. Oboroženi kot divjaki gredó do slavnega Častimira. Roza se očeta oklenjena drži, in prosi, ji dovoliti z ljubim očetom v ječo iti. Ali neusmiljeni trinog jo iz očetovega naročja odtrga in daleč proč od njega sune. Častimira peljejo v veliki dvor, ki je z baklami sovražnika čudno osvitljen. Roparskega viteza kojniki so Častimirove lepo rejene konje za vajate držali; izdajavec pa, kateri je dobroto žlahnega viteza tako grdo in pregrešno poplašal, drži Strašimirovega vranca z dragim vajetom in rudečo podlago sedla. Pobožnega in slavnega viteza trešijo črni rabeljni na nesnažni voz, in stražniki ga obdajo. Dva velika Častimirova vozá kupoma naložena z obropanim blagom stojita nekaj proč od njega. Srce se hoče blagemu Častimiru žalosti utopiti, ko vidi lastno živino pripregati. Trese se po

vsem životu od mraza in mokrote, in rana, katera je ravno jela okrevati, ga hudo boli. Zdaj privihra Strašimir v dvor in zajaha vranca. Častimir jasno pogleda brezdušnega izdajavca, ali hudobnež pobesi glavo in klavrno na stran grè. Z rujovečim in divjim glasom zavpije Strašimir: „Naprej!“ Kot peklenske pošasti derejo skoz visoka vrata in viseči most na planjavo.

Po strmini so bili primorani polagoma voziti, in med tem jih revna Roza dohiti. Strašimir ošabno jaha blizo voza, na katerim Častimir uklenjen sedi. S solznim obrazom prerine med konjiki do neusmiljenega viteza, v veliki nevarnosti poteptana biti od divjih vojakov. Milo prosi trdovratnika ji privoliti se k očetu usesti. Ali kamnito srce brezbožnega viteza se ne gane, zastonj britke solze toči. Naslonjen na levico, v desnici pa goli meč gleda kot zli duhovi okoli sebe. Rozinega stoka in milega glasa še sliši ne. Pridši na planjavo zagromi Strašimir: „Urno naprej!“ Konjiki spodbodejo, vozači z bičem poknejo, in kot zverjadi derejo proti Smrečniku. Roza leti za njimi kar more, v hudem vetru in dežju, dokler popolnoma vpehana ne pade. Milo gleda za njimi; ali kmalo ne vidi nikogar več, gosta tema jo obdaja.

V.

Roza pribeží k pobožnemu Jakobu.

Roza je malokdaj kam šla, iz grada nikdar sama. Zdaj pa se znajde v velikem polju v tamni vihar ni noči pod milim nebom čisto sama. Curkoma lije dež, in grom in strela ga spremljata. Zapuščena Roza sama ne vé, kam bi se podala, da bi dežju odšla. Dolgo tava okoli in išče kakega suhega kotička. K sreči se jako bliska; Roza se vije med gostim germovjem do nekih visokih smrek, kjer je bila pred mokroto in hudim vremenom zavarovana. Ne strah, ne groza je nista spreletela; njena žalost je bila vekša kot strašna, črna noč. Edina misel je bila njeni nesrečni oče. Britke solze vedno toči, žaluje in moli, da bi kamen mogel se omečiti.

Proti jutru vihar utihne, tamne megle se gubijo in zvezde se ena pri drugi lesketajo. Ko juternja zarja napolni, zleze žalostna, nesrečna deklica iz goščave. Oziraje se okoli sebe zagleda visoke stolpe grada svojega očeta, lepo osvitljene od rumeno-zlate zare, in vnovič jo solze polijejo „O kako rada“, reče ona „bi hotla saj le enkrat še grad svojega očeta obiskati! Morebiti je še kak zvesti služabnik mojega očeta, kateri bi se mene uboge reve usnilil, in me k pridnemu Jakobu peljal. Ali stanovanje, v katerem sem rojena in odgojena, je tudi meni za večno zaprto.

Ravno da sem ven prišla, so bile vrata zapahujene in viseči mostovi k zidu potegnjeni. Kaj mi je začeti? — Grad mojega očeta, pribežališče vseh revnih in s težavami obloženih, je zdaj, o groza! tolovajski berlog postal.“ Žalostna in zamišljena gre pod goro in zavije se v tamni, silno veliki gojzd, v katerem je vogljar Jakob s svojo blago družinico prebival.

Rozi je bilo stanovanje Jakoba le malo, iz pripovedi svojega očeta, znano. Silno daleč v gojzdu vidite se dve veliki tamni gori obrašeni z v nebo kipečimi smrekami. V sredi teh gora je moglo biti stanovanje vogljarja. Bio je dobre štiri ure hodá do omenjene koč. Roza malo postoji in dobro vse ogleda, potem gre ravno v sredo med te gore. Ali v silnem gojzdu ni bilo ne pota, ne steze. Zdaj mora skoz gosto grmovje hoditi; zdaj pride do borovine, katero mora dalječ okoli obiti, da zopet more naprej, kmalo ji stoji nasproti dereč potok i. t. d. Gosto lesovje ji brani gore iz daljave viditi. Že je solnce čez poldan nagnilo se in k nobenigori še ni dospela; ali vender srčno gre dalje. Nagloma zašumi v hosti blizo nje in veje semtetje se lomijo. Silni jelen z velikimi rogovi jo pisano gleda z odprtim gobcem in črnimi očmi. Roza se ustraši silne zverjadi, in jelen ravno tako neznanega glasa; obrnivši se na drugo stran, se zopet v hosti zgubi. Komaj prvi strah malo pozabi, kar naenkrat zasliši kruliti divjega prešiča. Roza ostrašena gleda okoli, in glej strašna zverjad se v

bližnji luži valja. Ko strahoviti mrjasec začuti hojo, kviško plane in žuga ji z dolgimi zobmi pogubo. Preplašena sirota beži kolikor je mogoče. Ali zelo težavno je bilo teči skoz gosto grmovje in razskapano lesovje po tleh. Zelo upehana se usede čez nekaj časa pod nisko drevo, na katero bi bila lahko prišla, ako bi bila sila. Plaha Roza skrbno posluša, gleda okoli sebe; ali vse je bilo tiho, mirno. Celi dan že hodi po strašnem črnem gojzdu, in nikjer ni viditi še oglarjeve hišice. Reva, sama ne vé kam, na katero stran bi šla, da bi k namenu prišla. Solnce se je že k zahodu nagnilo in le vrhi visokih dreves so še od zadnjih žarkov pozlačeni. „Bogu se u-smili“ zdihuje zdaj „mogla bom v strašni puščavi med divjimi živali prenočiti. Lakota, ki jo je od žalosti do zdaj le malo čutila, jo hudo tare. Akoravno je bila zlo upehana od truda in lakote slaba, vender jo pospeši naprej in dospè na malo visočino, od koder je zamogla dalje okoli viditi. Tamni oblaki le malo osvitljeni od zahajajočega solnca so krili sinje nebo; cela okolica je bila temna od sinjorudečkastega zraka. Roza se ozira in gleda, ali nikjer ni sledu človeškega bivanja. V tej veliki zadregi ne vé družega bivanja, kot Boga za pomoč in rešenje iz nevarnosti prositi. Torej Roza poklekne in moli: „Ljubi Bog! saj sam govoriš: Klič me v sili, jest ti hočem pomagati, in bodeš me hvalil. — Spolni zdaj te besede, svoje večne resnice, nad mano revno siroto!“ Roza ni dokončala še

svoje pobožne molitve, ko se tamni oblaki prederejo in solnce se zopet zabliši. Lepo rumeni žarki zlatijo veliki dim, ki se je dalječ iz globoke doline kviško spenjal. „O Bog!“ zakrikne vesela, „tebi čast in hvala! Ti si svojo besedo očitno zdaj spolnil! Ti si mene rešil! — Tam-ke j pridni Jakob kuha oglje. Nemudoma hiti v dolino, od koder dim vidi.

Bilo je tako, kakor je Roza mislila. Jakob je tam svoje kopišče napravil, in krog in krog les že zlo posekal. Ravno je sedel na mali klopici pri goreči kopi, zraven ktere je bil lepo obsekani štor, mesto mize. Na okrogli mizi je bila večerja pripravljena; tečni kruh, sirovo maslo in vrč vode. Zraven njega je ležalo kopiško orodje v travi. Pobožni Jakob gleda zahajajoče solnce in poje s krepkim glasom večerno zahvalno pesem, da se je dalječ okoli po gojzdu razlegalo. Roza je vesela njegov glas zaslišala in še bolj letela.

Dobrovoljni Jakob, ko Roza od dalječ zagleda, ostrmi — in misli, kako je to mogoče, da v tako pusto pušavo taka krasna gospodična pride. Ni je poznal namreč. Ko jo pa spozna, hipoma skoči na noge in z veselim pozdravljenjem ji hiti naproti. Ko skupaj pritečeta, ji poda prijazno roko po stari navadi; ali ostrašen ponižno prosi za zamero, da je njeno lepo belo roko tako omazal. Začuden Roza samo viditi in tako pozno na večer. Gotovo ste zašli. Nič ne dé. Ravno sem večerjo pripravil, in kakor

vidite: hoje, smerke in drugo lesovje so moja družba. Pojte! usedite se na klop tukaj, sicer ni tako mehka, kot so vaši naslonjaki v Jelodvoru, ali nam ravno tako strežejo. Prosim poslužite se s tem, kar vam zdaj podati zamorem. In ko se malo okrepčate in opočijete, jo bova po bližnjici na vaš dom mahnila, zakaj vaš oče, žlahni vitez, bi nocoj celo noč od žalosti in skrbi očesa ne stisnuli“. „O moj oče!“ jame zdaj plakajoča Roza, in besedice nemore več spregovoriti nekoliko časa. „Kaj niste še slišali strašne dogodbe?“ „Vaš oče, žlahni vitez!“ jame zdaj vogljar ostrašen, in ko bi njegov obraz od dima in voglja črn ne bil, bi bil zlo mrliču podoben. „Draga gospodična Roza“ prosi ogljar, „povejte mi vender za božjo voljo, kaj se je zgodilo? kaj se je žlahnemu vitez, vašemu očetu, pripetilo?“ „Smrekar Strašimir je pretečeno noč naš grad s pomočjo izdajstva izsilil in mojega očeta v težkih sponah na svoj grad odpeljal, kakor tudi vse naše premoženje. —“

„Ta!“ zagromi zdaj vogljar, da se Roza ostraši, in sekiro zgrabi; „tega naj — vender kleti, nočem“, reče mirno, ko sekiro na tla verže. „Če ga pa Strašimir v svojih pesteh ima, potem je trda za nas. Ali vender, ljubeznjiva gospodična, povejte mi, kako se je to godilo! Nemorem zapopasti še, kako je to mogoče. Včeraj sem bil pri vašem očetu, in vse je bilo po navadnem redu. Meni se vse po glavi meša, in le tega ne morem verjeti, da je zamogel Strašimir v

eni noči v taki čvrsti grad priti. Ako bi bil vsi spali s čuvajem vred, bi ne bil pred dnevom mogel k vam prilomastiti s svojo roparsko čedo.“ Roza se usede na klop in pripoveduje, ali Jakob kmalo spozna, da gospodična od truda in lakote ne more govoriti. Prosi jo tedaj popred se okrepčati z malo večerjo, ktera je na mizici pripravljena bila. Ona je, in pije med tim čisti studenec iz čednega vrča. Goreča kopa je svetila k mali večerji. In ko se Bogu nazadnje srčno zahvali z molitvijo, zagotovi Jakoba, da še nikdar v celem življenju ji ni jed tako dobro dišala, kot ta večer.

„Da, da“ veli vogljjar „lakota je najboljši kuhar, kterega bogatini za vse svoje premoženje ne morejo dobiti, in mi reveži ga imamo zastonj; tako vse ljubi Bog poravna.“ Ko se je Roza malo opočila in okrepčala, mu pripoveduje vse na tanko, kako se je pripetilo ž njo in njenim očetom. Jakob jo zvesto posluša, grozi se včasih nad trinogom, miluje svojega dragega gospoda, in večkrat čez oči seže. Ko pa zasliši, da je žlahni vitez Rozo njemu priporočil, se Jakob zarad tega zaupanja na njegovo zvestobo, glasno jokati jame. „Ljubeznjiva gospodična,“ reče zdaj „verjemite mi, da Bog ne bo tako dobrega gospoda zapustil. Gotovo mu bo pomagal iz volkovega brloga, zarotenega Smrečnika, priti. Pustite ljubega Boga skrbeti, on bo vse poravnal. Saj smo vsi pod njegovo oblastjo, in nobedeu se ne more njegovi pravični roki odtegniti.

Ko bo njemu dopadlo, bo vaš milostivi oče rešen; Strašimir pa ne bo odšel božji sodbi, akoravno ima velik, na sivi skali čvrsto vsajen grad. Za vas pa, draga gospodična, bomo vsi skrbeli, kolikor je le mogoče. Vidite tukaj gorečo kopo? Ako zapoveste hipoma vanjo skočim. Za vas in vašega dobrega očeta sem vse pripravljen storiti. Ali vam je počitka treba? Spat pojedete pa v mojo kočico, katera je po vogljarski navadi narejena. Prostora je ravno za enega človeka. Saj se vidi tamkej, in s prstom pokaže, rudeča od kope osvitljena. Sicer bi marsikdo mislil, da v deževnem vremenu ni v njej bivati, ali kaplica vode ne priteče skozi. Postelja je iz naj lepšega maha. Vrata so z belega ličja spletene, ktere so tudi za predposteljsko zagrinjalo. Ali v resnici vam povem, žlahna gospodična, ako je človek truden in mirno vest ima, se ravno tako dobro spi, kakor na svilnatih pernicah in z zlatom všivanim predposteljskim pregrinjalom.“

Jakob pelje gospodično v kočico, in potem se usede malo od utice pod debelo in košato smerko na lepem kraju. Celo noč misli na spijočo Rozo in na viteza Častimira. Kar mu je naj huje djalo, je bilo to, da je njegovo nekdanje rešenje iz rok Strašimira, zdaj veliko pripomoglo k nesreči blagega Častimira. Več kot stokrat se praska za ušesi, in več kot stokrat obrne svojo prašno kapico na glavi. Nazadnje jo celo iz glave vzame, dene jo med sklenjene roke, in

proti nebu svoje oči povzdigne. Goreče moli proti Bogu: naj on žlahnega viteza in pobožno gospodično tolaži v tej veliki nesreči. Roza je koj zaspala in mirno počivala do jutra. Ali Jakob ni mislil na spanje, akoravno so hudi vetrovi celo noč tulili po črnem gojzdu in je zlo deževalo, da je krog in krog šumelo.

VI.

Roza v vogljarjevi hiši.

Ko jutro napoči, potihne silni vihar, in goste megle so se raskropile. Žarno solnce veličastno priplava na nebu, in obilno obdaruje s svojo svitlobo visoke vrhove gojzdnih smrek. Veseli prebivavci zelenega gaja so jeli mile pesmice žvrgoleti Vsgeamogočnemu v čast. Le v vogljarjevi bajtici je bilo še vse mirno. Jakob skrbno posluša, če se še ni gospodična zbudila. Večkrat je mislil, da je zbudjena, ali ko vidi, da se je zmotil, ga veselje obide. „Moj Bog!“ pravi on, „kako ji želim počitka! O spanje je velika dobrota božja; ono lajša nam trpljenje ono nam odvzame težko butaro, katero moramo nositi. Ljubi Bog!“ govori sam na dalje, ter se odkrije, „bodi Tebi hvala za tvojo tiho dobroto, za krepčavno spanje. Tako se tudi z

njegovim drugom, daljšim spanjem godi, ko se najdemo pod zelenim pokrivalom rahle zemljice. Da! ta je še večja dobrota; nas reši na veke trpljenja. In njemu sledi, ako svoje dolžnosti prav spolnujemo, večno veselje.“

Čez nekaj časa pride Nežica, voglarjeva hči, prav prijazna deklica, milega, nedolžnega obraza. Na glavi nese jerbašek v katerem je bila jéd za očeta pripravljena. V prvem hipu spozna, da očetu nekaj manjka, ker njegove oči so bile sicer jasne, polne radosti; zdaj pak so otemnele. Skrbljivo ga vpraša, kaj da se je žalostnega pripetilo? On ji migne tiho biti, in jo odpelje pod zeleno smreko, katero je za kopiščem dalječ okoli svoje stoletne veje razvijala. Natanko ji naznani Častimirovo žalostno osódo. Nežica glasno joka, in solzica je solzico pobiljala.

Roza se med tim zbudi. Jutranje solnce namreč je skoz malo oknice, katero je Jakob odprto pustil iz namena, da na kopišče more viditi, svoje svitle žarke v revno bajtico poslalo, in Rozo zbudilo. Ko se zavé, kje da je, se vnovič britko izjoka. S solznim obrazom pride iz utice. Voglar in njegova hči ji naproti hitita. „O vender ne, ljuba gospodična!“ pravi Jakob; „nikar ne pozdravljajte prijaznega jutra s solzami. Saj vidite, kako prijazno je, po hudi viharni noči, sinje nebó; kako se blisketajo svitle kapljice na drevju, enako svitlim biserom; in kako gorko zopet ljubo solnce sije! Po hudem,

viharnem vremenu zopet milo solnce sije, in tako tudi po trpljenju in žalosti veselje sledi. Ravno tako se bo tudi z vašim dobrim očetom zgodilo. Le trdno zaupajte v Boga, od katerega pride dež in solnce, trpljenje in veselje.“ Roza in Neža se prijazno pozdravite, kakor nekdanje srčne prijateljci. One se niste že dolgo časa vidile, zatoorej se jako čudite, kako veliki ste že zrastli.

Nežica razgrne svoj jerbasček, vzame lonček dobrega mleka, ga vlije v čisto leseno skledico, in jo postavi na okroglo mizico. Tudi dodéne sirovega masla in kos tečnega kruha, in srčno povabi Rozo, da bi prisedla k zajtrku. Dobro so ji dišále jedi, in jo jako okrepčale. Po zvršenem zajtrku pravi dobrotljivi Jakob: „Zdaj pa ljuba gospodična, pojdite z mojo hčerjo v moje stanovanje, in ostanite tako dolgo tam — dokler ljubi Bog ne pomaga. Jest hočem med tem tukaj, premišljevati, ako bi ne mogel tudi z božjo pomočjo kakega pomočka znajti, vam in očetu pomagati. Pojdite tedaj z Bogom, jest bom prišel za vama pri prvi priložnosti. Ne bodite pa žalostni, in ne jokajte se; saj žalost nič ne pomaga, in jok ne zmanjša britkosti. Marveč poslušajte, kako milo ptički pojó, in kako se radujejo po vejicah skakljaje nad božjo dobroto. Vsegamogočni, ki zanje skrbi tako ljubo, tudi vas prav gotovo ne bo zapustil. Ti pa Nežica, podaj gospodični roko, da čez strmo pečino ne pade, in ko domu prideš, pozdravi mater.“

Neža in Roža se napravite na pot, ktera je peljala skoz strašno gošavo, od ktere je bila ogljarjeva hiša obdana. Več kakor uro hodá ste mogle iti brez kake stezice. Zdaj pridete k visokemu skalovju z mahom in ternjem obrašenim. Dolgo časa ste mogle lezti, da vrh dosežete. Ali naenkrat pridete k strmini, ktera se je vidila kakor bi nebo z zemljo sklepala. Na strani strašni prepad, tako da človeka groza obide strahovitega pogleda. Žalostno in plašno reče Roza: „Ljuba moja prijateljica, kam me pelješ? — Pred mano in za mano ni družega kakor razvidna poguba. V kako strašno puščavo me boš še pripeljala?“ — Komaj Roza te besede izreče, se rasprostira pred njima krasna dolinica, enaka cvetečemu vertu v rajski svitlobi žarnega solnca.

„O kaka lepota!“ zaupije vsa radostna Roza. „Zdi se mi, kakor da bi bile iz puščave v obljubljeni deželo prišle.“ V njenem nedolžnem srcu se zopet up zbudi, da bo ljubi Bog nje žalostno nesrečo v veselje spreobrnil in jo po težavnih potih k sreči pripeljal. — Tam v krasni dolini, ki se je prijazno razprostirala na vse strani, je bilo ogljarjevo stanišče. Hiša je bila vsa lesena z rumeno barvo, ktera je trudno oko razvedrila. Ne dalječ za hišo so se dvigale stoletne smreke v sinji zrak, okoli hišice pa so bila lepo cveteča drevesa. Mali potok, čist kakor živo srebro, se je prijazno vil po zeleni dolinici, in ljubo napajal nježne cvetice. Visoko skalovje

in stara drevesa, ki so obdajala milo dolinico, so jo branile mrzlega viharja in tako so ji bolj začasno pomlad narejale. Na spodnji strani doline ste se pasle dve lepo rejene kravi, na drugi strani so lezle tankonoge koze po skalovju obiraje tu in tam zelene grmičke. Nježno hišico je obdajal prijeten vrt, kinčan z raznim sadonosnim drevjem, in malim ulnjakom, iz kterega so marljive čebelice veselo gomzele. Kokoši so veselo ragljaje okoli hiše živeža iskale. — Roza stopi v stanico in se usede trudna na leseno, snažno klop. Izba je bila vsa snažna, in skoz mala čista oknica se je vidilo tje v lepo dolino. — Jakobova žena je bila ravno v kuhinji, kjer je južno pripravljala. Ko pa sliši, da hčer z nekim govori, odide hitro v izbo. Neizrečena radost jo obide, ko ljubo gospodično zagleda, ker mislila je, da je Roza le v gostje prišla. Ko pa sliši, kaka nezmirna žalost Rozo tare, se milo izjoka. Vender skuša svoje solze zadušiti, in začne žalostno gospodično tolažiti: „Ostanite pri nas, draga gospodična v ti mali dolinici. Naša hišica naj vam bo prihodnje stanovanje, ker postavili so nam jo vaš žlahni oče. Tudi vam bo dobrotljivi Bog kmalo nadlogo odvzel, in vam zopet dobrega očeta podaril. “O moj Bog!“ reče zdaj ganjena Roza, kako dober oče si ti, ki mi pušiš v nadlogah tako dobre ljudi najti! Kako dobro je, da so bili moj oče zmirom milostivi tim dobrim ljudem!“

Ogljarico so pa zdaj druge misli obsule, ker ne vé s čim bi žlahni gospodični postregla. Južina, ktera je bila že pripravljena, je bila vsakdanja ogljarska jed, ječmenka in kaki gosti sok. Vender si kmalo zmisli skrbna gospodinja, da se iz moke, jajc in sirovega masla tudi kaj dobrega dá narediti; tedej reče Neži: „Ostani pri gospodični in pripoveduj ji kaj, kmalo bom nazaj prišla.“ Brž odide, in čez pol ure so bila dobra jedila na mizi. Ogljarica se še izgovarja, da ji težko dé, da nemore z drugim postreči, ali Roza jo hvaležno zavrne, da je z vsim zadovoljna. In ko ogljarica o revšini toži, da zato nemore bolje postreči, ker vina nimajo pri hiši; ji odgovori Roza: „O Marjeta! (ogljarično ime) vi sami ne veste, kako bogati da ste, ker to malo dobro, kar vam je ljubi Bog odločil, v miru in v sreči uživajte. Kako lepo tiho je tukaj v ti ljubi dolini živeti! Zastonj se išče v gradovih taka tihota in mir. Kolikokrat so bili moj oče od ljudi nadlegovani! Kolikokrat so mogli iti v vojsko, in boriti se s sovražnikom, ko jim je slehrni trenutek gladno smrt žugal. — Bodite veseli in hvalite Boga za to prijazno stanovanje, kjer ne slišite posvetnega hrupa in vojaških tromb; ampak milo petje ljubih ptičic, ktero vaše pobožno srce raduje. Do smrti bi rada pri vas ostala, ko bi le še moj oče tukaj bili; oni so gotovo tudi mojih misli.

VII.

Roza ogljarska deklica.

Pridni Jakob že več dni v tihem pro svoji bajtici na kopišu doprinese, brez da bi domača družinica kaj od njega védila. On je namreč svoji hčeri, ko mu navadno jesti donese, rekel, da bo oglje vredil, in potem se domu povrnil, da mu pa ne sme med tim več jedí donesti. Tedaj so vsi domači skrbeli, kaj da misli; kam se bo podal, da jedila ne potrebuje. — Nekega večera, ko se blažena družina ravno od Jakoba pogovarja, se zaslišijo moške stopinje pred hišico; vrata se odpró, in v hišo stopí zaželjeni Jakob, ter vrže sred izbe težkega srnjaka, pšice in lok pa na mizo položi. Prav prijazno pozdravi gosposdično in svojo ženo z Nežico vred. „Ali se je tvoje oglje dobro prodalo?“ — ga upraša ogljarica. „E, kaj oglje! — ta je moja naj manjša skrb; da bi se le moje sladko upanje v oglje ne bilo spremenilo! — storil sem dolgo pot, dragi moji, od ktere vam dozdam nisem ničesar naznaniti hotel. Bil sem namreč pri vitezi, ktere je vaš oče, slavni Častimir mnogikrat nevarnosti otel; da bi tudi ti zdaj njemu v tacih potrebah pomagali, ter svojo sveto dolžnost spolnili; da bi Strašimirov grad napadli, in oboroženi Častimira rešili; ali pa da bi ga na lovu

vjeli ter ga zaprli, dokler bi nam ne povrnil velikodušnega Častimira. Ali, žali bože ničesar nisem opravil. Izgovarjali so se, da so preslabi Strašimirovo moč napasti, da je zdaj treba Častimirovih hrabrih vojakov iz vojske pričakovati, da se bo potem z združeno močjo kaj storiti dalo. Za vas pa, žlahna gospodična se nobeden še zmenil ni, in tako so ti mrzli ljudje zopet spričali, da je žalostna skušnja gola resnica: Nehvaležnost je plačilo na zemlji. Mile solzice bi bil pretakal pri taki žalostni skušnji. Tudi jaz vas nisem hotel nič omisliti, da ste pri nas, ker sem vidil, kako mrzlo srce jim bije za vašo osodo. Tedaj storite naj bolje, draga moja, če pri nas ostanete, vender se morate še prosto premisliti.“ Tukaj ni nič premišljevanja,“ pravi Roza, „stokrat rajši pri vas ostanem, če me le obdržati hočete.“

„Obdržati!“ govori Jakob s solznim očesom, „kaj morde mislite, da smo pozabili milosrčnost vašega očeta, ki so me smradne ječe oteli, ter me zopet moji družini podarili?! Hiša, obleka, z eno besedo: vse naše premoženje je mili dar Častimirovih dobrotljivih rok. — Mi bi bili najnehvaležniši ljudje pod nebom, ko bi taci dobrot pozabili. Ne, ne — tako nehvaležni nismo; pri nas tedaj ostanite, žlahna gospodična, jest hočem za vas očetovsko skrbeti. Moja žena in hčer vas bote v naročju nosile. Naše stanovanje bom skusil bolj prijazno za vas storiti; verjemite mi

gospodična, da je naša naj večí radost, tako blago gospodično med našo družinico viditi.“

„Dolgo časa ste mogli zadovoljni biti s postnimi jedmi; tedaj vam bo zdaj meso bolje dišalo in teknilo. Vidite lepega srnjaka, ki sem ga v gojzdu ustrelil, kako je žíval lepo rejena! Kaj dobre bodo jetra, ktere bom koj skusil v žlahno jed spreobrniti. Tega dela sem navajen; ko sva bila z vašim očetom na lovu, sem večkrat kaj tacega storil. — Jakob vzame srnjaka, ter ga nese v kuhinjo, in ob svojem času je bila kaj dobra jed na mizi. — Tudi po hiši je vse popravil, dasiravno je bila že popred prav prijazno staniše. Naj prijazniši sobico pa je odločil Rozi. „Tako, moja gospodična,“ reče Jakob, vršivši delo svoje, „tako bote zdaj stanovanje čedno imeli, in živeža vam tudi ne bo manjkalo. Vsa divjina v tamnem in velikem gojzdu je vašega očeta, jest bom tedaj divjih rac, srn, zajcev, tudi jelenov in prešičev ako hočete, v obilnosti nastreljal.“

Zdaj pelje Rozo po cveteči dolini, njegova žena in Nežica ste nju spremile. Kaže ji Jakob svoje njive in travnike, in vsaka njegova beseda je bila v Častimirovo pohvalo. Tudi jo je peljal v kinčani vrt, k uljnjaku, okoli ktereга so vsele čebele frčale. Jakob odpre en panj, vzame dva lepa satova, iz katerih se je med svetil, kakor v zrkalu žarno solnce, ter nju Rozi podeli. — Kolikorkrat je bil le Jakob pri svoji ogljarski bajtici, nikoli se ni prazen domu povrnil,

vsakikrat donese Rozi kaj, ali lepih jagod, malenc, ali dobrih gób za jed. Tudi vjame dve divje grlici, da ste Rozo razveseljevale in malega srnjaka, kateri je bil sčasoma tako krotak postal, da je človeku sledil, kakor domači kužek. Kadar je bil Jakob doma, so bile Rozi kratkočasne ure, ker pripovedoval ji je zdaj vitežka dela njenega očeta, zdaj milosrčnost nje matere; kateri pogovori je niso samo radovali, ampak tudi k pobožnosti spodbadali. — Ravno tako dobra ogljarica ni nič manj skrbela za Rozo, kakor nje mož. Ko je bilo gospodično svilno oblačilo že slabotno, ji podeli naj lepšega platna za krilo, naj tančje preje za nogovice, in tako je bila Roza zopet z lepo obleko previdena. Tudi Neža je Rozo vedno radovala; vedno ste bile skup; sveto prijateljstvo je v nju nedolžnih srcih močno in stanovitno kraljevalo.

Roza je učila Nežico šivatih in drugih bolj umetnih del. Skrbno ste belile platno pri čistem potoku; radostno ste zali vrtič kinčale, in ga v kratkem v lep raj spremenile. Cvetice ste prijazno polivale s hladno vodicó, ko jim je vroče solnce nedolžne glavice krivilo. Tudi ste se skupej sprehajale v krasni dolini in z veseljem gledale ribe, ktere so kot blisk sem ter tje švigale v bližnjem potoku, ter ste jim drobtinice kruha v živež metale. Šle ste tudi v prijazni gaj, ker ste se veselile veselega žvrgoljenja raznih ptičev. Brale ste tudi mnogovrstna zeljša, ktere so Rozo sosebnó veselile.

Ali Roza, dasiravno je bila vedno v naročji veselja, dasiravno jo je vedno krasna narava v svoje pisane krila sprejemala; vender pravega srčnega veselja ne občuti. Vedno jo je misel na očetovo nemilo osodo spremljala, vsako rajsko veselje za polovico zmanjšala. V taci misli zakopana je mnogokrat zašla v tamni gojzd, in po dolgem, trudnem iskanji so jo najdlji pod kako skalo, ali pa v kaki tamnici, kjer je s solznim očesom za svojega očeta molila. Pravo veselje je le takrat občutila, ko se je družinica pogovarjala o rešitvi njenega očeta.

Eno nedeljo so združeni južnali, in rešitev slavnega Častimira je bil njih navadni poglaviti razgovor. Mala južina je bila kmalo dokončana, le skleda lepih rumenih gób je bila še na mizici, ktere je Roza jako ljubila. Tedaj jo sili Jakob, da naj jé: „Mi ne čislamo ravno te jedi tako, kakor jo po gradovih, ker pri nas je ta jéd navadna. Mnogo sem jih že v zlatih časih v vaš grad znosil, sosebno mlečnic, ktere so naj bolji in naj bolje pri ogljarskem kopiši rastejo. En drugi ogljar jih je tudi pošiljal po svojih otrocih v Strašimirov grad; in ena njegovih hčer je bila celó pri ondašnjem vratarji v službi. Vratarica, ki mora prav huda zmija biti, je deklico spodila, in zato je moj tovarš prisegel, nikdar več gób v Smrečnik ne poslati.“

Nenadoma skoči zdaj Roza od mize in radostno zaupije: „Tako mora biti! — Oblekla se bom kakor ogljarska deklica, in bom nesla gob

v Strašimirov grad. Skusila bom si zlobno vartarico pridobiti, in jo za kako službo poprositi; potem bom že gledala, da blizo ljubega očeta pridem, da mu kaj pomagam, ali ga morebiti še celo rešim. O Bog!“ pravi ona s sklenjenima rokama proti nebu glede, „blagoslovi moje misli! Jakob majaje s svojo že sivo glavo jo skuša pregovoriti od njenega srčnega sklepa, ali vse besede so bile zastonj. Hitro skoči zkozi hišna vrata, in v malo trenutkih se povrne kakor ogljarska deklica oblečena. Svojo višnjevo obleko je spremenila v črno krilo s črnim predpasnikom, in bel slamnik ji je nedolžno glavico krival. Neža in Marjeta jo radostno gledate ker Rozi sebi podobno vidite. Zares, obleka zale Nežice jo je tako spremenila, da je ni bilo mogoče skorej od poprejšnje spoznati. „Vse je prav,“ veli Jakob „ali vaše roke in rudečobealeličini niso podobne ogljarskim deklicam.“ Roza osupnjena gleda poredama vse stoječe, kakor bi hotla prositi pomoči o tej reči. „E da moram vse pozabiti!“ reče naenkrat Jakob, in gre skozi vrata. Vsi težko čakajo, kaj da bo. Jakob je med tem, ko so bili drugi vsi v govorici zamišljeni napravil rumeno barvo, s katero bi se tudi njene lici spremeniti dale. Roza se z njo namaže in prva poskušnja je bila zadostna; ker ona je bila zdaj vsa druga podoba. — Roza je hotla koj drugi dan oditi v Smerečnik, ker bala se je, da bi je kaka druga deklica ne prehitela. „Tako pojte v božnjem imenu“, reče ogljar; „še

ta večer vam bom prinesel naj lepših gób, da se vratarici lože prikupite. Neža vas bo pa spremlila, da lahko iz tamnega gojzda pridete do tistih treh kamnitih križev, od koder se Strašimirov grad vidi, in tam bo vas čakala, dokler se ne povrnete.“

Drugo jutro je Roza zarano vstala, in je bila pripravljena na pogumno pót. Vzela je ple-tarček v roke, in Neža nese drugega, v kateri je bilo nekoliko jedila. Jakob in Marjeta Rozo pred težko ločitvo blagoslovita in jo še v raznih rečeh podučujeta. S solznimi očmi sta jo gledala, in Jakob mirno reče: „Ta dobri otrok mora biti srečen, ako ne, bi ne bila več četrta božja zapoved veljavna.“

VIII.

Roza išče službe v sovražnikovem gradu.

Roza in Neža srečno pridete iz tamnega gojzda, in lepe ravnine se zazgrinjate pred njima. Žalostno se ozre Roza proti Strašimirovemu gradu, in ko njegove sive turne, (stolpe) zagleda, jo hudo srce zaboli. „O moj Bog!“ reče ona, „morebiti so moj oče v kaki smradljivi tamnici pod temi strašnimi stolpovi! Kaj

vender delajo? So zdravi? Morebiti jih je žalost že pod črno zemljo spravila! Ah, da bi jih mogla še enkrat viditi, kako srečna bi bila! Ti o Bog vladaj moje stopinje in mi pomagaj, da srečno izpeljem svoj sklep; daj mi najti milost v sovražnem gradu.“

Roza se v kratkem od vérne prijateljice Neže poslovila, ter se dalje napoti. Ko pride na hrib, od kodar se vrata Strašimirovega grada vidijo, jo neka groza obide, in s slabim korakom se bliža. Kak strah jo prepade, ko vidi sredi dvoriša Strašimira na lepem, visokem konji, obdaneja od mnogo vojakov, ker je mislil ravno jahati na lov. Plaha Roza se trese kakor šiba na vodi, ko vidi strašnega trinoga nje ljubega očeta. Omedlevica jo napade, in mogla je na bližnjo kamenito klop sestiti. Kar zatrobijo lovci v svoje zvoneče rogove, in vsi so jadrno odjahali na lov v bližnji gojzd.

Rozi je bilo grozno težko pri srcu. Vedno še sedi na klopi, in misli, da bi bilo naj bolje tù čakati, dokler kdo iz grada ne pride. Ni ji bilo treba dolgo čakati, kmalo se prikažeta med velikimi vratmi dva otroka, ktera Roza priljudno pozdravi, in vpraša, kako ima je ime? Naglo ji povesta vsak svoje ime, in bili so koj prijatli. Jurko odpre Rozinio korbico in ves radoveden gleda, kaj da je v njej; in mala Lenčika stegne svojo nježno ročico po rožicah, ktere je Roza za slamnikom imela. Roza je obedvala obdarila z lepimi hruškami, ktere so bile prav

zgodnje; in zdaj se pogovarjajo vsi trije, kakor da bi bili brat in sestra med sabo.

Bili so vratarjevi otroci. Njih oče je vse na skrivnem vidil, kako da je ptuja deklica njegovim otrokom dobra; ker iz svoje stanice je gledal skozi oknice, ktero je bilo v ta namen narejeno, da je vratar vidil, kdo da pride in kdo da gre iz grada. Močno mu je dopadlo Rozino lepo obnašanje, nje čista govorica, vse jo je priporočevalo, tako — da poslednjič reče: „Ni sem ga še vidil tako pripravnega kmečkega dekleta.“ On pride nagloma iz grada, in vpraša prav prijazno Rozo: „No deklica, kaj imaš dobrega na prodaj?“ Rozá odkrije korbico in pokaže gobe. „So kaj dober kup?“ praša smeje vratar dalje, „Mislim, da mi gotovo za nje premalo ne bote dali“ odgovori Roza, „ker gobe so grozno lepe, in zraven sem še ubogo dekle.“ „Dobro, dobro; le pojdi z mojimi otroci v izbo jaz jih sam ponesem v grajšinsko kuhinjo, in ti jih bom dobro prodal.“ Kmalo potem, ko vratar odide, pride vratarica v izbo. Koj pisano pogleda tujo deklico in jo jame zmrljati: „Kako se predrzneš,“ ji reče „v naše stanovanje stopiti? Hitro se mi poberi, če ne ti zaženem ključe v glavo, ali pa te bo še celo sultan iz grada spremlil“. — Otroka sta prosila za Rozo in kazala lepo sadje svoji hudi materi. Vrtar že od dalje sliši svojo ženo kregati se, ter naglo priteče s praznim pletarčkom in denarjem. „Nikar se tako naglo ne jezi“ ji reče; „jez sam sem pri-

peljal to priljudno dekle v grad, in sem že mislil, da bi pri nas v službi ostala. Ali če boš vedno za vsako malo reč tako godrnjala, ne vem kdo bo pri tebi ostal.“ „Če je pa tako“, odgovori bolj mirno vratarica, „je vse drugačno. Ne bodi huda“, reče Rozi, da sem te tako hitro odgnati hotla, in te tako ozmerjala ker vedi, da imano povelje, z neznanimi ljudmi tako ostro ravnati in skrbno paziti, kdo v grad pride.“ „Imate prav“, odgovori Roza, „saj niste mogli vediti, da so me vaš mož v hišo pripeljali. Tudi sem napčno storila, ker sem sama v ptuji hiši ostala, pa odpustite mi za zdaj!“

Te besede so bile zdravilno mazilo vratarici. Da se ji je le vse potrdilo, je bila že zadovoljna. — „Ker si bila mojima otrokoma tako dobra“ pravi vratarica, „te moram tudi jaz zveseliti; usedi se k mizi in jej z nami.“ — Roza je bila z vsim zadovoljna. Hitro sede k mizi in je ž njimi, ali otroka sta ji toliko prizadjala, in jo tako spraševala, da jima je Roza komaj na vse odgovoriti zamogla, kar je pa vender prav priljudno storila. S tem je bilo vratarici vstreženo.

Po kosilu se Roza lepo zahvali za postrežbo, vzame pletarček in hoče oditi. Ali otroka z enim glasom vpijeta: „Ah nikar, nikar ne odidi, pri nas ostani!“ „Tudi meni bi bilo ljubo“, pravi vratarica, „da bi tukaj ostala v službi, če bi le hotla?“ „Iz srca rada“, hvaležno odgovori Roza „gotovo vam bom pošteno in zvesto služila.“

„Je že vse prav,“ ji reče vratarica. „Idi zdaj domú, in če je tvojim domačim ljudem vseč, zamoreš še to saboto nazaj priti. Tudi ti bom dobro plačala, če mi boš vse lepo opravljala, kar smem od tebe pričakovati.“ Dá ji tudi belega kruha in suhega mesa v korbico za popotnico in ji reče: „Srečno hodi, in pozdravi svoje ljube doma.“ Roza se še enkrat zahvali za prejete dari, in vesela odide.

Neža jo še vedno pričakuje pod košatim leskovim grmom pri križih. Ko vidi od dalječ Rozo priti, ji naglo skoči naproti, jo povabi v senco, kjer ji ponudi kruha in sirovega masla. „Vem, draga gospodična, da ste počitka potrebni, da ste lačni, postrezite si s to malenkostjo, in povejte mi kaj, kako se vam je v Smrečniku godilo. Roza reče: „O ti ljuba moja Neža! tako dolgo si me čakala z jedjo! Ti nisi do zdaj še nič jedla: jej vsaj zdaj, jaz sem že v gradu kosila. Ne smeve se dolgo tukaj muditi, da naju noč ne prehití. Na poti ti bom vse obširno povedala, kako mi je v gradu vse po sreči šlo.“ Naglo se proti domu napotite. — V sredi tamnega gojzda jima prideta Jakob in Marjeta naproti, ki sta bila že tudi v strahu, da bi se jima ne bilo kaj slabega pripetilo; ali ko Roza ob kratkem naznani, da se je vse po sreči izteklo, so vsi srčno veselje občutili, in se veselí proti domu vrnili. Ko v zalo dolinico svojega stanovanja pridejo, je ravno polna luna čez tamne smreke zasijala. in svojo milo luč obilno

na zemljico razlila. — Roza gre vsa trudna, pa vender vesela v svojo izbo, in goreče zahvali Boga za prejete dobrote, preden se izroči sladkemu spanju.

IX.

Roza v službi.

Sabota se je le prekmalo približala za Rozo; ker težko ji je bilo ločiti se od tako dobrih, bogaboječih ljudi. Milo se ozira po krasni dolini, ktere cvetkam se je vedno smehljala, zdaj pa jih s solznimi očmi morebiti zadnjikrat pozdravljuje. Prijazno ogljarsko hišico je težko zapustila, ker vedila je, da je tukaj pravi mir, božji blagoslov doma, in da bo lepo stanišče znameniti mogla s Smrečnikom, v katerem nje oče milo zdihujejo po belem dnevu. Tudi Jakob in Marjeta sta se grozno težko ločila od blažene Roze. Tisuč in tisuč svitlih solzic je preteklo, ko se, morebiti zadnjikrat, poljubijo, in milo pozdravijo: „Z Bogom!“

Neža je spremila Rozo v grad. Ko tje pridete, nju pozdravi vratarica prav prijazno, rekoč: „To je lepó, da tako zvesto obljubo spolniš? Usedite se, hočem vaju malo pogostiti.“

— Roza odkrije pletarček, ki ga je sabo imela, in dá svoji prihodnji gospodinji nekoliko tankega predila, kar je vratarico še bolj sprijaznilo. Tudi otrokom je bila prinesla Roza lepih hrušek in sliv, malenc in jagod, česar so otroci veselja poskakovali. — Po kosilu se tudi Neža britko jokaje poslovi od svoje mile prijateljice Roze. Ne jokaj tako milo,“ jo zavrne vratarica „saj se ne ločiš na veke; mnogokrat jo lahko obišoš. In če boš tudi zanaprej malenc sabo prinesla, ti jih bom dobro plačala.“ Neža je bila nekoliko potolažena, in obljubi Rozi, mnogokrat jo obiskati. Vender žalostna zapusti grad, ker vidi, da mora sama proti ljubemu domu.

Ko Neža odide, sede vratarica na stol, in reče Rozi: „Zdaj draga moja! bliže mene stopi in dobro si zapomni, kar ti zdaj povem: Dobro mi je znano, da je v celi okolici govorica, da pri meni nobena dekla ne ostane, da sem prenagle jeze, preneusmiljenega ravnanja, da sem v petih letih imela dvajset dekel; to govore ljudje. Tega pa nobeden ne pripoveduje, kakošne so bile deklet. Ob kratkem ti jih hočem popisati, da se boš takih napak varovati znala.“ Ter začne prav hitro, da beseda besedo pobija, rekoč:

„Prva, po imenu ti jih ne imenujem, da jim dobrega imena ne vzamen, je bila ošabna in prevzetna; vse je hotla bolje vedeti kakor jaz; pri vsem tim pa vender nič vedla ni. Enkrat mi je kruh tako močno zapekla, kakor da bi se bila od ogljarjev peči učila; vender je svojo

trdila, da je kruh lepo pečen. S takimi deklami vidiš, da ni opraviti, tedaj sem jo tudi spodila.“

„Druga, ni bila nikoli zadovoljna, vedno je renčala kakor medved v brlogu; vedno se je kislo držala, kakor da bi pelin jedla; zdaj je jed grajala, da ji je preslaba; zdaj ji to, zdaj to ni bilo prav. Več ko stokrat mi je v svoji predrznosti pod nos rekla, da je preveč trpljenja in premalo plačila. Kmalo se mi je zadosti zdelo, ter ji rečem: Meta hodi drugam, kjer je malo trpljenja in veliko plačila.“

Tretja je bila živa lenoba. Preden je en lonec pomila, bi bil lahko mah na njem zrastel. Preden je hišo pomedla, je stopala semtertje, in metlo pred vratmi pušala. Vsako jutro sem jo mogla klicati po desetkrat, preden se je zbudila; mislem, da ko bi jo bila enkrat spati pustila, bi že zdaj spala. Kdo bi bil zadovoljen s tako lenobo?

Četrta je bila snedena. Smetana, suho meso, sirovo maslo in vse to je bilo tako malo varno pred njo, kakor pred mačko. Neko pomladansko nedeljo, ko sem čez polje svojemu možu naproti šla, se ozrem proti gradu, kar zagledam, da se iz dimnika naše kuhinje kadi. Hitro se povrnem nazaj, in ko domu pridem, kaj vidim v kuhinji? — Dobra dekla se je mastila na ognjiši s polno skledo maslenih zvitkov (štrukljev). Jez se sama ne spomnim več, kako je spodena

iz grada letela; ali po nogah, ali po glavi, ker kdo bo tako nezvestobo pital?

Peta je bila nesnažna. V nedeljah se je sicer nališpala, da je bila kakor pav; ali o delavnikih je bila tako vmazana, kakor bi se bila vedno v gnojnici kopala. Za nobeno drugo stvar pod milim nebom bi ne bila pripravna, kakor na polji za strašilo. To mi je sam vitez odgnati ukazal, ker ni hotel tako črnega posla v gradu gledati.

Šesta je bila grozno pozabljiva in nepazljiva. Nobene stvari ni v svojo, še manj pa v mojo korist obrniti znala. Ni ji bilo dosti, da sem ji slehrni dan ukazalaj kaj da ima delati, ampak vsako ljubo uro sem ji mogla vnovič ukazati. Tudi mi je več lonc in skled pobila, kakor je dni v letu. Kositarjeve žlice so šle s pomijami vred. Enkrat sem eno celo v svinjaku našla od prešičev zgrizeno. Malo potem mi je ubila drago kupico, hitro sem letela v kuhinjo, ko sem žvenk slišala, ali čepinje so bile naglo poskrite. Dolgo časa sem jo zastonj opominjevala. Ko pa na zadnje čepinje v pomijah dobim, in si še prste ž njimi obrežem, mi je bilo zadosti. Kako lahko bi bil kak prešič s pomijami vred čepinje popil! Ali tega sem jez znala živino obvarovati, in sem rajši tako zanikrno deklo spodila.

Sedma je bila grozno radovedna. Vedno je bila z ušesi pri ključavnici, da bi čula, kaj se govori. Vse, kar smo med sabo govorili, je

med ljudi razstresla, in tako mnogo besedovanja napravila. Ko bi bil kdo kaj naznaniti hotel, bi bil kar nji povedal, in je bilo delo gotovo dobro storjeno, ker ona je še laži pristavila. — Ali čuj, ravno zdaj se eden o meni jezi, in prenehati moram. Prav žal mi je, da sem ti te napake tako v kratkem naznanila. Mnogo bi ti še imela povedati; ali preložim drugo na nedeljo, ko bove več časa imele. Varuj se zdaj za enkrat teh slabih navad, in gotovo bove mirno skupej živele.“

Roza je sama dobro previdila, da vratarica brezmerno žlobodrá, in da v ti zadevi nima vzroka druge grajati. Tudi je bile Roza pravih misel, da bi se mogle namreč dekle poslušati, preden so obsojene. Ona tedaj reče nato: „Če je bila ktera dekla le v desetem delu teh uzrokov kriva, je že zaslužila, da jo gospodinja, ki snažnost, pridnost, in hišni red ljubi, dobro ošteje. Truditi se hočem teh napak se skrbno varovati.“

Tudi je bila Roza zares živa podoba dobre in marljive dekle. Delala je vse po Jezusovem nauku. Kar je storila, ni bilo zavoljo hvale ljudi, ampak bilo je iz pravega namena, in strahu božjega storjeno. Nikdar se ni pri delu utrudila, ampak vse ji je šlo ročno od rok. Krepko se je vsacega, tudi naj težjega opravila poprijela, in gotovo je bilo vsako v pravem času opravljeno; več reči je še pred opravila, kakor so ji bile ukazane. — Slehrna posoda je bila na

svojem mestu; hiša vedno snažna. Tudi ni pred nehala, dokler se ni vsa kuhinjska posoda svetila tako, da se je vsak taki snažnosti čudil. Ptuje blago je bolj varovala kakor svoje. Za kuhinjsko prsteno posodo je ravno tako skrbela, kakor za naj dražje reči. Nobene šivanke ni pustila na tleh, ampak vsako je pobrala, ter jo v klobčič vtaknila. Da bi si bila kaj brez vednosti gospodinje, ali gospodarja prisvojila, ni bilo misliti. Ravno tako je vse, kar se je v hiši govorilo, zamolčala, ter nobene, tudi naj manjši stvari ne razglasila. Z malim je bila zadovoljna, vedno prijazna. Laž ji je bila prevelik greh, če je le kaj pozabila, je obstala in prosila odpuščenja. Če jo je včasih vratarica nedolžno ozmerjala, je molčala, in nje ponižnost in nje mili nedolžni obraz ji je več pomagal, kakor jezikanje. Tudi je vratarica sčasoma bolj mirna postala, tako, da je marsikaki dan, v grozno začudenje njenega moža, pretekel v miru, da se ni nič jezila.

Vrh tega je imelka Roza vender zelo težavno slušbo. Sicer je bila dela od nježne mladosti navajena; ali takih, ki so jo zdaj obdajale, ne. Slehrno jutro je morala pred dnevom vstati, drv, vode prinesti, v kuhinji vse opraviti, kuriti, po gradu pometati, in še mnogo drugih prav težkih del je morala opraviti. Marsikado delo je Roza prvikrat opravljala, in če je bila le malo nerodna, je morala ponižno poslušati zaničljive besede svoje gospodinje. — Jedilo je bilo sicer

dobro, ali Roza vender mnogo njih še nikdar okusila ni bila, tedaj se jih je mogla, dasiravno težko, vender le navaditi. Nje postelja je bila snažna, ali gospodični vender prav revna.

Če je od belega jutra pozno v noč delala, in zadnjič v svojo izbico prišla, je bilo njé edino tolažilo, svoje trpljenje Bogu izročiti. Večkrat odprè malo oknice, ter pogleda v sinje nebo, okinčano z brezštevilnimi zvezdicami, in zdihne: „O moj Bog! vse trpljenje rada prenesem, če bom le s tvojo pomočjo tužnemu očetu njegov revni stan kaj zlajšati zamogla.

X.

Roza pride v ječo k svojemu očetu.

Roza je že mnogo dni v službi preživela, pa vender se ji ni bila nobena priložnost prikazala v ječo k svojemu ljubemu očetu priti. Grozno ji je težko djalo svojemu očetu tako blizo biti, pa ga vender ne viditi. Zadnjič se ji vender žarek upanja prikaže; zapazila je namreč, da je vratar tudi ječar, da mora jedila jetnikom nositi. Sčasoma je sprašala za vse jetnike, in tako zvedila, da nje oče še živi, in da je zdrav. Večkrat ga je prosila, da bi jo sabo v ječo

peljal, ali ječar ji vsakokrat prošnjo pobije ter ji reče, da ne sme tako radovedna biti. Večkrat britke solzice nje lici polijejo, ko vidi borno jed očetu pripravljeno. Malo juhe s črnim na pol plesnovim kruhom in vrč vode je bil njegov živež. Večkrat zdihne: „Moje trpljenje proti očetovemu še senca ni!“

Nekega večera, ko je bila ravno večerja v prstenih posodah na leseni dilji jetnikom pripravljena, reče vratar Rozi: „Ti Roza, pojdi z mano. Jutri moram po opravih potovati, ti bom danes ječe pokazal, da boš jutri sama lahko jedila nesla. Moja žena ima malo časa, in še manj veselja do tega opravila“. Vzame desko v eno roko, v drugo ključe, in gre pred Rozo pod dolgim in tamnim obokom.

Rozo sprehaja zdaj strah zdaj veselje, ker ni se nadjala tako kmalo svojega očeta viditi. Zadnjič vender le strah premaga. Vsa ginjena sledi vratarju pod tamnim obokom. Slednjič se vender srčno dela, in sklene se očetu ne razodeti, ker misli si: „Če zvejo, da sem njegova hči, mi ne bodo ključev zaupali“. — Vrtar ostane zdaj pri oknicu, ki je bilo zdobljeno skozi debeli zid, in z železnimi vratci zaprto. Ječar odpre, in Roza vidi v smradljivi ječi divjo možko podobo z zmršenimi lasmi in dolgo brado. Oči so se mu svetile spod čela kakor dve trnjolki. „Ta,“ pravi vratar, „je bil svoje dni krepak, lep vojšak; ali igre in pijančevanje ga je tako dalječ pripeljalo, da je svoj pošteni

stan s tolovajskim zamenjal, in ropar postal. Ne hotel bi jaz plačila, katero ga čaka, ž njim deliti“. Poda mu odmenjeno jedilo, in zopet zapre. Potem odklene drugo okno; Roza vidi v grozovitni ječi žensko blede podobo, vpadenih lic in kodrastih las. „Ta“, veli ječar, ko ji juho z vodo v tamnico postavi, „je bila lepa, krasna devica, angelske podobe. Ah, da bi bila tudi nedolžna ostala, in čista kakor angelj! Tako pa je sledila le zapeljivi posvetnosti, in nje sad je prezgodaj okusila. Slednjič otroka umori, in zdaj v tej ječi leži. Smrtni meč jo čaka. Ne hodi pa v tamnico k nji, ker bi te lahko v svoji divjosti raztrgala.“

„Samo k temu smeva iti, reče vratar, ter odpre železne vrata. „Ta je dober, miren, boga-boječ mož, po imenu Častimir Jelodvorski.“ Roza pri tej besedi groza popade, katero zatajiti skuša. Ne bi bila ljubega očeta poznala. Bil je bled in suh z dolgo brado. Njegova obleka je bila revna, raztrgana in umazana. Ravno je sedel na črnem kamnu, okoli kterega se je mogel, dasiravno priklenjen, sprehajati. Zraven je bila iz kamna izsekana miza, na kateri je stal vrč vode in malo črnega kruha. Blagi vitez je z levico na mizo naslonjen in z desnico skrbipolno glavo podpira. Zraven mize je bila postelja vsa od črvov zvrtana z bornim razsterganim pokri-valom. Soba je bila prav prostorna, vjetim vitezom odločena. Le skozi eno malo oknice je beli dan svojo ljubo luč v tamnico pošiljal; pa

še te tako malo, da je tamnico, mesto jo razsvetliti, še bolj strašno delal.

„Vitez Častimir,“ reče vratar, „jutri vam bo moja dekla tukaj jedilo donesla, ker mene čakajo važna opravila.“

Častimir pogleda Rozo. Njen pogled ga koj na njegovo milo hčerko opomni; vender je ni spoznal. „Moj Bog!“ s solznimi očmi zdihne, „ravno te velikosti in starosti je tudi moja Roza. Ah, ali mi čisto nič ne morete o njej povedati, ljubi ječar? Niste še ničesar zvedili, kje da je, in kako se ji godi? Saj sem vas že tolikokrat tega prosil!“ Vrtarar reče; „Sam Bog zná, kje da je. Ljudje mi nevejo nič od nje povedati“.

„O moj Bog! tako se je nobeden ni usmilil, tudi tisti vitezi ne, ki so se nekđaj moje prijatle imenovali.“ — Častimiru zdaj zvesti Jakob na misel pride, in misli si, da Roza gotovo pri njem prebiva. Čez nekaj časa zopet spregovori: „No, no trdno upam, da je pri dobrih ljudeh, ki so jo prijazno sprejeli, in gledajo na čistost in strah božji. Samo to naj mi Bog naznani, ali je nedolžna ostala in bogaboječa, potem rad v tej tamnici umrjem; dasiravno zelo želim njeno obličje še enkrat pred smrtjo viditi. — Dobri vratar, vi ne veste, kako me je ljubila, ubogala, radovala, z eno besedo, vedno sem bil vesel, da sem le njo vidil. Bodi tudi ti dober otrok“, reče Rozi, „in ubogaj tako svoje stariše, kakor je mene moja mila Roza ubogala“.

Rozo, ktera je bila že od samega pogleda strašne ječe in bledega obraza svojega očeta vsa žalostna, so te besede njenega očeta tako presunile, da se milo razjoka in komaj se premaga, da svojega ljubega očeta v tem trenutku ne poljubi. Častimir se grozno začudi, ko jo tako ginjeno vidi; upraša jo: „Morebiti so tebi, ljubo dete, v kratkem oče ali mati umrli, da tako milo jokaš?“

Jokajoča Roza komaj odgovori: „Mati so mi že zdavnej umrli, oče še žive; ali godi se jim prav slabo“.

„No,“ reče Častimir, „Bog naj se ga mili; ti pa ljuba deklica si prav mehkega srca, Bog naj te zapeljivosti varuje.“

„Res je,“ pravi vratar Rozi, „ti si premehkega srca. Nikar tako ne jokaj, če ne, ti nemo-rem tega opravila prepustiti. Drugače“, govori vratar na dalje proti Častimiru, „je ta deklica tako pridna, kakor pobožna, da dvomim, ali bi se v celi naši okolici še ktera enaka dobila. Kako moje otroke ljubi! z eno besedo: nemo-rem je prehvaliti. Če bo le moja Lenčika sčasma tako dobra postala, bom vedno Boga hvalil!“ — Častimir pogleda z nepopisljivo prijaznostjo Rozo: „Bog te blagoslovi ljuba hči,“ reče, in jo prime za roko, „ostani vedno tako dober in priden otrok, rada moli in zaupaj v Boga, gotovo bo tvojemu očetu pomagano, in on bo na stare dni v tebi le veselje vžival.“ „Bog daj,“ odgovori Roza, z milim glasom; poljub

vklenjeno roko, in gorke solzice so se ji po licu polile.

To je bilo dobro, da je ječar odšel; zakaj ona bi se ne bila mogla dalje zdržati svojega ljubega očeta poljubiti, in se mu odkriti. Sama ni vedila, kdaj je iz tamnice prišla. Vsa nevedna se je mogla poprijemati, da je zopet na čisti zrak prišla.

XI.

Roza se dá svojemu očetu spoznati.

Drugi večer je Roza prebila v žalostnih mislih. Vedno ji je blede, suhi obraz, strašna ječa in težke verige, s katerimi je bil Častimir vklenjen, pred očmi. Njegova revšina je Rozi grozno težko djala. Le upanje, se njemu razodeti, in tako njegov revni stan polajšati, je nje tužno srce mirilo. Kakor hitro po dokončanih opravilih v svojo stanico stopi, poklekne, in z milim glasom proti nebu moli: „Ti o Bog! ki si moj početek do zdaj blagoslovil, naj tudi na dalje bo tvoja roka meni mila, da zamorem ljubemu očetu v njegovi revšini kaj pomoči!“ Potem se vleže, ali do polnoči ne zatisne očesa.

Ob eni čez polnoč pokliče vratarica Roza, ker nje mož je bil za odhod pripravljen. Roza, ki je dobro juho skuhati znala, mu je mogla postreči. On ji pa tudi obljubi, če bo svoje opravila med tem zvesto spolnila, kaj lepega ji prinesti; skoči na konja in odjaha. Vratarica gre zopet k pokoju. Roza ostane sama v hiši. Tiho in skrbno je vzela ključ od Častimirove tamnice, ktere ga si je dobro zapazila, svetilnico, ki je še malo brléla, in odide v svojo stanico. Čez nekaj časa, ko je bilo v gradu vse tiho in mirno, vzame ključ in postavi svetilnico pod predpasnik, izzuje čevlje, ter prav tiho zapusti stanico, in gre pod strašnim obokom črnega zidovja k Častimirovi ječi. Varno odprè železna vrata, ki so mu prostost jemale in stopi v ječo. Častimir ravno na kamnu zraven mize s prekrižanima rokama sedi. Zelò se začudi, ko v brleči svitlobi vratarjevo deklo spoznati misli.

„Kaj si ti, ljubo dete?“ reče. „Kako, da si tako pozno, ali bolje reči tako zgodaj na nogah. — Ni dolgo, kar je čuvaj dve čez polnoč naznanil.“

„Ne zamerite,“ odgovori Roza prav lahno „da vas o tem času motim. Vender, kakor vidim, tudi vi niste spali. Rada bi se sama z vami pomenjkovala, zato pridem o tem ponočnem času.“

„O moje dete!“ reče Častimir „to je grozno nevarno, lahko bi ti to mnogo trpljenja napravilo. Pridno dekle ne sme po noči ne stopinje

storiti čez prag svoje stanice, marveč se mora zakleniti še bolje, kakor so moje ječne vrata tukaj.“

„Ne strašite se,“ reče Roza, „vse v gradu razun čuvaja in petelina je v trdnem spanji. Nisem se brez premišljevanja in molitve sem napotila. Bog me je sem pripeljal, on je gotovo z mano. Le nekoliko besedi bi rada z vami govorila. Vaša žalost in skrb za vašo hčer mi ne dá spati; sporočilo od nje vam donesem.“

„Od moje Roze“ reče hitro Častimir, „o Bog, če je to, si mi nebeški angelj, ljubo dete! Si jo mar vidila? Si sama ž njo govorila? Je li zdrava? Kako se ji godi? O govori draga deklica!“

„Nar bolj gotova sporočila o vaši Rozi vam le jez zamorem naznaniti. — Ali še poznate to zlato verižico z zlato svetinjo?“

„O moj Bog!“ zaupije Častimir vesel, ter strastno zgrabi zlatnino. „To je spominek, ktereга sem svoji hčeri pri ločitvi dal. Tudi sem ji skrbno prepovedal, ga prodati. Ti moraš nje naj zvestejša prijateljica biti, da ti je kaj tako imenitnega zaupala, da ti bom bolj gotovo verjel, kar mi imaš od nje sporočiti.“

„Ona je ni ptujim rokam zročila, ljubi oče, glejte, jez sem Roza, vaša hči!“ —

„Ti!“ reče ves začuden Častimir. „O nikar me ne moti; moja hči, kakor že ime pove, je bila podobna cvetečemu pomladnemu limbarju, rajski rožici, in ti — ah ti nemoreš tista biti!“

Roza se je, še preden je k očetu šla, lepo napravila, in rumeno barvo iz lic izmila. Zdaj uzame svetilnico, da se oče v resnici more prepričati. Nje obraz je bil tako mil, kakor ga Častimir še nikdar vidil ni. Nje leposinje oči so se svitele kakor dve zvezdi na nočnem nebu; nje lici ste bile enaki cveteči roži v zelenem gaji. Bila je vsa angelska podoba.

„Roza?!“ zavpije vitez ves omamljen; zlata verižica mu iz rok pade. „Ti tukaj? O blažena pojdi v očetovo naročje! O tebe imam vnovič, zdaj sem zopet bogati Častimir! Ako se tudi to tamno zidovje name razruši, nič ne maram, da imam le tebe, edino veselje moje!“

Oba mile solzice veselja pretakata. „Oče, oče, ljubi oče,“ je vse, kar Roza govoriti more.

„Povej mi vender, draga moja,“ povzame zopet oče, „kako ti sem prideš? Razkrij mi nezapopadljivo skrivnost. Kaka strašna nesreča te preganja, da se ponižaš naj manjša dekla zadnjega gradjanskega hlapca biti?“

Roza razodene zdaj očetu vso dogodbo; kako prijazno jo je zvesti Jakob sprejel v gojzdu; kako je tukaj vedno na svojega dobrega očeta mislila, iz kacega namena se je vratarju v službo ponudila, in kako željno je pričakovala vesele dobe, blazega očeta zopet viditi. „In zdaj“, sklene Roza „je Vsegamogočni mojo molitev uslišal, moje hrepeneče želje spolnil, ter meni priložnost dodelil, Vas, dragi oče, zopet viditi,

vam po moči borni stan zljajšati. O jest sem zdaj naj srečnejša hči!“

Oče solzne oči proti nebu obrne rekoč: „Ne naj srečnejša, ampak naj boljša hči si ti! Jest sem naj srečniši oče. Kolikokrat me je sovražna nesreča žalila, da sem moral to zlato verižico z železno zamenjati, za kar se ti o Bog še le zdaj prav zahvaliti morem. Brez te nesreče bi ne bil mogel srca svoje hčere tako natanjko spoznati. Jaz sem se naj srečnejšega mislil, ko so mi svitli cesar to zlato verižico okoli vratú djali; ali zdaj obložen s temi železnimi verigami, ki so to moje roko ranile, veči srečo občutim. Ne zamenjam te zlate dobe, ko si ti v mojem naročji, za vse zaklade sveta. Res,“ reče na dalje, zaničljivo pogledaje na zlati spominek, „kaj je zlato? — Nič proti pobožnosti in blaženosti. — Preljuba Roza, zdaj se spolnuje nad nama božja previdnost. Ona je tebe ohranila in te nedolžno pripeljala v očetovsko naročje. On, ki tudi skozi naj debelši zidovje vidi, se je ozrl v to tamnico, ter se mene revnega usmilil. On je nama spremenil ječo v kratkočasno prebivališče. Bog je z nama. Hudobni vitez je sicer naju hotel pogubiti; ali ravno po njem dojde nama zdaj to rajsko veselje. Po hudem trpljenju nama podeli dobrotljivi oče v nebesih naj žlahnejše veselje. Strašimir misli, da sem jest naj nesrečnejši pod milim solncem, ali moti se grozno. Tudi misli, da me s tim žali, ko veselo godbo, vrisk pijanih ljudi velikrat še čez pol-

noč tukaj vklenjen poslušati moram; ali kako se moti, glas moje nedolžne Roze mi je milejši, od vsega veselja, ki ga le svet ponuditi zamore. Rajši sem tukaj v težki ječi pri suhem kruhu in sami vodi, kakor da bi se sprehajal po veličastnih, z zlatom prepreženih sobah tega grada, ali da bi si jedila izbiral na srebrnih okrožnikih. Zakaj veriga, ki bi zamogla duha ukleniti, da bi se o naj večji tugi ne mogel k Bogu povzdigniti, še ni kovana!“

„O moja Roza, blagor tebi! da tako zgodaj spoznaš križe in težave, da ti raji ponočne ure, ktere drugi s plesom in drugimi nespametnostmi tratijo, v ječi pri očetu doprineseš! Trpljenje te varuje greha, in te uči lepoto čednosti zgodaj spoznati. O Roza, Roza! ostani tudi zanaprej tako dobra! Ljubi Boga in spolnuj njegove zapovedi, nič pretežkega nama ne naklada. Zaničaj begljivo posvetno veselje, rada prenašaj trpljenje, in gotovo boš srečnejša, kakor bi na kraljevem prestolu sedela.“

Roza vsa ginjena poda očetu roko, ugasne svetilnico, ter naglo odide, ker čuvaj je že naznanil belo jutro.

XII.

Roza zlajšuje nesrečo svojega očeta.

Roza zopet rujavkastih lic, drugi dan komaj z vratarico in otročiči k mizi sede, kar Strašimir v izbo stopi. Roza se ga vstraši malo; kar je v službi ga še ni vidila v vratarjevi hiši, in ne misli družega, kakor da je izdana. Strašimir reče z ostrim glasom: „Zanaprej ne boste več grajskih vrat čuvali, ampak štirje vojaki bodo to opravilo prevzeli. Vidve pa idite v kuhinjo pomagat, zakaj danes in jutri bo prišlo mnogo gostov“.

Roza se zopet oddahne. Strašimir jo je vidil vso prestrašeno, pa mislil si je, da je to le zavoljo spoštovanja, tedaj jo tudi prijazno pogleda, ker dopadlo mu je, če so ljudje pred njim trepetali.

Roza odide z vratarico vred na zapovedano delo. Že opoldne pride vitez z veliko trumo vojakov; na večer dojde zopet drugi tudi v velikim kardelom, deloma pešcev, deloma konjиков, tako, da vsi še v gradu prostora niso imeli. Zvečer zapalijo sred dvoriša velik ogenj, pri katerem so kuhali, pili, jeli, in vriskali, da ni bilo ne konca ne kraja. Rozi se je že vse dozdevalo, kaj da to pomeni, česar se ta večer tudi vratarica prepriča, ki vsa preplašena v izbo

stopi in milo zdihne: „Ah ljuba otročiča, vojska bo, in vaji oče, ki so te vojake sklicali, morajo tudi ž njimi. Kaj bo, kaj bo!!“

Drugo jutro še preden se dobro dan zazori, je že odhod s krepkim glasom vojne trombe naznanjen. Vrtar, ki je bil med hrabrejšimi vojaki, je bil že v železnem oklepji, s težkim mečem prepasan. Železno pokrivalo na glavi in sulico v desni, to vse ga je prav strašnega delalo. V kratkem se poslovil s svojo ženo in otročičema; vsi so milo jokali; pri tej priložnosti se tudi Roza nemore solz zdržati. On opomni ženo in otročiča vsaki dan za-nj moliti, kar tudi on storiti obljubi. „Moli tudi ti za me, pobožna Roza,“ reče vratar, „da bom ženo in otročiča zopet vidil.“

Vzdigne se lepo število vojakov, vsako s svojim orožjem veselo kričaje, gredo zaporedoma iz grada. Zadnji je bil Strašimir v krasnem oklepji na lepem beliči. Ko grajske ključke staremu vadju njegovega grada izroči, tudi on hitro odjaha za vojaki.

Roza in vratarica ste imele še celi dan veliko opraviti v grajšinski kuhinji s snaženjem posode. Zvečer reče vratarica Rozi: „Jutri hočem na vse zgodej z otročičema iti k svoji stari materi. Ostala boš tedaj sama doma, in si lahko malo počiješ, ker ne boš družega opraviti imela, kakor jetnikom jedila nositi. Vrat ni treba čuvati, ker so drugi temu odločeni. Samo pazi, da nam zvečer, ko se povrnemo zamoreš

z dobro večerjo postreči“. Drugo jutro zgodaj odide vratarica.

Kdo je bil zdaj srečnejši od Roze? Na počitek še mislila ni, ampak le na to, kako da bi mogla svojemu očetu pomagati. Nje prva poglavitna skrb je bila, druzega očeta s čisto obleko previditi. Nese mu tedaj pri prvi priložnosti novo srajco, ktero je večkrat ponoči delati mogla, ko ji je dneva zmanjkovalo. Tudi par lepih prejnatih nogovic mu nese, s čimur je bilo očetu neznano vstreženo, ker je tako snago ljubil. „Draga moja Roza, zdaj se čutim vsega prerojenega“, reče Častimir, ko se preobleče.

„No zdaj zamorete tudi čistega zraka okusiti, ljubi oče,“ reče Roza, „ter ga pelje iz smradne tamnice skozi male vratica v lepi vrt, ktereга je vratar moral oskrbovati. Jutro je bilo prekrasno, nebo je bilo jasno in solnce je tople žarke na zemljico izlivalo. Častimiru se je zdelo, ko je zopet čisti zrak vžival, kakor da bi bil v nebežkem raj. „Moj Bog“, reče on, „če se naš stan po smrti v tako krasoto spremeni, kako dobro je umreti!“ Roza douose zdaj dobro južno tje pod košati oreh, ki je v kotu vrčiča krepko svoje veje razprostiral. Pod njim je stala mizica in klop, da je človek lahko v senci ohladila vžival. Tudi zagotovi očeta, da je lahko celi ljubi dan v vrtu, in da bi bila rada celi dan pri njem, ko bi nič opraviti ne imela, obljubi mu pa, da ga bo pogosto obiskala. Častimir se ves radosten sprehaja v

lepem vrtu, in občuduje vedno višje stopajoče žarno solnce, ki tako mogočno na sinjem nebem oboku plava. Topli žarki so ga kaj poživili in okrepčali. Hvali Boga za ljubo solnce, še bolj pa za ljubezen blagosrčne hčere, „Ljubezen“, reče on, „je pravo solnce v naših srcih, brez nje bi bil vesolni svet gluha in tamna ječa.“

Roza, ktera je očetu tudi dobro kosilo napravila, in ga pogostoma obiskovala, ga na večer zopet v ječo pelje; ali s kako žalostjo! — Pa ko Častimir v ječo stopi, se ves začudi, in misli, da se je Roza zmotila in ga v kako drugo sobo pripeljala. Črno zidovje je bilo zdaj belo in tlak snažen, z drobnim peskom posut. Tudi koprive, ki so okno pokrivalo je odpravila, in okno čisto zmila, da je moglo solnce svoje žarke skozi njega pošiljati. Postelja je bila z novo slamo porahljana, in z belim pokrivalom pregrnjena. Tudi mehko zglavje je Roza prinesla, da si zamorejo blagi oče trudno glavo počiti. Lep bel prt je po mizi razgrnjen, in lepe rože so svoj prijazni duh po sobi razširjale, ter prejšnega zadušile.

„O koliko veselje mi delaš,“ reče Častimir. „Resnično je, da otročja ljubezen zamore pota starišev s cvetjem posuti, in tamno ječo v zal vrt spremeniti. Pa kdo ti je k temu pomagal, ker sama nisi mogla tako naglo vsega tega storiti; posebno zidovja nisi mogla sama pobeliti?“ Roza pripoveduje zdaj, da je v tem gradu nek star priden zidar, kteri je pa pred enim

tednom hudo zbolel, in da mu je ona boljši jedila, ktere je vratarica njemu kuhala, nosila. „Če mi je čas pripustil“, reče dalje, „sem sedla na njegovo posteljo, in tako sva se o raznih rečeh pomenkovala. Nekega dne mi jame od vas prav spoštljivo govoriti, akoravno ni vedil, da sem jaz vaša hči. Pripovedoval mi je, da v tisti bitvi, ki bi bila gotovo zgubljena, ako bi vas ne bilo zraven, se je tudi on bojeval, in silno ranjen na polji obležal. Gotovo bi mene zdaj tukaj ne bilo,“ reče on, „ako bi se me ne bil slavni Častimir usmilil, in tako lepo zame skrbel!“ Včeraj zvečer sëm ga prosila, ko bi mi hotel pomagati vašo ječo malo osnažiti. Dobri mož je to radovoljno storil, česar se nisim nadjala. Tudi mi je rekel, da se celó viteza Strašimira o ti zadevi ne boji, ker dolžnost je, da se vitežki stan spoštuje. Častimir na to reče; da se ne spomni, da bi bil poštenemu možu kaj dobrega storil. „Njegova živa hvaležnost me prav gine“, reče med drugim. „Iz tega lahko previdiš, draga Roza, da imajo dobra dela, gotovo svoje ugodne nasledke.“

Roza donese tudi nekaj večerje. K sreči je mogla ravno jedila, ktere so očetu naj bolj dopadle, donesti; dobre juhe, par pečenih divjih piščet in en okrožnik lepih rakov. Tudi je preskrbela dobrega vina in belega kruha; in tako zopet enkrat skup večerjata.

„Pa za božjo voljo, ljuba Roza“, jo vprašajo oče, „kje vse to dobis pri takem uboštvu? Ro-

za mu vse na tanko razloži, da ji je ogljarrica belo platno, ktero zdaj njegovo posteljo krije, podarila, da ji je rake Neža prinesla. Da je pa zglavje svoje postelje revnemu očetu odstopila, še povedati ni hotla.

Žlahni oče so bili grozno veseli. „Jedel sem pri cesarjevih mizah,“ rečejo, „pa tako me še ni nobena večerja razveselila, kakor današnja. Bog bo gotovo tvojo ljubezen povrnil, ljuba moja Roza!“

Roza se je pa še srečneje štela, v vsem življenju še ni take radosti občutila, kakor ravno zdaj, ko očetu streči zamore. Živo je občutila, da je bolje dati, kakor vzeti. Kako blaženi bi zamogli otroci biti, ki so bogati zadosti, svojim starišem mnogo dobrega storiti; oni bi mogli že na tem svetu nebesa imeti.

Mogla je Roza zopet iti, za vratarico namreč, in njena otročiča kaj večerje pripraviti. Z radostnim srcem voši veselemu očetu lahko noč, in odide. Ali Častimir dolgo ni mogel zaspati, ker srce mu je prevelikega veselja kipelo.

Zanaprej je Roza slehrni dan svojega očeta vedila s čim razveseliti. Vsako jedilo mu je zboljšala, in kar so ji dobri ljudje podarili, je zvesto vse očetu prihranila. Tudi mu je pogosto novih rož donášala, ktere so ga jako veselile. Tudi je ves ures, s katerim je bila takrat kinčana, ko so Častimira vsega oropali, zvestemu Jakobu prodati dala, kakor drage kamne in biserre. Ta denar ji je zdaj jako hasnil, ker mogla

je očetu slehrni dan dobrega vina kupiti. Da v kratkem rečemo, Roza je samo za svojega očeta živela.

Čez nekaj dni prinese ječar poročila od vojske, in pri tej priložnosti tudi ječe pregleda. Ali kako se začudi, ko v Častimirovo stopi! Z glavo majaje reče: „Vitez Stašimir bi ne smel tega viditi, sicer bi jez gotovo v tamnico prišel, ktera bi pa ne bila tako prijazna, kakor je ta. Pa vender mi vse to dopade, z majhnim trudom je vse to prenačejeno, lepo osnaženo in čisto, da je prejšnja ječa prav lepi sobi enaka.“ Zvunaj pa pod črnim obokom debelega zidovja, ostrejši ječar Rozo nagovori: „Roza slušaj! Hvaliti moram sicer tvoje usmiljenje proti vitezu in tudi ne dvomim, da mu še mnogo več dobrega slehrni dan storiš. Ali pazi, da te usmiljenje predalječ ne zapelje, da bi ti vitezu v beg pomagala. Sicer bi bilo vse tako početje zastonj, ker dvorske vrata so dobro zaprte, in grajsko zidovje je previsoko. Ali varuj mi, da bi me tudi tako ne utegnila poskušnja nesrečnega storiti. Strašimir je celo v stanu me v jezi prebosti, in kaj bi potem moja revna žena z otročičema počela? Ne stori me tedaj nesrečnega, in ne stavi mojega življenja v nevarnost.“ Roza mu je mogla trdno obljubiti, da tega ne bo storila, in potem se zopet odpoti.

XIII.

Roza sluša opominjevanje svojega očeta.

Med tem ko je Častimir v ljubezni svoje hčere toliko tolažbe našel, in Roza v milem pogledu svojega očeta naj veči veselje občutila, se je v Smrečniku vse spremenilo. Strašimirov grad je bil do zdaj sedež veselja; ali trpljenje, ktero tudi skozi železna vrata in viseče mostove nevedoma pride, je zdaj tihoma v krasna sobe mogočnega grada pritapalo. Sporočila od vojske, ki jo je Strašimir s silno mogočnim vitezom začel, so dan za dnevom žalostnejša bila. Strašimir je bil v kratkem hudo ranjen, vsih priprav za vojsko obropan, in sam skoraj v sužnost odpeljan. Dalječ od doma in vojske se je na neki viteški grajšini ozdravljjal. Sicer je silno velike vozove pridobljenega blaga na dom pripeljal; zdaj pa je od doma denarje in mnogo drugih reči potreboval. Njegova gospa ga še obiskati ni mogla, ker vojakov ni bilo, da bi jo bili varno na poti do njenega moza spremili. Revna gospa ni smela iz grada le stopinje storiti, ker dobro ji je znano bilo, da ne iz ljubezni, temveč iz strahu so podložni Strašimiru pokorni. Njegovi sovražniki so ga jeli pisano gledati, in ni veliko manjkalo, da mu niso vojske napovedali. Velikokrat so žito in drug živež, ki ga je gospa

v bližnjem mestu nakupila, na poti voznikom vzeli, in tako je zmanjkovalo prav kmalo raznih reči v gradu. Gospa je mogla z otročiči do prihoda svojega gospoda s slabo jedjo zadovoljna biti. Ni bilo to že zadosti, otroci so koze dobili, in dolgo, dolgo se je dvomilo, bojo le ozdraveli, ali ne. Nazadnje še celo gospa zboli od žalosti, skrbi in prečuvanih noči.

Vse to je bilo Rozi na tanjko znano, ker vratarica ni nobene reči zamolčati mogla. Roza je le malokdaj v viteških sobah bila; le če je povelje imela in se vrniti ni mogla, je šla tje po kakem opravilu. Pri vsaki stopinji je bila nejevoljnija, in nazaj je letela kakor bi perute imela po kamnitih stopnicah. Vsakikrat jo je srce hudo bolelo ko je viteza, ali pa ktereга njegove družine vidila. In tako se je vkoreninila v njenem srcu huda nejevolja ne le do Strašimira, ki je njenemu očetu tako v nebo vpijočo krivico delal, ker ga je vsega premoženja in prostosti obropal, ampak tudi do blagodušne Strašimirove gospe in nežnih, nedolžnih otročičev.

Roza te žalostne okoljšine svojemu očetu nekega dne na tanjko naznani. Bila je sicer za tujo nesrečo zelo občutljiva; ko je vidila, da se bližnjemu hudo godi, jo je srce bolelo, in bila bi mu iz srca rada pomagala. Ali zdaj — ne vidi se na nežnem obrazu te milosrčnosti. Ko je jenjala svojemu očetu žalostno zgodbo pripovedovati, se zadnjič malo namuzne, rekoč: „Prav jim je, — naj tudi oni okusijo grenkost trp-

ljenja; prevzetnost mora ponižana biti. Vitezinja, ki je s svojimi otroci vedno v naj dražjih oblačilih se sprehajala, je vsaki dan imenitne gostove v svoje krasne sobe dobivala, in po tem jih ona gotovo drugi dan ravno tako obiskala; mora zdaj tako tiho in mirno biti, kakor v samostanski sobici. Obiskali so jo drugi prijatli, solze in zdihljeji. Okrutni in ošabni vitez, ki je nam in drugim tolikanj krivic storil, zdaj gotovo resnični pregovor občuti: Kakor se posodi, tako se vrne.“

Blagodušni Častimir mirno posluša svojo hčer, in ko zadnje besede izgovori, reče: „Kaj moram slišati, ljuba Roza! Tvoj sicer mirni in pohlevni obraz, vidim od škodoželjnosti se ne spodobiti! — O ne, drago dete moje! Te misli niso Bogu dopadljive. Ne pušaj hujšega sovražnika, ko je nama Strašimir, jeze namreč v svojem nedolžnem srcu kraljevati. Res je, da je nezbožni vitez krivično z mano ravnal in še ravna, čeravno mu nisem nikoli le nar manje škode storil, ali vprašam te: Je le tebi nauk in izgled našega zveličarja tako neznan? Ali nismo dolžni tudi té ljubiti, ki nas sovražijo? Ni le tudi zapovedi, sovražniku dobro storiti? Povej mi, Roza, je li Strašimirova gospa kriva naju velike nesreče!? Verjemi mi, ljuba hčerka, da uboga gospa mora veliko pretrpeti zraven svojega trdovratnega moža. Tudi sem pripričan, da gotovo njegovih krivičnih del ne podpira, ne z besedo ne z djanjem. In ker je oče nad na-

ma se pregrešil, bi hotla ti nad nedolžnimi otročiči se maševati, kateri ne spoznajo še, kaj je prav in kaj je napak? Roza, Roza! nikar iz ljubezni do svojega očeta ne sovraži svojega bližnjega. Lej, saj ga tudi jest ne sovražim. Ti o Bog!“ reče nadalje položivši roko na svoje srce in oči proti nebu dvigne, „ti o Bog vidiš moje srce, in veš, da bi tega viteza v vojnem hrupu, ker nemila smrt vse brez razločka kosi, v nevarnosti svojega življenja ne hotel zapustiti, marveč — med četo sovražnikov planiti, in njegovo življenje rešiti, akoravno bi svoje življenje za njegovo zgubiti mogel. — In ti, moja Roza, ko bi zopet v svojem proprejšnjem stanu bila, in ko bi Strašimirova gospa, kar Bog obvari, sile stiskana s svojimi otročiči pred tvoje vrata prišla, in te pomoči prosila, bi li mogla tako trdosrčna biti ubogi gospej in jokajočim otročičem, ki ti niso nič žalega storili, vrata zapreti, in jih v revšini in žalosti veselo gledati!?“

„O ne, ljubi oče!“ reče vsa ginjena; „tega bi ne mogla storiti. Hotla bi jim iz srca rada vsega podeliti, kar bi le imela.“

„Ne verjamem,“ govori dalje žlahni vitez „ker jih še prijazno pogledati in ogovoriti ne moreš, kar je vender lahko, da bi ti kaj boljšega storiti zamogla; ker se vedno vsih priložnost, jih le viditi tako skrbno ogibaš, ne vem, da bi zamogla priložnosti tem več iskati, jim kaj dobrega storiti. Tedaj bodi ž njimi prijazna, in le po tem jim boš mogla pri kaki priložnosti tudi

dobro storiti. Ne svetujem ti tega iz samoprida, da bi tako naju mogočne sovražnike, ki nas v svoji oblasti imajo, pridobila, da bi nama to povrnili, kar so nama po krivici vzeli. Ako bi bila le iz tacega namena jim prijazna, bi ta prijaznost pred Bogom ne bila veljavna. Bila bi le ostudna hinavšina, ktere bi se mogla v resnici sramovati.“

„Ne tekaj tako moja ljubeznjiva Roza! Prava kršanska prijaznost je neprecenljiva cvetka, ktera ne more iz korenine samopridnosti pri-cveteti, ampak iz usmiljenega, iz dobrega srca. Ta ljubezen je žarek tiste nebeške ljubezni, ki je bitje naše svete vere, in vsako v resnici po-božno srce napolniti zamore. Saj je Bog gola ljubezen. On ljubi vse ljudi, kakor svoje otroke. Saj še celo svojim nepokornim otrokom pusti ljubo solnce sijati, in pošilja jim dež in blago-slov. Hoče namreč, da bi tudi oni se poboljšali, da bi vredni postali ž jim v veličastnih nebe-sih vekomaj bivati. Glej! sin nebeškega očeta je celo svojo sveto rešnjo kri za nas na križi prelil, da bi nas večne pogube rešil. Ravno tako moramo tudi mi gola ljubezen biti. Moramo namreč vse ljudi kakor brate in sestre ljubiti, kolikor nam je mogoče, jim dobrega storiti in neprijatlov kakor tudi hudobnih od svoje ljubezni ne ločiti. Še celo svoje življenje, ako bi bilo treba, moramo v nevarnost postaviti. Ljubiva jih toraj, ljuba moja, kakor sebe. Naša ljubezen se mora od pozemeljskih malovrednih reči k

nebeški povzdigniti. Boga moramo čez vse ljubiti, ker je naj večji ljubezni vreden, ali to še ni zadosti; ampak moramo si tudi prizadevati vedno popolniši v tej ljubezni postati.“

„Ravno zato smo na tem svetu, da nebeško ljubezen kakor žlahno rožico v svoja srca zasa-jamo, varujemo in vedno popolniši postajamo. Ljubezen po nečastnih rečeh, posvetni časti slabega poželenja, minljivega blaga, ni prava, in ker ta gospodari, tam nebeške ljubezni ni. Da bi tedaj našo dušo toliko lože prevzetnosti, lakomnosti in želje posvetnega veselja očistili, nam on trpljenje pošilja. Zato je nama tudi čast najega stanu odvzel, kakor tudi časno blago, posvetno veselje, ki ga premoženje dá. Verjemi mi ljuba moja, da dokler nama Bog trpljenje pošilja, imava vedno še kaj napčnega, kar le s trpljenjem odmiti zamoreva. Spoznajva tedaj v tem božjo voljo in njegov sveti namen, ne svoje razžalnike sovražiti, da bi tako božjega blagoslova nevredna postala, ktereга z voljnim prenašanjem trpljenja nama deli.“

Roza je svojega očeta zvesto poslušala in reče: „Pač imate prav, dragi oče“! in ga s solznimi očmi prijazno pogleda. „Hočem se z božjo pomočjo poboljšati, da bom vredna svetih nebes; tukaj je, ljubeznjivi oče, moja desnica, da sem pripravljena vse storiti. Prizadevala si bom Boga čez vse, ljudi, tudi Strašimira, njegovo gospo in nedolžne otročiče kakor samo sebe ljubiti. In če zamore trpljenje me boljši in lju-

bezniviši pred Bogom storiti, hočem rada trpeti tako dolgo, dokler njemu dopade. Zakaj — kaj je ta mala péd našega časa v trpljenji dopernešenega, proti taki veseli večnosti!“

Kar je Roza obljubila, to je tudi zvesto spolnila. Ni se ogibala več vitežkih otrok, ko so zopet ozdravili in včasih v velikem grajšinskem dvoriši veselo igrali. Nikdar ni več tako mimo šla, kakor da bi jih ne vidila, ampak prijazno jih pozdravi vsakikrat. Tudi se ljubeznjivo ž njimi pogovarja, če je čas in priložnost imela. Vedno jim je s kako malo rečjo ustreči znala. Roza je Nežiko prosila, da naj krotko srno pripelje in tudi grlice saboj prinese. Podarila je srno zalemu fantiču, grlice pa malim gospodičnam. Kmalo je spoznala, da so blagi in prav ljubeznjivi otročiči. Velikokrat jo je njena poprejšna nepriljudnost žalostno ganila. „Veliko veselja sem si sama prikrajšala“, reče sama pri sebi, „moje ogibanje je bilo tudi moja kazen vred. O kako prav imajo moj oče: boljši je priljudnemu in mirnemu biti; kakor pa sovražnemu in polnemu maševanja!“ Ali kmalo je dobila Roza priložnost lepe nauke svojega očeta v obilni meri spolnovati.

XIV.

Rozina velikosrčnost.

Po dolgem deževnem vremenu se napoči zopet prav lep in prijazen jesenski dan. Solnce svojo toploto obilno izlija naravi, in vse je kakor novorojeno. Grajšinska družina je zarano na polje odšla, zadnji pridelek spravljat. Pesterna Marjanca po imenu, je po kosilu z malim vitezom in vitezinjami v veliko dvoriše prišla.

V sredi prostornega dvoriša je bil jako lep in umetno delan vodnjak. Zid okoli je bil iz lepega štirivoglatega kamna, in na šest gladkih stebrih je bila visoka streha postavljena, ki je po stari navadi z mnogo lepo in umetno rezanim lesom okinčana bila. Globočina vodnjaka je bila neizrečena. Več ko četrtno ure je bilo treba, da se je samo vedro s pomočjo velikega kolesa naviti zamoglo. Ptujci, katerih je prav veliko Smrečnik obiskovalo, so začudeno gledali lep vodnjak z nezmerno globočino. Kdor se je hotel prepričati globočine posebnega vodnjaka, je spuščal okrogle kamnja vanj, in vsaki popotnik se je čudil, ker tako dolgo ni glasu padšega kamna zaslišal. Tudi so v vedro svečo postavili in jo počasi v globočino spuščali, luč je čarobno osvitljevala tu in tam kako rástljino med kamnjem in kapljice so se ko biseri sve-

tile; nazadnje je pa luč kakor rumenkasta zvezda iz tamne noči brlela. Ko so zidarji včasih vodnjak popravljali, jim je bilo mnogo, mnogo lestvic treba, ktere so na kljuke navezali, ki so bile v zid zabite. Pripovedovalo se je, da pred ko so vodnjak s streho pokrili, ako je kdo vanj šel, je na sinjem nebu zvezde vidil o belem dnevu. Krog in krog vodnjaka je bila lepa zelena trata, z lepimi jerebikami, polnimi rdečih jagod.

Troje otrok je veselo na zeleni trati igralo. Male gospodične Milica in Malika ste bile rdečih jerebiknih jagod zelo vesele. Naglo jih na sukanec naberete, imenujete jih zlate verižice, ali pa bisere; ž njimi ste si vrat okinčale in naročnice naredile, in niste si ravno malo domišljevale na čudni kinč v zgodnji dekliški nečimrnosti.

Slavomil, tako je bilo zalemu fantiču ime, je za kratek čas okrogle kamne v vodnjak metal, in vsakikrat je naj večega izbral, ktere ga je le dobiti zamogel; skrbno posluša, dokler kamen v vodo ne plokne, in veselo skakljaje po družega hiti. Ko se pa tega dela naveliča, gre malo proč od vodnjaka gledat, kaj da njegove ljube sestrici delate. „Lejte, lejte kak lep tiček!“ zaupije ena malih gospodičen. Slavomil naglo pogleda, in vidi tičico na vedru vodnjaka sedeti, ktera tudi kmalo v vedro sfrči pit, ali pa kopat se, ker je po navadi malo vode v vedru ostalo. „Stojte,“ veli zdaj mali gospo-

diček v svoji otroški pameti malima sesticama, „tička hočem zdaj ujeti. Le pazite, to bo še lep sméh.“ Naglo je na okrajniku gladkega zida, stegne ročico proti vedru, in ker je ročica še zmérom prekratka, se še bolj nagne, in ko misli vedro doseči, omahne, in — pade v nezumno globočino.

Obe mali gospodični ste pri vodnjaku milo zaupile. Marjanca, njih varhinja, ktera se je bila v kuhinjo splazila, da bi kaj dobrega dobila, prileti zdaj vsa prestrašena. Plaha smrtnega strahu gleda zdaj v vodnjak po blagem fantiču, in zelo se začudi, ko zasliši mili jok in glas Slavomila. Obvisel je bil namreč z enim robom svojega oblačila na železni kljuki. Ali stala je vsa osupnjena, in sama ni vedela kaj da bi začela. Vitezinja je bolna v postelji ležala, torej ji ni bilo mogoče v dvoriše priti; grajšinska družina pa je bila že zarano na polje odšla. Trepeče in smrtno blede dekle sklepa roke, in glasno kliče jokaje Boga in vse svetnike na pomoč.

Ravno v tem hipu priteče tudi Roza. Ona je bila mogla namreč doma ostati, ker je malo deklice vratarice pretečeno noč zbolelo bilo, ker ošepnice so jele na nje životu poganjati. „O hitro, hitro,“ reče Roza Marjanci, „pomagaj mi v vedro stopiti, in potem ga varno spušaj v globočino.“ Milo, upapolno pogleda zdaj proti nebu, in zročivsi se varstvu božjemu, ko bi trenul stoji že v vedru. Groža jo spreleta po

vseh udih ko se vedno bolj in bolj pogreznuje v grozovitno globočino. Mrzli in vlažni zrak jo obdaja, solnčni svitli žarki ji vedno bolj ugašajo in vedno večja tmá jo obdaja. Ko pride blizo kričejočega fantiča, zavpije Roza iz globočine: „Stoj“! in vedro se ne gane več. Plaha Roza skuša zdaj gospodiča z rokama doseči in iz kljuke sneti. Ali to je bilo zelo težavno in grozno nevarno, ker ga ni mogla z obema rokama prijeti. Mogla se je namreč za debelo vrv trdno držati, da se sama ni v globočino prekucnila. Ne more ga v roke dobiti. Nepopisljiv strah jo obide, in mrzli pot ji na čelu stoji. Moli v strašni globočini s srčnimi zdihljeji k Bogu, da bi njej v veliki sili pristopil. Ko bi trenul si nekaj zmisli; s svojo težo maja vedro sem ter tje, in ko blizo Slavomila pride, se ga z desnico trdo oklene, in ga srečno na svoje naročje vzame. S svojima ročicama se Roze z vso močjo poprime, kakor da bi se še zmirom bal kam pasti. Tudi jokati jenja, in Roza veselo zavpije: „Le urno gori“! Radostno čuti Marjanca pomnožono težo vedra in hitro navija.

Bolna mati, ko zasliši milo vpitje in jok v dvoriši, pride v okno. Besede malih gospodičen: „Milko je padel v vodnjak“, so srce blage gospe kakor smrtne pušice presunile. Zdelo se ji je, ko to strahovito, žalostno novico zve, kakor da bi se grom po vsem gradu razlegal. Nesrečna gospa mrliču podobna se z velikim

trudom okna drži, in trese se po vsem životu. Ra-
da bi bila sama v dvoriše hitela; ali noge ji
niso hotle služiti. In srce ji tako kudo bije, da
misli, zdaj in zdaj ji mora prsa razgnati.

Marjanca ji reče, da je Slavomil obvisel,
in da ga skuša vratarjeva dekla rešiti. Zdaj se
obudi v njenem srcu žarek upanja. Skuša mo-
liti, ali glas ji v grlu zastane; z gorečim srcem,
Boga rešitve svojega pervorojenega, edinega sina
prosi. Z nepremakljivim očesom gleda vedno k
vodnjaku. Zadnjič se vender Roza prikaže z
gospodičem v naročju. Trdno se je bil je oklenil,
in glavico na vrat svoje rešiteljice naslonil, ka-
kor da bi spal, ona pa se krepko debele vrvi
drži. Ko je vedro z okrajnikom vodnjakovega
obzidja v enaki meri stalo, priveže Marjana
kolo, potegne vedro z jakom k sebi, in skuša
gospodiča v svoje naročje uzeti. Ali manjkalo je
slabemu in vedno še trepejočemu dekletu moči
in urnosti, da bi v ravno tistem hipu, ko je
vedro k sebi potegnila, močno držala, in fantiča
iz Rozinega naročja v svoje vzela. Dolgo časa
si zastonj prizadéva. To je bil za mater
strahovit pogled. Vsaki trenutek je mislila,
zdaj in zdaj bodo vsi trije v globočino po-
padali.

Ko Roza vidi, da tako ne boste nič opravi-
le, skuša gospodiča Marjani v roke podati.
Ali kakor dalječ se je tudi Marjana stegovala,
vender je še zmirom pomanjkovalo ga doseči.
Mati ni zamogla več te nevarnosti gledati, tma

ji oči zakrije. Skušala je tako glasno, kolikor so ji nje slabe moči pripustile, vpiti: „O ne tako, ne tako“! Roza sicer ni slišala teh besedi, ali ona je sama spoznala, da tako je še nevarniši.

Roza zdaj malo premišlja, potem pa polna zaupanja pogleda proti sinjem nebu, rekoč: „Marjana, poženi vedro z jakom polagama, da se bo nad jamo vodnjaka semtertje zibalo“. Ona to stori, čeravno ni razumela zakaj. „Zdaj veli Roza smehljaje, „zdaj — ko se bo vedro do tebe prizibalo, zgrabi naglo dete z obema rokama z vso močjo. Ali čakaj; da ti porečem: Glej — zdaj — zdaj!“ Marjanca je zdaj lahko gospodiča iz naročja Roze vzela, in položi ga na zeleno trato.

Hoče Rozi roko podati, in ji iz vedra pomagati, ali Roza pravi: „Zazibaj raji vedro, da se bo temu stebru približalo“, kar tudi stori. Ko se vedro do stebra priziblje, se ga Roza krepko poprime, stopi na okrajnik zida, in zopet je na zaželjeni zemlji na zeleni trati. O kako je bila vesela, ko je zopet na trdem stopala; kako vesela je bila prijazne solnčne svitlobe in sinjega neba. Roza poklekne, in srčno zahvali Boga za svojo, kakor tudi gospodičevo rešitev, rekoč: „Dobrotljivi Bog, tebi naj bo hvala!“ te so bile njene prve misli. „Kako zadovoljni bojo ljubi oče s svojo Rozo!“ reče zdaj veselo, in hiti mu to veselo novico naznanit. Blagi Častimir objame svojo

ravno tako blagodušno hčerko, in jo oblije s solzami naj slajšega veselja. „Ljuba moja presrčna Roza! Ti si sama sebe premagala, in sovražniku dobro storila. Veliko boljši in srčnejši delo si dopernesla, kakor pa naj mogočnejši vitez, ki naj mogočnejšega sovražnika smrtno na tla podere! Rešila si življenje človeško, slava tebi! Ali zatega voljo ne bodi prevzetna, ljubeznjiva moja Roza. Bog ti je priložnost dodelil spolniti, kar si meni obljubila, le njemu se srčno zahvali.“

XV.

Rozine blage misli.

Med tem Marjanca rešenega fantiča prinese k materi. Ona v tem hipu ne čuti svoje bolezni. Leti pesterni nasproti, objame drazega sinka z obema rokama, in oblije njegove nedolžne lici s solzicami rajskega veselja. Več ko stokrat je popraševala: „Te boli kaj moj Milko?“ Sicer se mu ni bilo nič žalega pripetilo, le bled je bil velikega strahu. Z ljubljenim sinom poklekne presrečna gospa, in reče z milim, veselim glasom: „Ti o Bog si mi ga zopet podaril, skrbno ga hočem tebi odgojiti!“ Položi ga na posteljo, se k njemu usede in reče: „Ti pored-

no dete ti, koliko strahu si mi s svojim nepremislikom napravilo! Nisem ti mar že tolikokrat prepovedala, ne k vodnjaku hoditi, ne po drevesih plezati? Lej, — kmalo bi bil zavoljo svoje nepokoršine življenje zgubil. Kaj bi bili tvoj oče rekli, ko bi te bila tako žalostno zgubila! — O bodi vender pokornejši od zdaj za naprej! — Čudopolno te je tvoj angel varh rešil!“

„Ali ta angel je revna ogljarska deklica, ki te je rešila“, govori dalje, po nje se oziraje. „Kaj ni tukaj dobrega deteta? — Hiti, hiti Marjanca, iši je, urno teci, in pride naj k meni, da se ji zahvalim. To delo mora biti tudi po vrednosti poplačano.“

Marjanca leti v vratarjevo izbo, in najde Rozo zopet pri postelji bolne deklice sedečo.

„Urno pojdi k milostivi gospej“, reče Marjanca, „zapovedali so, da moraš priti. Veseli se! Gotovo boš danes lepo plačilo dobila.“ Govorica od plačila je Rozo zelo razžalila; prav nerada je šla, ker ni želala nobenega plačila. Med tem misli, da bi bilo zopet nespodobno, ako bi ne šla, ker bi tako veselo mater razžalila. Gré tedaj. Pohlevno pride, in ko v krasno sobo stopi, jo rudečica polije. Milostiva gosa, ki je še vedno pri gospodiči sedela, ji z razpetima rokama naproti hiti. Ona ni mislila na svoj stan, ampak srčno objame borno oblečeno deklico. „Draga moja hčerka!“ reče zdaj, „koliko hvaležnosti sem ti dolžna. Kakošno grozovito

žalost si meni odvrnila, in kako neizrečeno veselje si mi danes napravila! Brez tebe bi blagi fantič, ki zdaj tako mirno v postelji spi, mrtev v globočini vodnjaka ležal. Mojega edinega sinčka si smrti otela, ter ga meni zopet podarila. Od zdaj zanaprej moraš pri meni ostati, jez ti hočem tvoja mati biti. Ostani tedaj ljubo dete zdaj tukaj pri meni.“

„Tebe pa“, reče k žalostni Marjanci obrnjena, ali vender brez vse nejevolje, „tebe ne morem dalje v svoji službi imeti. Ti si naj ložji dolžnost, otroka nikdar samega ne pustiti, ki mora vsaki pesterni sveta biti, slabo spolnila. — Še danes te bom plačala, jutri pa — zapustiš naš grad.“

Ubogo dekle se joka, milo zdihuje, in prosi odpušanja. In ko vidi, da tudi to nič ne pomaga, poklekne pred gospo in pravi z milim glasom, da je uboga sirota, in ne ve, kam bi se podala, da se bo gotovo poboljšala. Ali gospa ji zavrne: „To si meni že večkrat obljubila, in nisi obljube spolnovala. Težko mi sicer dé, ti slovo dati; ali tebi ne smem za ljubo pustiti, da bi bili moji otroci v vedni smrtni nevarnosti. Pojdi tedaj, in vedi se v svoji prihodnji službi bolj pametno“.

Roza na to reče: „Dovolite mi milostiva gospa, eno besedo za Marjanco reči, ker akoravno se predrznem govoriti, se vender nadjam, da ne boste moje prošnje ovrgli“.

„Res je, in tudi prav imate, Marjanca je jako grešila. Njeni nepremiselk je vašemu maternemu srcu smrtno britkost napravil, in lahko bi bil mali gospodič umrl. Ali Marjanci, škoda da si ni pred kaj tacega umislila, bo ta strašna dogodba v svarilo, in gotovo ne bo nikdar več v svojem življenji tako lahkomišljeno ravnala. In če je Marjanca tudi grešila; ali se ni ravno tako tudi trudila, kar je pregrešila zopet popraviti? Ali ni mar zvesto pomagala, še, kakor ste sami, žlahna gospa vidili, celo svoje življenje je želela darovati, da bi le vašega ljubeznjivega sina rešila! In zdaj se bo le o nji pregrehi mislilo, o nji pomoči pa nič? Hočete tedaj to, ktera se je pri rešenji v resnici blago dušo pokazala, brez usmiljenja odpahnuti, in tugojočo od sebe spoditi?“

„Lejte, Bog je ravno zdaj vašo molitev uslišal; nikar tedaj tudi vi, milostiva, gospa, v ravno tistem hipu prošnje in solz reve ne zavrzite. Bog je vam očitno usmiljenje skazal, usmilite se tedaj tudi vi družih! On je vam ljubeznjivo dete zopet podaril; ne obropajte tedaj uboge zapuščene sirote njene dobre, skrbne matere. Saj sam Bog odpusti skesanim, kateri se hočejo v resnici poboljšati; tudi vi torej odpustite. Pač lepo priložnost imate, hvaležnost, ktero ste njemu dolžni, očitno pokazati, ako objokani in žalostni Marjanci odpustite, in zopet dobrotljivo za njo skrbite.“

„Ah! kako sve se veselile o srečnem rešenji gospodiča in z vami vred vesele solzice točile! Hočete mar vi naj srečnejši med nami, ravno tista biti, ktera se ne dá danes sprostiti, in tako ena nesrečna ostane? Zamorete le, preden še solze s svojih lic obrišete, ubogi Marjanci solze naj večje žalosti iztiskati, namesto da bi jih s svojo milo roko obrisali? Ne, tega nemorete, milostiva gospa, storiti.“

„Kar drugo tiče, ponudene službe ne vzamem. Zeló bi se pred Bogom pregrešila, ako bi revno iz službe pregnala, in svojo srečo tako hotla na družih nesrečo vtemeljiti.“

Gospa vsa začudena gleda menjeno ogljarsko deklico. „V resnici,“ reče zdaj, „sama ne vem, ali bi tvojo velikosrčnost, ali pa tvoje blage misli bolj čislala! Kdo bi mogel takemu govoru se ustavljati? Marjanca ne bo službe zgubila; ali ti moraš vendar pri meni ostati. Ne pustim te več od sebe, čudopolno dete. Mislila sem, — ali zdaj vidim, da mi ni mogoče te po vrednosti poplačati, ker ni še mojega gospoda doma, in jez v tem gradu kakor uboga sužnja vedno tičim. Ali upam, da se bo kmalo dan napočil, ko se moj mož iz vojske vrne, on te bo potem obilno obdaril. Med tem ostaneš moja ljubeznjiva hči, moja družbenica in prijateljica. Naredila ti bom novo lepo obleko, ker spoznam, da si za kaj boljšega rojena, kakor za službini stan.“

Roza je bila od pohlevnega in prijaznega ravnanja blage gospe, ki jo je tako lepo sprejela,

in skesani Marjanci tako rada odpustila, silno ginjena. Še le zdaj jo vredno spoštuje, in zavoljo tega bi bila tudi rada pri njej ostala. Skrivnosti, da je Častimirova hči, si ni upala razodeti; hotla je popred se s svojim očetom posvetovati, reče tedaj: „Ponižno prosim, ne zamerite, ker tudi te ponudbe ne morem vzeti, za kar sem vam pristrčno hvaležna. Kar prvo zadene (rešenje), je bolji, da nobenega plačila ne vzamemo. Ker, ako nam kaj po sreči izide, smemo v nebesih plačila pričakovati; drugič pa, zastran svoje službe sem tako zadovoljna in vesela, da si boljši ne želim. Saj stan ne žlahni človeka, ampak vaja, kako dolžnosti svojega stanu spolnujemo, in njegove težave prenašamo. Ker sem vratarjeva dekla, imam veliko priložnosti jetnikom marsiktero majhno dobroto storiti. Verjente mi, milostiva gospa, da sem srečna, naj me tedaj vaša milosrčna dobrota ne stori nesrečne.“

„Čudni otrok!“ pravi gospa, „nemorem te razumeti. Tvoja govorica, da si nesrečna pri meni in srečna v tamni ječarjevi izbi, se mi čudna zdi. Ali ni celo ničesar v moji moči, s čimur bi ti mogla ustreči? Poželi, kar le hočeš, in jez ti obljubim pri časti viteškega stanu, da ti bo to, ako je le mogoče, dovoljeno!“

„Stoterna hvala naj vam bode, milostiva gospa, za vašo milosrčno, dobrotljivo ponudbo; prosim vas tedaj mi toliko časa dovoliti, kolikor se mi potrebno zdi, v premiselk. Mislim, da čas nemore več dalje biti, ko mi boste k ve-

liki sreči pripomoči zamogli. Med tem pa želim v svoji sreči v samoti ostati; ali blagovolite mi, da zopet grem, ker ne smem bolnega deteta samega pustiti.“ Spoštljivo se pripogne, in naglo odide.

XVI.

Rozin žlahni stan razodet.

Ljudmila, Smrečnikova gospa (tako ji je bilo ime) je slovela zavoljo svojih lepih čednost v vsi okolici. Čislala je dobro Rozo po vrednosti, in potrudila se je njej z vso dobrovoljnostjo prikupiti se. Zeló je želela jo popolnoma osrečiti, ali ona ni mogla iz nje obnašanja nič zvediti, kar jo je vediti mikalo. Ljudmila ni brez vzroka mislila, da v vsem obnašanji Roze nekaj skrivnega tiči. Podprla je glavo z levico, in dolgo premišlja.

„Kako more ta uboga ogljarjeva hči tako modro misliti,“ reče sama pri sebi, in tako lepo govoriti? Kje se je učila teh pripravnost in tako lepega zadržanja? Ko je v sobo stopila, se je tako lepo obnašala, kakor da bi bila že od mladih nog pri žlahnikih skrbno izrejena. Vidila sem tudi, da ji ni nič težko stalo z mano govoriti, kar od prostih ljudi zastonj pričakujemo. V resnici; to me veliko bolj moti, kakor pa njena blagodušnost in prebrisani um. Kaj

mora tudi nek vzrok biti, da noče pri meni ostati; ker bi vender pri meni veliko bolje ime-la? — Nekaj posebnega mora biti, česar mi pa razodeti ni hotla. Ali morebiti po slabih potah hodi? Je morebiti taka ta skrivnost, da bi ona, če na dan pride, osramoteti mogla? — Ne ver- jamem. Ali hočem vedno na njo skrbno paziti, na vsa njena dela.“

Zapové še tisti dan staremu grajšinskemu namestniku, na vse Rozine stopinje in vsako njeno delo skrbno paziti. Sivi mož to stori, in vedno je le hvalevredna dela gospej donášal. Nekega jutra pa, ves ostrašen in grozeč prinese novico, da Roza okoli polnoči, ko že vse trdo spi, sužnega viteza v ječi obiskuje in cele ure pri njem ostaja. „To se mora dobro prevdariti“, pristavi on, „kaj da je o tem storiti; ker bi se dek-le nam lahko v veliko nesrečo pogreznilo, ako bi ona vitezu ubežati pripomogla. Srčno in predrzno dek-le je vsemu kos. Kaj sta takrat sklenila, ne vem. Poslušal sem pri vratih na tanko; ali besedice nisem zastopil. Nerazumljivo mermranje sem čul, družega vam nič ne morem povedati.“

To ni bilo res, da grajšinski vajd zato ni razumel, ker sta se Častimir in Roza tiho raz-govarjala, ampak zato, ker je bil mož skoraj popolnoma glu-h.

Smrečnikova gospa se zeló začudi: „Časti-mir“, reče ona, „je naš naj večí smrtni sovražnik. To mi je moj gospod večkrat potrdil, ko sem

ga prosila nesrečnega viteza ne tako trpinčiti. On mi je toliko hudega od njega vedil povedati, da ne morem več dvomiti, Častimir je naš naj večji protivnik. Da je ubogo dekletke ž njim tako prijazno, to mi pa ne dopade. Hočem sama enkrat poslušati, po tem bom naj bolj vedila, pri čem da sem“. Zapové tedaj vajdu dobro paziti, in kadar bo Roza viteza zopet obiskala, njej naglo naznaniti; drugemu v gradu pa ne besedice o tej zadevi ziniti. Med tem je Roza skoraj vsaki dan vidila, pri vsaki priložnosti se ji dobrotljivo skaže, in podari ji mnogo reči.

Čez nekaj dni po tem pride vajd ves zasopljén ponoči, in reče: „Zdaj, milostiva gospa!“ Naglo vrže nase črni svilni plajš, in teče k ječnim vratam. „Res je, da ni lepo,“ reče sama sebe svareča, „da poslušam drugih pogovore. Pa — saj le za to storim, ker sem za srečo ubozega dekliča v resnici skrbna, in blagostanje svojih mi mora naj bolj pri srcu biti“. Vrata so bila le priprta; luč je v ječi brlela. Pazljivo tedaj posluša pogovor Častimira in Roze.

„Breskve so kaj dobre“, reče sužni vitez, „ravno tega plemena se mi zdijo, kakoršne smo v našem gradu imeli. Bile so mi vedno naj ljubši sadje. Lepo je viditi njih prekrasno barvo, prijetniši je duh, veliko bolji pa okus.“

„Ah, ljubi oče!“ reče Roza, „milo bi se lahko jokala, ko te breskve tukaj vidim. O da bi le še enkrat mogla v našem vrtu tako lepo sadje trgati, in ga vam, kakor v pretečenih

zlatih časih v okinčani pletarici s strsnim perjem obloženega v vašo sobo prinesiti!“

„Hvali Boga, ljuba hči! da mi te donesti zamoreš“, pravi Častimir. „Komaj deset breskev, praviš, je rodilo letos drevo, in tri so tebi podarili žlahna gospa; zelo dobrotljivi so tebi.“

„Zato mislim“, reče Roza, „blagi gospej naznaniti, da sem vaša hči. V njenem srcu, mislim, je skrivnost dobro ohranjena, in ona bi mogla trdovratnega viteza naj lože pregovoriti, vam prostost zopet podariti.“

„Ne verjamem“, reče Častimir, „ti ne moreš razumeti, kako zelo me on sovraži. Volja ljubeznjive gospe naj le bo mila in žlahna; ali Strašimirovi občutljivi so nepremakljivi in trdi, kakor breskevna peška. Pred bi zobe polomila, kakor jo pregriznila.“

„Ali vender mislim“, milo reče Roza, „če Strašimir zve, da je vaša hči z božjo pomočjo njegovega sina smrti otela, vas ne bo v tej ječi pustil umreti. Pokleknila bom predenj, in gotovo bo moja prošnja uslišal!“

„O nikar, tako lahko ne verjemi“, jo zavrne Častimir. „Predobro ga poznam. Če tudi on tvoje djanje dobro in hvalevredno spozna, ker mu koristi, in če tudi celo misli, se tebi hvaležnega skazati; vender ne bo mogel svojega sovraštva do mene zatreti, in moj prijatelj postati. Stara pregreha se ne da v enem hipu

premagati; pred bi debeli hrast s koreninami vred izruvala.“

„Pa, ljubi oče“, reče Roza, „ako bi se dal prepričati, da ga vi, akoravno vas je vsega obropal, vender ljubite in blagoslovite, in da bi mu, ako bi bilo mogoče, radi dobro storili; da ste ravno vi mene njega in njegovo družino brez razločka ljubiti, in kolikor morem jim dobrega storiti učili; da bi jez brez vašega poprešnega opominjevanja in svarjenja ne bila tako naglo prihitela k vodnjaku, in tudi gotovo ne bila njegovega sina rešila; da ste ravno vi, prvi vzrok te rešitve; prašam vas! ali bi se ne omečili njegovi občutljeji, kakor o spomladanskem vetru ledene klade? — Kaj je popolnoma nemogoče okrutnega viteza pomiriti?“

„Morebiti“, reče Častimir polagoma, „in mislim, da bo le pri tej besedi: morebiti, ostalo. Med tem se tako ne da nič opraviiti; dokler se domu ne povrne, moram jetnik ostati. Če bi tudi hotla gospa me izpustiti, ne grem brez njegovega dovoljenja. Ona bi lahko mogla zavoljo svoje dobrote veliko hudega trpeti. Ako bi me le v gradu prostega pustila, bi mogel zlobni in sovražni Strašimir tisuč drugih reči si zmišljevati. Molči tedaj, ljubeznjiva moja, in jez ostanem v božjem imenu suženj. Nočem blagosrčni gospej nobenih težav napravljati. Le verjemi mi, Bog bo vse, ko bo njegovi sveti volji dopadlo, poravnal. Ali ti pogovori so žalostni za naju,

toraj naj bo zadosti od tega, rajši se pomenkovajva o drugih rečeh.“

Gospa je zadosti slišala. Zdaj hiti v svojo sobo nazaj. Celo noč ni mogla očesa stisniti. Začudena ostrmi, in vedno večji žalost njeno blago srce obdaja. „Ta ogljarska deklica je tedaj“, si misli ona, „žlahna gospodična! Ona je, da bi svojemu očetu bližej prišla, tako slabo oblačilo, in tako nizko službo radovoljno izvolila. Breskve in druge male darove, ktere sem ji dajala, je vse ohranila, da bi svojemu očetu ž njimi postregla. Iz gole ljubezni do njega ni hotla pri meni biti, in rajši vse težave pričijočega stanu voljno prenaša. O kakošno srce ima to blago dete! O kako srečna bi bila mati, ako bi živela! In ta deklica, hči očeta, ki ga mi v težkih sponah v ječi po milem nebu zdihovati pustimo, je mojemu sinu življenje otela? Kaj ta oče je učil svojo hčer tako blago misliti in ravnati? — Kake lepe, blažene misli in občutljeji napolnujejo žlahno srce milosrčnega viteza!“ Milo se razjoka. „Blagi vitez mora biti oprosteti, in vse njegovo premoženje se mu mora povrniti. Častimir in Roza morata po zasluženju srečna biti. O da bi mogla jez to storiti! še nocoj bi mogel zapustiti svoje žalostno prebivališče, in jutri bi se vesela povrnila v svoj grad Jelodvor z vsim premoženjem vred. Ali to je zdaj nemogoče. Naš stari grajšinski vajd, ki vedno trdi, da se ženske v deželske in vojne opravila ne smejo vtikati, bi bil mojim poveljem

dvakrat gluh. Še iz ječe bi ne pustil Častimira, še manj pa iz grada. Ali kjer je ženstvo pre-slabo si pomagati, tam morejo njegove solze in prošnje več storiti, kakor pa telesna sirova moč. Kakor hitro se moj Strašimir povrne, hočem poskusiti, kaj da prošnje in solze zamorejo pri njem. Ti o Bog pa, blagoslovi moje blago početje!“

„Kako se pa hočem zdaj proti gospodični Rozi obnašati?“ misli zopet. „Hočem ji le razodeti, da jo poznam? Hočem le njo, ker ni razspora med mojim gospodom in svojim očetom čisto nič kriva, jo k sebi vzeti, in ji stanico v našem gradu odločiti? Ali kako bi se vsi čudili v gradu?! Stari, svojeglavni vajd bi nikdar ne dopustil, da bi Roza le eno besedico s svojim očetom govorila. Vedno bi ga vojšaki stražili. Jez bi žalost dobre gospodične pomnožila. Nobeden človek začasno ne sme vediti, da je Roza Častimirova hči. Še njej besedice nočem omeniti od tega, da kaj vem. Kaj bi nek boljši pri tem bilo? V kakošen strah bi oba zapledla? Naj bolje se mi zdi, da storim žlahni gospodični, in po njej njenemu očetu, kolikor je mogoče, na tihem dobrega; njih skrivnosti pa prepustim srečnemu času, kateri se bo gotovo kmalo približal.“

XVII.

Roza prosi za oprostenoje svojega očeta.

Drugi dan pokliče Ljudmila Rozo v grad, in z nepopisljivo srčno ljubeznijo se pogovarja z njo. „Vem“, reče smehljaje, „da se ti vitez, ki je v ječi našega grada, zeló smili, in da mu marsiktero dobroto storiš. To mi kaj dopade, hočem torej tvojo milosrčnost iz svoje kuhinje in kleti podperati. Pridi tedaj po jedila in pijačo za Častimira vsakokrat k meni.“ Dajala je veseli Rozi za njenega očeta naj boljše jedila in naj boljše vino, veliko boljši še, kakor ga je sama pila. Vedila je bistrournna gospa vse tako vrediti, da grajšinski vajd vsega tega ni črkice vedil. Tudi je sumljivega moža znala popolnoma potolažiti. Blaga gospa je prišla vsaki dan s svojimi otroci v ječarjevo hišo, rešiteljico svojega sina, kakor jo je večkrat imenovala, obiskat. Ljudmila je razun tega še drugi namen imela, namreč težavno službo Roze kolikor je bilo mogoče polajšati, kar je tudi popolnoma dosegla; posebno, ker je vsaka njena beseda pri vratarici veljala. Roza je mogla o prostih urah milostivo gospo v njenih sobah obiskati, smela je tudi vratarične otroke saboj pripeljati, čast, — na katero si ni malo domišljevala Rozina gospodinja. Srečna se je štela,

tako deklo imeti, ktera se je milostivi gospodi tako znala prikupiti.

Med tem je Ljudmila čakala Strašimirovega prihoda z vedno večjim zaželjenjem. Ko bi ne bil sporočila poslal, da je ozdravel, bi se bila predrznila k njemu v tabor potovati. — Nekega dne vender pride s svojima prijatloma in z večjim oddelkom vojšakov domu. Vitezi in vojaki so svoje šišake in sulice z zelenim hrastovim perjem ovili, in tako so šli četa za četo skozi visoka vrata v prostorno, grajšinsko dvorišče. Strašimir skoči s svojega vranca, in pozdravi svojo gospo in otroke, kateri so z materjo vred v dvorišče prišli, z velikim veseljem. Zdaj gre s svojo družino, vitezoma in naj hrabrejšimi junaci v veliko vitežko dvorano.

Potem, ko je prvo glásno pozdravljenje utihnilo, in Strašimir svojega sina v naročje vzame, kterega se ni mogel zadosti nagledati, pove Ljudmila strašno dogodbo, kako je Slavomil v vodnjak padel, in kako ga je Roza rešila. Ona vse obširno in tako živo pripoveduje, da je viteza groza. „Tako!“ reče, „bi bil kmalo utonil, in jez bi tebe, ljubi Milko, ne bil nikdar več vidil! Kakošna nezmerna žalost bi bila za mene in tvojo mater! Kri bi se mi kmalo strdila, ko na to mislim. O bodi zanaprej bolj previden!“

Mati prinese oblačilo, ktero je gospodič tisti dan nosil, in ka ga je bila v vedni spomim te prigodbe spravila. Strašimir ogleduje skrbno pretrgani konec oblačila, ter reče ves

plašen: „Zadnji čas je bilo, da je prišla pomoč, le še neke nitke naj bi se bile pretrgale in — Slavomil bi bil zgubljen. Ubogo dekle nam je v resnici veliko dobrega storilo. Da, kakor sem gotovo vitez, moje hčerke blagosrčno delo je bilo junaško! Si jo pa tudi po vrednosti obdarovala?

„To“, reče Ljudmila, sem vse tebi prepustila, kar bi ji bila tudi podarila, se mi je premalo, čisto nič zdelo; zakaj svoje življenje je v smrtno nevarnost postavila. Omedlela sem skoraj, ko sem jo vidila nad strašno globočino v vedru viseti! Kaj tacega se ne poplača le s kakim zlatom. Na te sem tedaj čakala in mislim, da me ne boš osramotil o tej zadevi.“

V svojem življenji ni bil vitez še nikdar tako ginjen, kakor ravno zdaj. Hoče tedaj rešiteljico koj viditi; Roza pride, ponižno stopi v viteško dvorano, in ko jo vitez zagleda, jo pozdravi z veselim glasom: „Bog te sprimi, mlada junakinja, rešiteljica mojega sina! Ali kolikor se spomnim, pozna se že. Da, vidil sem te v vratarjevi hiši. Ali takrat bi si ne bil mislil, da v tebi tiči taka srčnost. No jez sem ti veliko hvale dolžan, zakaj brez tebe bi bil zdaj prav nesrečen oče. Ta veseli današnji dan bi bil za me dan naj večje žalosti. Poželi, kar le hočeš, in — mož beseda — jez ti dovolim. Da, „reče on v preveliki radosti glasno,“ pri živem Bogu, poželiš ti enega zmed mojih dveh gradov — Smrečnik ali pa Jelodvor — gotovo ti ga v last dam!“

Roza reče nato mirno in z deviško pohlevnostjo: „Žlahni gospod vitez! Vi ste važno besedo izrekli, in ta dva ravno tako žlahna viteza sta vašo obljubo in prisego slišala. Jez bi vas zamogla velike milosti prositi, in vi, kakor pošten vitez bi mi ne smeli odreči. Ali ne želim nobene milosti, le za pravico vas prosim: Dajte meni in mojemu očetu nazaj, kar ste nama vzeli!“

„Kako je to? Koga!“ — reče začuden Strašimir. „Jez bi bil tebe in tvojega očeta okradil in oropal! Kdo si ti? Kdo je tvoj oče?!“

„Jez sem Roza Jelodvorska, reče ona, „Častimir so moj oče! Oprostite ga tedaj ječe, in povrnite mu njegovo premoženje.“

Ptuja viteza, in vsi vojaki so začudenja ostrmeli. Strašimir pa ves preplašen kakor kamen ostrmi. Kakor mu je lepo delo Roze globoko v srce seglo, ravno tako, in še hujši se staro sovraštvo do nje očeta zdaj v njegovem srcu obudi. Hvaležnost ga veže k spravi s Častimirom, ali staro sovraštvo premaga vse prve blage občutke. Bled in plah strahovito gleda okoli, ter pravi z votlim glasom: „Dal bi en grad, ako bi bil kdo drugi to storil, kar je hči tega moža storila.“

Vsi pričijoči se prestrašijo te govorice, in žalostni eden drugzega pogledujejo.

Strašimirova gospa stopi bliže, ter pravi s pohlevnim glasom: „Še le pred enim tednom

sem zvedila, da je to borno oblečeno dekle Častimirova hči. Glej! iz gole ljubezni do svojega očeta, da ga je zamogla obiskati, ter ga v njegovi žalostni samoti tolažiti, mu streči, vsaki grižljaj od svojih ust odtrgati in s svojim ljubim očetom deliti, prišla je v tej slabi obleki v naš grad; služila je pri vratarici, in je vse trpljenje voljno prenašala, kjer ni mogla do zdaj naj bolj uboga kmečka dekla obstati, ona ostane z nebeško potrpežljivostjo. Naj težja dela je prenašala, ktere so jo desetkrat težje stale, kakor druge dekcle. Meni se je srce trgalo, ko sem z lastnimi očmi vidila, kako težko je ona, ker je enacega stanu, vodo na glavi nosila, ali pa grajšinsko dvorišče pometala. Nisem ji hotla razodeti, da mi je njen stan znan, ker se nisem upala o tej zadevi nič posebnega brez tvojega dovoljenja storiti. Z žalostjo sem čakala tvojega prihoda! Ali zdaj preljubi, bodi milosrčen, ne pa trdovraten. Ako bi tudi gospodična Roza ne bila tvojega sina rešila, nje ljubezen do očeta že bi mogla te prisiliti se z njenim očetom spraviti.“

„Res je“, reče Miriboj, pri Strašimiru stoječi vitez, „kar je gospodična za svojega očeta storila, je veliko več vredno, kakor pa to, kar je storila za blagega fantiča. Rešenje gospodiča je bil le predrzni hip, kateri tudi manj imenitne ljudi včasih navda. Dolgo in težko trpljenje pa, ktero je gospodična za svojega očeta s čudapolno stanovitnostjo pretrpela, je očitno znamenje blažene duše. Tako srce, polno ljubezni je žla-

hen, neprecenljiv biser, kateri se ne dá vsaki dan najti. Na tvojem mestu, Strašimir, bi ne mislil tako dolgo, kaj da imam storiti.“

„Strašimir“, veli zdaj Zorislav, drugi vitez, „ako bi bil Častimir zloben, bi bil tebi lahko prav veliko škodovati mogel. Med tem, ko si se z daljnimi sovražniki boril, je bil ta, ki ga misliš naj večega sovražnika, v sredi tvojega trdnega grada, in njegova hči je ječne ključke imela. Med desetimi bi jih bilo devet prav gotovo tako priložnost porabilo, ponoči tvoj grad zapaliti, in ko bi domači semtertje letali kakor zmešani, se natihoma iz grada zmuzniti. Strašimir, Strašimir! ti pač nobenega vzroka nimaš, blagega Častimira sovražiti.“

Strašimir stoji kakor odrven, kar z očmi ne trene. Težko sope, in večkrat si z roko potno čelo obriše. Zmenil se ni za to, kar njegova gospa in viteza govore. Vsih oči so bile vanj uperte. Roza milo zdihne proti nebu, strahovita tihota je bila v dvorani.

Ljudmila bližej stopi k njemu, ter pravi s silno ginjenim srcem: „Strašimir! Ti misliš, blagi vitez Častimir je tvoj naj večji sovražnik! Ali žali Bog, ti si se o tem do zdaj zelo, zelo motil. Ah, ako bi bil on v resnici zloben mož, kakor ti misliš, kako bi le jez, tvoja zvesta žena, mogla tebe kaj tacega prositi? Svetovati bi ti imela, toliko bolj skrbno ga zavarovati. Ali verjemi mi, ni tako, kakor se ti je do zdaj dozdevalo, hočem te v kratkem prepričati.“

„Lej! jez sem bila prva in edina, ktera je zvedila, de je Roza Častimirova hči. Do tega časa, dokler ni sama tebi povedala, ni noben čovek v vsem gradu ne črke od tega vedil, kakor sama jez. Tvojim vojakom, ki si jim grad izročil, se še kaj tacega ni dozdevalo. Verjeli so, kakor si ti verjel, da je ogljarska deklica. Brez mene bi celo tvoj zvesti vajd nikdar ne bil zasledil, da Roza ponoči sužnjega viteza obiskuje. Hotla sem se prepričati in zvediti, kaj da so te obiskovanja, in kaj je njih namen. In glej! tako zelo sem se ponižala, o ne brez sramote moram pred tabo in žlahnima vitezoma tukaj ostati, da sem v tamni noči, ko sta se oče in hi v ječi pogovarjala, pri ječnih vratih poslušala. Storila sem te stopinje, katerih sama hvaliti nemorem, bolj zavoljo tebe in tvojega gradu kakor pa za se. Tako zelo sem bila skrbna. Oe in hči nista mogla si misliti, da jez vsako besedo slišim. Pa o Bog! kaj sem mogla tukaj slišati! — O kako osramotena sem stala! Kako plage, kako dobre ste te mile, bogaboječe duši. Revni, sužni vitez, slavni Častimir, ne pozname sovraštva, ne maščevanja. On ni samo hvalil dela svoje srčne hčere, ampak bil je prvi vzro rešenja tvojega sina, ker jo je opominjal nas vs ljubiti, in ako ji je mogoče ljubezen do nas, udi z delom pokazati. Brez njegovega svarjenja bi bila Roza le morebiti, ali pa še ne našeg otroka rešila. Njemu, milosrčnemu Častimiru si dolžan rešenje Slavomila.

zahvaliti. Kako bi on tedaj mogel biti tvoj sovražnik! Ah, kako moreš le trenutek še misliti, se ž njim spraviti!“

Vender, kaj imaš še premišljevali? Brez odloga!? Ah Strašimir, ti nesmeš in nemoreš gospodične Roze neuslišane iz te sobe pustiti. — O Bog! razsvitli njegovo srce!“

Strašimir reče z votlim in tihim glasom: „Roza naj vzame Jelodvor z vsem premoženjem v last; ali Častimir ostane, kjer je!“ svoje gospe pa še pogledal ni.

Ljudmila se obrne k malemu gospodcu, ter reče s silno ginjenim srcem in jokajočimi očmi: „O pojdi Milko, prosi ti svojega očeta za svojo rešiteljico, da on nje prošnjo popolnoma usliši, ne le polovice. Poklekni in povzdigni svoje nedolžne ročice k njemu. Glej, tudi jaz pokleknem s teboj vred pred njega. Hočem ti pomagati prositi, le vsako besedo z menoj izreči!“

Prijazni, blagi deček, ko vidi svojo ljubeznjivo mater jokati in Rozo, ktera mu je bila skoraj ravno tako ljuba kakor mati, jame sam glasno plakati. Srditi obraz njegovega očeta ga je zelo ostrašil, in prav dobro j umel, da je na tem veliko ležeče, togotnega očeta potolažiti. Poklekne tedaj z materjo red, povzdigne male trepetajoče ročice, in reče z glasnim, zastopnim in srce gniljivim glasom, kakor je mati govorila :

„Ljubeznjivi oče! ne boče trdovratni! Nikar tako dolgo ne premišljuj Roznega očeta iz

ječe rešiti! Saj tudi Roza ni premišljevala svoje življenje za me v nevarnost postaviti. Lejte! ta mila gospodična me je iz strašnega vodnjaka rešila; rešite tudi vi, ljubi oče, viteza Častimira iz tamne ječe. Ona me je otela nemile smrti v vodi; o ne pustite vi tedaj njenega očeta žalostne smrti v tamnici umreti! Ona je vam, preljubi oče! mene, vašega sina, zopet podarila; podarite tudi v ljubeznjivi hžeri zopet očeta. O nikar se ne ozirajte od mene, preljubeznjivi oče! — Ah! pogledjte mene, svojega sina! Pomislite, da, ako bi gospodične Roze ne bilo, bi ne bili mojega obličja in mojih oči, ki britke solzice zdaj točijo, nikdar več vidili. Te ročice, ktere zdaj proti vam povzdigujem, bi zdaj že v črnem grobu trohnele!“

„Stoj! Zadosti je!“ — reče Strašimir. Zastonj se je trudil solz zdržati, ktere so bile po njegovih mislih vitezu nespodobne. Obrnivši se k Rozi, reče: „Vaš oče, mila gospodična, je prost; njegov grad z vsem premoženjem mu zopet povrnem. Krivico sem mu storil. Oče, ki je tako hčer izredil, ne more hudoben mož biti.“

„Hvala Bogu!“ zavpije veselo zdaj žlahna gospa Ljudmila, in objame ga z veselimi solzami. Tudi mali Milko je poljubil zopet ves vesel dobrotljivo roko svojega očeta. Roza pa je v svojem srcu rajsko veselje občutila. Celo tuja viteza nista prikrivala veselih solz, in vsa ginjena mu podasta viteško desnico, rekoč:

„Strašimir“, reče vitez Miriboj, „skazal si se moža v resnici žlahnega stanu; in od tega časa se popolnoma na te zanesem. Da resnico govorim, tukaj je moja viteška desnica.“

„Storil si,“ reče Zorislav, „kakor se poštenemu vitezu spodobi. Pravičen biti je veliko bolje, kakor pa mogočen. Sam sebe premagati, veljavniši, kakor naj zlobnejšega sovražnika podjarmiti.“

Plemenitniki in pričijoči vojaki, katerih si je marsikdo gorko solzico obrisal, so naenkrat veselo eden drugega pogledovali, in viteza očitno hvaliti jeli: „To je prav! To je lepo!“ rečejo eden drugemu. In na zadnje vsi enoglasno zapijejo veselega srca: „Živi Bog Strašimira, Ljudmilo in blazega Slavomila! Živi Bog Častimira in Roza!“

XVIII.

Roza naznani prostost svojemu očetu.

Vitez Strašimir je bil od zdaj, kar je v njegovem srcu sovraštvo zmrlo, ves drugi človek. Vediti, da je sovraštvo premagal, in vestni glas poslušal, ga je z veliko, nikoli občuteno radostjo napolnilo. Mir in pokoj sta posedla njegovo

pred vedno razkačeno srce. Obdajala ga je prijetna tihota po strašnem viharji. Njegov obraz se razvedri, in iz njegovih oči je sijalo očitno veselje. Celo mali Milko zapazi čudno očetovo spremembo, ter teče: „Ljubi oče, zdaj gledate tako prijazno, kakor mati in gospodična Roza; še le zdaj vas morem dobro pogledati in vas prav ljubiti“.

Roza stopi k vitezu, in se mu s silno ginjivimi besedami zahvali. „Ni treba, draga gospodična, toliko hvale“, jo zavrne vitez, „jez ne zaslužim za to ne zahvale ne pohvale. Saj bi ne bil kristjan, še človeku podoben ne, ko bi drugači ravnal. Odpustite mi, prosim vas, in pojte zdaj z menoj. Hočemo naravnost k vašemu očetu v ječo iti. Greh bi bilo le en trenutek ga dalje zaprtega imeti. Pojte tedaj, vam naj se blagi Častimir zahvali za svobodo. Spodobi se tudi, da mu vi prostost naznanite. Prosim pa vas tudi, pristrčna gospodična, svojega očeta prositi, da mi krivico odpusti, ktero sem mu storil.“

Gospa Ljudmila migne svojemu možu; gre ž njim v bližnje okno, in na tihem se nekoliko pogovarjata. Večkrat ji prijazno z glavo potrdi, in Ljudmila po tem reče Rozi: „Pojte pred še malo z menoj, ljuba gospodična!“ Žlahna gospa pelje zdaj Rozo v krasno okinčano sobo, v kateri so bile oblačila popred že za njo pripravljene, njenemu poprejšnemu stanu primerjene.

Roza očisti zdaj z milom rujavkaste barve svoje lici. Gospa Ljudmila vredí lepe lase prav umetno, in obleče jo v drago oblačilo, z naj lepšim drobno zobatim zavratnikom. Bila je nepopisljivo lepa. Njeni cveteči, belorudečkasti obraz je bil kakor lično jabelčno cvetje. Njeni rumenkasti lasi v količke poviti, ji krasno na rame spadajo. Lepa je bila njena obnaša, ali ravno tako lepe postave je bila krasna devica. Gospa jo dopadljivo ogleduje, ali vender je molčala, ker nespodobno se ji je zdelo, gospodično s takimi pogovori na njeno lepoto prevzetno storiti,

Potem prinese Ljudmila majhno nizko skrinjico iz svitločrnega lesa, vso z zlatom vloženo. „Lejte, ljuba gospodična“, reče, ko jo odpre; „to je kinč vaše rajnce matere. Moj gospod mi ga je nekđaj v posebni spominek podaril; ali jez ga nisem nikdar nosila. Naj večí pokoro bi mi bil naložil, ako bi me bil kdo prisilil se s poropanim blagom kinčati. Vedno sem želega, da bi mogla ga vam vrniti. Dam ga vam, kakor sem ga dobila, in verjemite mi, da nobenega bisera ne manjka.

Roza vzame kinč svoje matere z odkritosrčno hvaležnostjo. Ogleduje sicer drage bisere, ali ne pokaže nobenega veselja, kar je gospa Ljudmila od Rozine mladosti pričakovala. „O ljubeznjiva mati,“ reče s solznimi očmi, „kako živo me na vas opominjajo ti kamni! Le kakor dragi spominek od vas so mi prijetni!“

„Ah, lejte milostiva gospa“, reče Ljudmila, „ta prstan z biseri je bil zaročni prstan moje mile matere; te verižice iz dragih kamnov so ji svitla knezinja na ženitvanji blagovoljno podarili; te svitle uhanе pa so dobili na dan mojega rojstva. Ah ljubi Bog! meni se zdi, kakor da bi ljubo mater s tem lepoticjem okinčano pred mano stoječo vidila! Ak, kako minljivi smo ljudje! Ti biseri tukaj in dragi kamni se še vedno svetlijo z nepremenljivim bliskom; ali postava nekdanje krasne gospe — je zdaj le trohljivost in pepel! Kaj bi bil nek človek, akoravno naj lepši stvar na svetu, če bi pa v njem ne bilo kaj tacega, ki dalje trpi, kakor ti bliskajoči kamni!“

Gospa Ljudmila reče: „Ljubeznjiva gospodična! Solze, ktere se v vaših očeh svetijo, so veliko več vredne, kakor vsi pričijoči biseri; in vaše žlahne misli več veljajo, kakor dragi kamni tukaj. Če se bo tudi vaša cveteča postava enkrat v pepel razsula, če bo sila časa celo te demante v prah razdrobila: bodo vender vaše blage misli vedni kinč vaše blage duše ostale, in jo bolj lepšale kakor to krasno lepoticje vaše telo lepšati more.“

Ljudmila Rozine lase in vrat s tem dragim lepoticjem prav mično okinča. Vdene ji tudi bliskajoče uhanе v ušesi, in dragoceni prstan rajnce matere ji natakne. Ko Roza vidi, da ji je prstan prevelik, reče marljivi gospej smehlja: „Prstan bi se lahko opustil, saj se ne spo-

dobi za mojo mladost; le zaročene gospodične smejo prstan nositi“.

Ali Ljudmila naglo na to reče: „Lejte prstan ki je za srednji prst prevelik, je za kazavec popolnoma pripraven. Na tem ga tedaj nosite! Roka hčere, ktera je toliko dobrega svojemu očetu storila, zasluži z žlahnimi kamni ozalšana biti“.

Ko vse po mislih vredite, gospa Ljudmila Rozo k jecnim vratam spremi. Naglo odpre Roza vrata, stopi v ječo in vesela reče: „Hvala Bogu, preljubi oče, oprosteni ste“. — Ali kako ostrmi — njen oče stoji pred njo, kakor nekdanj v velikih praznikih, s črnim viteškim dragim oblačilom oblečen, z zlato verižico, s svetinjo na vratu. Njemu na strani stojita tuja viteza Miriboj in Zorislav.

Gospa Ljudmila je namreč popred svojemu možu rekla, da naj, med tem ko ona Rozo lepo napravi, viteza Častimira po viteško obleči skrbi. Tudi naj bi tuja viteza blagemu Častimiru nekoliko naznanila, da je njegova rešitev blizo, da bi mu morebiti nepričakano veselje škodljivo ne bilo, in tako tudi ljubeznjivi hčeri veselje ohranila, svojemu očetu prva oprosteno naznaniti. Oba viteza se tega dela z velikim veseljem lotita, še celo sama mu lepo obleko doneseta, ki mu je bila poprej vzeta.

Častimir objame svojo milo hčerko z radostnim srcem. „O preljuba moja Roza!“ reče, „z božjo pomočjo si zmago pridobila, ktere bi

velika truma vojakov z mečem in sulico ne bila dosegla. Moč orožja bi bila le Strašimirov grad napadla, in samo njegovo telesno moč premagala; ali blažena moč tvoje otročje ljubezni je Strašimira ukrotila, in iz silnega sovražnika v naj večega prijatla spreobrnila. Zahvaliva se Bogu! On je vse čudopolno izpeljal! Hvaliva njega, kateri je tvojo otročjo ljubezen blagoslovil, in tvoj trud s srčno svrho ovenčal!“

Častimir še le zdaj, zapazi kako lepo je Roza z mnogim lepoticjem nakinčana. „Glej!“ reče, „Bog ti ni le tega podaril, česar si ga prosila, namreč oprostjenja svojega očeta; ampak še veliko več. Dragi kinč tvoje rajnce matere, za katerega gotovo nikdar nisi prosila, ti je zopet povrnjen. Večkrat sem bil žalosten, ko sem mislil, da si svoje uhanе, zadnji ostanek preprejšnjega stanu, iz ljubezni do mene prodala; glej tudi za to milo delo ti Bog, brez da bi pričakovala, obilno zadostenje pošlje. On je zvest povračevavec, ker tudi tega ne pozabi, česar še v mislih nimamo.“

Viteza Miriboj in Zorislav se nista malo čudila nad Rozino lepoto. „V resnici, mila gospodična“, reče Miriboj, „vi niste kaj malega svojemu očetu storili, da ste svoj prijazni, ljubi obraz z rujavo, kakor orehovo barvo omazali in vašo krasno postavo z bornim oblačilom zakrili. Zares, lepi ste kakor angel!“

Rozine lici rudečica polije pri teh prilizljivih besedah, ker mislila je, da tega ne za-

služi. Zorislav reče nato: „Lepota mile gospodične je le mala vrednost; ali prisrčna ljubezen do očeta je neprecenljiva. Kakor angel je popred stopala v ječo svojega očeta njegovo trpljenje polajševat, in kakor angel se mu zdaj prikaže, mu oprostenoje naznanit, ktero mu je s svojo srčno ljubeznijo zadobila!“

Roza prosi svojega očeta v Strašimirovem imenu, da bi mu odpustil. Častimir silno ginjen reče: „Ti vidiš moje solze — in da sem mu davno že odpustil, ti je znano.“ Kakor hitro je te besede izustil, se vrata odpro, in — Strašimir s svojo gospo in malim Slavomilom vred, stopi v ječo. Častimir in Strašimir si zdaj po viteški navadi v roko sežeta in s srčno prijaznostjo objameto. Vsa jeza in sovraštvo med njima je minulo, in le veselje sprave in edinosti sta občutila. Pri tej priložnosti si obljubita hrabra viteza odkritosrčno, sveto prijaznost.

Slavni in ljudomili Častimir je imel še drugo posebno veselje nad tem, da je blazega gospodiča, kteremu je Roza življenje rešila, mogel viditi. Truden toliko veselih občutljev sede Častimir na kamniti sedež, vzame cvetečega dečka v naročje, milo ga s solznimi očmi pogleda, in blagoslovi rekoč: „Ljubo dete! božja milost naj bo vedno s tabo, in srčno želim, da bi tvoj oče in tvoja mati vedno večí veselje nad taboj doživela, in da bi bil enkrat pobožen, slaven mož.“

„O dragi Častimir!“ reče Ljudmila, „Bog naj nama le toliko veselja dodeli, kolikor ga je vam v vaši hčeri, in da bi ravno takih blaženih misel bil, kakor je gospodična Roza, in štela se bova naj srečniše starše.“

Dan je bil z veliko in imenitno obedino v veliki viteški sobani sklenjen. Častimir in Roza sta prva sedeža pri mizi imela. Strašimir sedi zraven Častimira, Ljudmila na strani Roze; Miriboj in Zorislav pa zraven njih sedeta k mizi. Vsi so prav dobre volje. Strašimir pa je ta dan tako vesel, kakor že veliko let ni bil. Sam to potrdi rekoč: „Tako vesel, kakor sem danes, svoje dni še nisem bil. Lej moje nespametno sovraštvo proti tebi, ljubi Častimir, mi je naj sladkeje veselje zagrenjevalo. Kaj je vendar lepšega, kakor edinost in mir srca! Zdaj še le spoznam resnico: Neprijaznost in sovraštvo izvira iz pekla; prijaznost in ljubezen pa iz nebes“!

Strašimir je danes velike srebrne kozarce, ki so bili od znotraj debelo pozlačeni, na mizo postaviti ukazal, in jih dal z naj boljšim starim vinom naliti. Pred Častimirom pa je bil lep sreberen kozarec, iz kterega je doma v svojem gradu, naj rajši pil, kateri mu je bil tudi kakor dragi spominek svojih prednikov posebno ljub. Roza kozarec naglo zapazi in se gospej Ljudmili s hvaležnim pogledom za to pazljivost zahvali.

Strašimir vzame prvi svoj kozarec, in ga sprazne na Častimirovo in Rozino zdravje. Tuja

viteza, Miriboj in Zorislav, sta po njegovem zgledu ravno tako storila. Častimir pije na zdravje vse družine, in ko kozarec na mizo postavi, reče: „Gospodje vitezi! vino je močno in zamoglo bi viteza, kterega še ni nihče premagal, na tla polomiti“. Strašimir se pri teh besedah smehlja. Pohvala njegovega vina mu je bila všeč, ali vendar je razumel to, kar je hotel Častimir reči. „Prav dobro še pomnim“, reče zdaj Častimiru, „ko sva bila na knezovem dvoru, si vedno mene in moje tovarše zmrnosti opominjal Pač prav si imel. Ali danes le brez skrbi! Prav veselo hočemo današnji dan praznovati, pri tem pa vendar pameti ne zapiti. Z naj lepšim redom hočemo začeti. Vsak mora, preden pije, lepo napitnico izreči; in ti Ljudmila in vi gospodična Roza, morate tudi z nami trkati.“

Ljudmila in Roza trkate ž njimi ali močno vino komaj okusite. Napitki so bile dobrovoljne želje, kakor postavim:

Častimir vzame kozarec in reče: „Vsi vitezi našega naroda naj v miru in edinosti žive, in odkritosrčna prijaznost naj med njimi kraljuje“!

Miriboj vstane s kozarcem rekoč: „Vse gospe in gospodične naj bodo v ljubezni in lepih čednostih gospej Ljudmili, gospodični Rozi in rajnci Matildi enake“!

Zorislav dvigne kozarec, ter reče: „Vsi starši naj svoje otroke tako izredijo, kakor Ča-

Častimir in v Bogu spijoča Matilda; in vsi otroci naj spoštujejo in ljubijo svoje stariše, kakor Roza svojega očeta!“ Strašimir pa sklene z besedami: „In vsi stariši naj toliko veselja dožive nad svojimi otroci, kolikor ga je Častimir nad svojo ljubljeno Rozo doživel“!

XIX.

Častimiru in Rozi se povrne premoženje.

Drugi dan prav zgodaj pride Strašimir v popotni obleki z ostrogami ropotaje v Častimirovo sobo. „Častimir!“ zavpije on, „davno sem že svoje ljudi na noge spravil, in ravno sem hotel sedljati. Mislil sem s teboj v Jelodvor jahati, in ti zopet vse povrniti; ali moja Ljudmila meni, da grad, v katerem so do zdaj dvorili konjiki, se mora popred počediti in marsiktera reč vrediti. To mi ni na misel prišlo. Ostani tedaj, ljubi Častimir z Rozo še nekaj časa pri nas. Veliko žalostnih dni si v tem zidovji preživel; spodobi se tedaj, da tudi neke vesele dni skupaj uživamo.“

Častimir je bil s tem predlogom zadovoljen. Strašimir gre ž njim v viteško sobano, Miriboj in Zorislav sta se njima tudi kmalo pridružila. Vsi se usedejo k mizi zajterkovat. Potem pa se

tuja viteza, ki sta želela se domu podati, od vseh poslovita, posebno pa od Častimira in Smrekarja. V grajšinskem dvorišču so bili vojaki tujih vitezov pripravljeni za odhod. Še enkrat se pozdravijo, vojne trombe zapojó, in v lepem redu grejo v eno mero skozi visoka vrata vsaka četa s svojim vitezom na čelu.

Strašimir reče Častimiru: „Zdaj moraš pred vsem moj grad ogledati, po kosilu pa greva na lov. Prvič poglej tukaj podobe mojih prednikov, s katerimi je ta sobana okinčana“. Častimir ogleduje nekdanje viteze v železnem oklepji in njih gospe, ki so po stari šegi bile malane. Pri mnogih se je Strašimir dolgo mudil, in veliko od njih povedati vedel. Ko sta vse podobe ogledala, pelje Častimira v vojno sobo. Vse se je svetilo in blisketalo. Bilo je veliko oklepja za viteze in konje pripravljenega. Potem obhodita grad krog in krog. Pokaže tudi Častimiru trdno zidane oboke in lepe hodališča; pri tem pa ne pozabi pazljivo pogledati umetno izsekane jelenove glave z velikimi rogovi, z deset do dvajset vrhovi. Tudi obišeta konjišnico, v kateri so leporejeni vranci razgetali.

Tudi v hladno klet gresta, ki je bila v živem kamnu sekana, in ogledata velike vinske sode. Nazadnje pa, ko sta že vse v gradu ogledala, obišeta v velikem dvorišču vodnjak. Groza nju sprehaja, ko v nezmerno globočino gledata. Častimir se je veselil vnovič lepega, srčnega dela svoje hčere, Strašimir pa rešenja svojega sina.

Srečna očeta se pri vodnjaku objemata, srčne radosti polna, in Boga za srečno rešenje hvalita.

Gospa Ljudmila je med tem gospodični vse svoje pohoštvo in vrednosti pokazala. Odpre ji lepe polikane skrinje, polne praznjega platna in belega perila; svoje dragoceno lepoticje in bliskajočo kuhinjo. Ko vse ogledate, reče Ljudmila Rozi: „V tej sobi še nisve bile, idite ljubeznjiva gospodična, tukaj vas bo bolj mikalo skrbno kaj ogledati, kakor do zdaj“. Ljudmila odpre, in stopi v veliko z mnogimi skrinjami poredoma napolnjeno sobo. Bilo je namreč vse Častimirovo premoženje tukaj, ktero je Strašimir nekda iz Jelodvora v Smrečnik pripeljal. „Jez sem vse skrbno shranila“, reče blaga gospa, „in zdaj bom vse v vaš grad nazaj peljati ukazala. Ta lepi prt, kakor sem slišala, so vaša rajnca mati sami napredli. Očitno znamenje je njih nevtrudene marljivosti in ljubezni do vas, Že takrat so bili vaša ljuba mati skrbni za vašo doto. Božji blagoslov je z vašim blagom, ker ni nič po krivici pridobljenega, zatoorej vam tudi za zmiraj ni moglo biti odvzeto.

Roza je po tem želela še enkrat vratarjevo hišo obiskati. Gospa Ljudmila jo spremi. Ko v grajšinsko dvorišče pridete, se pridružita njima pri vodnjaku stoječa viteza. Vratar je ravno sedel v svojem naslonjaku, truden dolzega potovanja. Ko pa Strašimira zasliši, naglo poskoči in vrata odpre. Roza stopi predenj.

„Jojmene Roza“, veselo reče vratar, vender nikar mi ne zamerite, gospodična Roza sem hotel reči. Jojmene, jojmene, kaj še moram doživeti! — Prosim stopite v hišo z milostivo gospodo. — Tako! — da, da! Pred bi si bil misliti zamogel, da bojo zvezde kakor orehi v jeseni na zemljo padale, kakor da je moja dekla — Jelodvorska gospodična. Kaj tacega se ne sliši vsaki dan. Še zdaj skoraj ne morem verjeti, da ste vi milostiva gospodična tla, na katerih stojim, pometali. In vender se moram zopet čuditi, da nisem jez, stari bradač, že pred tega misliti mogel, da ste vi Častimirova hči. Včeraj na večer sem še le zvedil to veselo novico od vojakov v dvorišču, ki so pri ti novici začudeni se mešali vsi križem. Še le takrat se je v moji glavi zasvetlilo, zakaj da ste do sužnega viteza bili tako usmiljeni, tako milosrčni! Očitna hvala naj vam bo za vašo ljubezen, draga Roza, in kakor vidim, vas je Bog in žlahni, milostivi gospod vitez tukaj obilno obdaril. Ali kako se je moja Minka čudila, ni izreči. Obnoreti je hotla.

Vratarjeva otroka sta plašna v kotu tičala. Roza gre k njima, in z navadno prijaznostjo se ž njima pogovarja. Koj sta bila srčnejša.

Lenčika ji reče: „Lej, kako zeló si okinčana gospodična Roza. Vse je lepo in novo, celó tvoj obraz“. Jurko pa glasno reče: „Vse mi je všeč, vse mi je prav, ako le gospodična Roza pri nas za deklo ostane, zakaj tako dobre

gotovo ne bomo dobili več“. Strašimir in vsi pričujoči se glasno smejaajo. Roza vpraša po tem otroka: „Kje pa so vajna mati“? Lenčika pravi: „Ravno zdaj so kruh v juho narezali, skleda še na mizi stoji“! „Pač da, reče Jurko, „ko so slišali, da gospoda gredo, pihnili so jo skozi vrata, kakor bi jim bil volk za petami.“ Roza gre skozi vrata v kuhinjo, in pripelje vratarico za roko.

Uboga žena je stala, ko viteza Častimira in Rozo v taki lepi prapnički obleki vidi, zraven pa njenega žlahnega gospoda in viteza Strašimira z milostivo gospo Ljudmilo, zelo osramotena. Rudečica jo spreha. „V krtovo deželo bi se hotla skriti pred milostivo gospodo“, reče zdaj, „ker vem, da vsi vedo, kako lepo se pogovarjam, če me kaj razkači, in — kaka lepa imena sem milostivi gospodični včasih primerjala. Ali ko bi bila vedila, kakošnega stanu je moja Roza, in h kakošni veliki časti da bo povzdignjena, bi se bila drugače obnašala.“

Smrečniška gospa reče zdaj: „Poslušajte me vratarica! Naj prestejši človek je božjega stanu, in ta je naj imenitniši stan, s katerim se noben primeriti ne da. Naj večji siromak bo po smrti v božje kraljestvo prišel, ako je svoje dolžnosti zvesto spolnil, k taki časti, ktera vso čast tega sveta preseže. Vi spoznate zdaj, da niste s svojo dobro pridno deklo prav ravnali, ki je zdaj pred vami kakor žlahna gospodična, ker se kesate in sramoto občutite. Ali še bolj

bi osramoteni bili, še bolj bi se mi kesali, ako bi reveže na tem svetu s prevzetnostjo in zaničljivostjo psovali, tamkej pa, to je v nebesih, jih v veličastvu gledali“.

Vratarica blagodušni gospej Ljudmili vse potrdi, in gospodično Rozo z gorkimi solzami odpušenja prosi; ali Roza ni hotla revne žene s tem trpinčiti, toraj ji seže v besedo, rekoč: „Ljuba vratarica! je že vse prav! Hotla sem vam marsikterikrat kaj reči, pa nisem si upala, zakrila sem to in čakala bolj pripravnega časa, kateri je ravno zdaj prišel. Poslušajte me tedaj.

„Prvič vas moram pred vašo milostivo gospodo in svojim očetom tukaj odkritosrčno pohvaliti. Zares ste skrbna in ljubeznjiva žena svojega moža, dobra mati svojih otrok, in pridna zeló marljiva gospodinja. Varčni ste, brez skoposti; tudi revežem veliko dobrega storite. Pripravni ste tudi vsakemu s posebno ljudomilostjo postreči, če vam je le mogoče. Če se pa kaj tacega pripeti, da vas razjezi, potem pa sami ne veste, kje vam glava stoji, in govorite in delate vse brez pomiselka. Nagla jeza vam in vaši družini zeló življenje greni. Zraven tega pa je še občna govorica, da ste prav hudobna žena. Lejte! tudi trdijo nekteri, da ste kratke pameti, kar pa gotovo ni res. To se pa zato tako govori, ker se večkrat jezite, kakor pa svojo pamet poslušate; zadušite tedaj jezo in pamet rabite, po tem bo lep red v vaši hiši. Verjemiti mi, da nagla jeza je kakor norost,

ker človek vse narobe naredi. Pomislite, da potrpežljivost in krotkost so prava djanja in čednosti vernega kristjana; in že zdaj trdno sklenite v teh rečeh poboljšati se. Ponovite ta sklep vsako jutro in vsak večer, tudi večkrat na dan pred božjim obličjem, in prosite ga njegove pomoči. Ali ne obupajte, ako vam kterikrat spodleti; stara slaba navada se da le z novo boljšo navado premagati, in tako boste vedno bolj svojo naglo jezo zatirali, ktera je vaš naj hujši protivnik. In ko bote zdaj drugo deklo dobili, ktera bo radovoljno vse rada storila, ne tirajte, da bi vse na enkrat mogla razumeti, vediti in znati, kakor vi. Potrudite se, jo po svojih željah izuriti, in pokažite ji eno reč večkrat s potrpežljivostjo, in svarite njena napčna dela s krotkostjo in ljubeznijo. Gotovo se bo po tem po vašem izgledu ravnala, vas spoštovala in ljubila. Če to napčno navado opustite, vas bo vsaki kakor pridno in dobro gospodinjo čislal. Ko bi vas ne spoštovala, vam bi ne bila polovice tega povedala. Storite to, in čast vam bo; veselje, srečo in blagoslov bote zadobili.“

„Pač lepo ste nam mila gospodična govorili,“ reče zdaj Strašimir, „in marsikteri si lahko iz tega opominjevanja nauk za se posname. Kako ste vender modri in lepo podučeni, moja draga gospodična! Jez sam si hočem vaše opominjevanje dobro zapametiti. Kar ste nam ravno zdaj povedali, so moj rajnki oče tudi govorili,

toda vse so le v mali pogovor sklenili, rekoč: „Moj sinko! več uma, manj šuma! s tem se pride naj dalje po svetu“.

Čez nekaj dni po tem se peljeta vitez Strašimir in njegova gospa s Častimirom in gospodično Rozo, spremljeni z veliko trumo hrabrih vojakov in lepo oblečenimi služabniki v Jelodvor. Glas od tega, kar se je v Smrečniku prigodilo, se je dalječ okoli razširil. Iz vseh vasi in hiš Strašimirovega posestva so skupaj privreli, da so žlahnike vidili. Iz vsake male bajtice so veseli ljudje kukali skozi mala okenca. Posebno pa so hotli vsi gospodično Rozo viditi in poznati, ki je toliko ljubezni svojemu očetu skazala, in zalega gospodiča iz globokega vodnjaka rešila. Ko so pa v Častimirovo posestvo prišli, je bilo povsod tiho, mirno, nobenega človeka ni bilo viditi. Vse vasi so bile prazne, kakor da bi nikdar še človeka ne bilo v tem kraju. Častimir se začudi, in zelo si glavo beli, kako da je to? — Ali ko na svojem beliči skozi velika vrata v grajšinsko dvorišče prijaha — zagleda ves dvor poln ljudi. Vsi njegovi podložni so se tukaj zbrali v naj lepšem redu. Na eni strani so stali po vrsti mladenči in možaki; na drugi male deklice, odrasčene deve in žene, vsi praznično oblečeni. Na moški strani je bil Jakob, vogljar poročnik, na drugi Marjeta ogljarica. Jakob se je bil od starega vajda dolg in lep govor naučil za prihod Častimira, in ko ga zagleda, jame prav resnobno go-

voriti: „Do tega časa, in med tem, kar se je dogodilo — da — zdaj ne vé kaj dalje govoriti. Ali naglo se zave, ter reče: „Ne zamerite, ljubi žlahni gospod vitez! V tem času, ko vas od obličja do obličja vidim, sem vse to pozabil, kar bi imelo nek prav lepo biti. Nevem zdaj družega reči, kakor: zdaj hočem rad umreti ko sem ta dan doživel“. Tudi skrbna Marjeta je pozdravila svojega milostivega gospoda in gospodično Rozo namesto z učenimi besedami večidel le z veselimi solzami. Vse ljudstvo je bilo tako ginjeno, da je od joka komaj: „Bog živi!“ izreči moglo. Častimir in Roza gresta oba solznega obraza skozi vrste presrečnih ljudi. Na vratih krasnega poslopja se znajdetata viteza Miriboj in Zorislav in več družih vitezov s svojimi gospami, sinovi in hčeramimi vsi drago okinčani, obdani z mnogimi služabniki. Na čelu žlahnih gostov je stala zala Nežika, ogljarjeva hči, v belem oblačilu, lepo okinčana z mnogimi venci rajskih cvetlic. Imela je v rokah drago blazino s pozlačenimi čopi, na kateri so bili srebrni ključi. „Milostiva gospodična!“ reče, „niste le svojega ljubega očeta iz ječe rešili, ampak vaša ljubezen mu je tudi vrata njegovega grada zopet odprla. Prejmite tedaj te ključe, in podajte jih svojemu očetu.“ Roza poda blazino svojemu očetu. Ko ključe vzame, milo proti nebu pogleda. Mislil je namreč na tisto strašno noč, ko je ravno od teh vrat malo proč v silnem viharji in dežji uklenjen na vozu

sedel in iz svojega grada odpeljan bil, in kâko je bitko jokajoča Roza za njim letela. Prijazno sprejetje, ktero je Strašimirova gospa osnovala, je bilo za blazega Častimira toliko bolj ganljivo. „Preden prag svojega gradu prestopim, reče, idimo v cerkvico. Bog je vse, kar se je do zdaj dogodilo, v naš prid poslal. Žalost našo je v veselje spremenil, spodobi se tedaj, da mu iz vsega srca zahvalno pesem zapojemo.“ Vsi pričujoči vitezi in njih gospe mu potrdijo, in grejo ž njim v cerkev.

Ko se je služba božja zvršila, grejo h kosilu, ki je bilo v veliki viteški sobi že pripravljeno. Zbrana množica pa se je na dvorišču gostila. Ali Častimir ni mogel dočakati konca pojedine, poslovi se namreč od žlahne družine za malo časa in gre v grajšinsko dvorišče. Vesel je bil v sredi svojih podložnih, kakor oče svojih otrok. Prvega obiše Jakoba in njegovo ženo Marjeto: „Dragi, zvesti Jakob“, reče on, „srčna hvala naj vam bo za vse meni in moji Rozi storjene dobrote, vi sami ste bili nama v hudi sili na strani, ko naju je nemila osoda preganjala, spodobi se tedaj, da se vam tudi hvaležnega skažem. Jakob! od zdaj za naprej ostanete v mojem gradu, in konjišnico bote oskrbovali. Ta služba bo prav pripravna za vas, ker ste od mladih nog jahanja vajeni. Mislim, da se vam bo boljši godilo, kakor pa do zdaj, ki ste kope žgali. Marjeta pa, ker me je v sužnosti s perilom preskrbovala, naj bo ključarica v mo-

jem gradu. Ti pa, ljuba Nežika“ reče dalje, „ker si moji hčeri v nesreči bila zvesta tovaršica, bodi tudi zdaj v njeni sreči nježna družbarica, zvestejši prijateljice in služabnice ji ni mogoče dobiti.“

Častimir gre okoli vseh miz, in ljudomilose razgovarja z vsakim gostom. Vsacega kaj popraša, ali pa kaj veselega pové. Smrečniška gospa je, ker je bilo nemogoče vse Častimirove podložne povabiti, le naj starejši hišne gospodarje in gospodinje z njihovimi otroci izbrala brez razločka, so li bogati ali revni. Drugim pa je rekla, Častimir jih bode drugokrat pogostil. Marsikteri pričijočih je milošno v denarji obmescu, ali pa druge dobrrote v letu dobival; med tem pa, ko je grad v ptujih rokah bil, ni nihče nič prejel. Častimir jim te dobrrote v novič potrdi. Nepopisljiva radost je zdaj bila med vso množico. Vsi so enoglasno rekli, da so pripravljeni za svojega milostivega gospoda življenje in premoženje darovati. Ko Strašimir v dvoriše pride po Častimira“, reče: „Res je, milosrčnost je več vredna kakor mogočnost, in boljši je da podložni človeka ljubijo, kakor da se ga boje.“ Častimir reče: „Gospodar, ktereга se hudobni boje, in dobri ljubijo, je po mojih mislih naj boljši“.

XX.

Na dalje, kako se Rozi dobro godí.

Ko je taka trdna vez prijateljstva Častimira in Smrekarja vezala, sta se prav pogosto obiskovala. Roza je spoštovala Ljudmilo kakor svojo drugo mater, in si je vedno prizadevala se kaj koristnega od nje naučiti. Tako je preteklo mnogo veselih dni. Čez nekaj časa pa Strašimir zelo tako pogosto obiskovanje opusti, celó pripetilo se je ravno zdaj, da ga že več dni ni bilo v Jelodvor in tudi napoved, da go bo Častimir z Rozo obiskal, je ovrgel. Častimir se je zastonj trudil izvediti, kaj da je tega krivo. Ali nekega dne po tem prijava nenadoma vitez Strašimir v Jelodvor na svojem vrancu in reče Častimiru, da se ima koj z Rozo vred ž njim v Smrečnik podati. Vzroka ni hotel razodeti. Častimir in Roza sta se tedaj napravila ž njim. Ko srečno v Smrečnik prideta, jima Strašimir komaj toliko časa dopusti, da sta mogla Ljudmilo pozdraviti. Po tem pelje Častimira pod strašnim črnim obokom k njegovi prejšnji tamnici; Ljudmila in Roza ste jima sledile. „Za božjo voljo, kam me pelješ?!“ reče začuden Častimir. „Mene je groza“, reče Roza, „kaj ho-

čemo v ti žalostni ječi delati?“ Strašimir le molči, in odpre tamnične vrata. Častimir in Roza stopita vsa začudena v lepo, krasno okinčano kapelico. Skozi visoka okna je solnce vanjo sijalo; zidovje je bilo lepo modro malano, z mnogimi zlatimi zvezdicami posuto. Altar se je bliskal samega zlata in srebra z nebeškimi podobami. Občudujeta Častimir in Roza s solznimi očmi lepo kapelico, ktere se nikoli nagledati ne moreta. „To sem si tudi mislil“, reče Strašimir, „da vama bo taka spremembu dopadla, in zato tudi nisem hotel pred dokončanjem te kapelice vaju obiskati in tudi od vaju ne biti. Kaj ne, da je kapelica zares lepa? Ali vse to krasno delo je moja draga Ljudmila napravila, le nji gre vsa čast. — Ona je znala prav modro napeljati, da sem dal to kapelico zidati. Ko sva vaju namreč v Jelodvor spremila in se zopet domu povrnila, me Ljudmila milo poprosi, da bi šla ječo pogledat, kjer si ti suženj bil. Jaz sem jo prav nerad ubogal, ker studilo se mi je tamnice. Ker me pa le prosi, ji tega ne morem odreči in grem ž njo. Zdaj me nagovori: „Lej vender, kako je otročja ljubezen strašno ječo v lepo sobo spreobrnila!“ „Res je, ji odgovorim, pred je bilo črno in tamno zidovje; zdaj je lepo belo, prav kapelici je podobno.“ Vsa vesela Ljudmila mi zdaj besedo prevzame, ter reče: „Ah! kako blagih misel si ti, ljubi moj mož! ktere sem tudi jez že zdavnej občutila. Prve take misli so me navdajale, ko sem v Jelod-

voru tako krasno cerkvico vidila. Prav lahko se naredi iz tega prostornega zidovja lepa kapelica. In tudi dolžna sva hvaležnost Vsegamogočnemu za čudopolno očetbo najnega sina. Hvaležnejši se ne moreva skazati, kakor če na tem mestu, kjer je bila Častimirova ječa, kapelico zidava. Samo tega nama še pomanjkuje v Smrečniku, ker mogla sva hoditi pod goro v v cerkev, zdaj bi jo imela v svojem gradu. V ravno tej kapelici bodo tudi najni vnuki Boga slavili!“ — Tako je Ljudmila govorila, kar je meni prav dopadlo. Tako mora tudi biti, sem si mislil, da na tem mestu ne sme v prihodnje noben jetnik zdihovati, ampak da more prosti duh k Bogu se povzdigniti, ki nam je po blaženih Rozi našega ljubega sina zopet podelil; ki je mene s Častimirom spravil, ter s srčnim mirom moje srce napolnil!“ In jutri“, pristavi Ljudmila, „dojdejo častiti opat Bogomil to kapelico blagoslovit. Miriboj in Zorislav s svojima ženama in otročiči bodo pri blagoslovljenji pričjoči. Ali nar ljubši gosta zmed vsih ste vi Častimir in vi blagosrčna Roza! Tudi sva prepričana, da bosta gotovo pri blagoslovljenji te kapelice pričjoča.“

Blagoslovljenje te kapelice je bilo tudi zares naj veselejši dan leta. Povabljeni vitezi iz daljnih in bližnjih krajev so počastili veselo družbo pobožnih duš s svojo pričjočnostjo v naj lepšem oklepji. Tudi gospe so bile krasno napravljene; sosebno Roza je bila v beli obleki z raznimi

cvetkami kinčana, enaka angelski podobi. Slavomil s svojima sestricama je klečal pred božjim altarjem, in svoje nedolžno srce k Bogu povzdigoval. Žlahno kadilo je razširjalo svoj ljubi duh med pričijoče. Potem stopi sivi starček, častiti Bogomil, pred altar, in nagovori žlahnike z milim glasom, rekoč:

„Častita gospòda“!

„Ljubezen dobrih starišev do svojega, velike nevarnosti otetega sina, ljubezen dobre hčere do svojega očeta, je važni vzrok današnjega praznika, blagoslovljenja te kapelice.“

„Prigodba, ktera nam je današnji praznik napravila, bo tudi zapopadek mojega govora. Vender ne mislim prigodbe nadalje razlagati, ker je že tako pred Bogom in ljudmi znana. Le nekolikanj lepih naukov hočem iz te prigodbe posneti, in starišem, ktere tu pred altarjem zbrane vidim, neke besede v srce vsaditi; nekaj besedi pa hočem otročičem, da bodo v pobožnosti napredovali, govoriti.“

„Zares lepa naredba božja je, v kateri nam razodeva svojo modrost in dobrotljivost, da je on nar. ljubeznjiviši in pomoči potrebne stvari, otroke, reji starišev izročil, da je on nezapopadljivo ljubezen starišem do otrok v srce položil, in da on nasprotno tudi otročjo ljubezen do starišev vsak dan razodeva.“

„Naj bi se vsi stariši marljivo trudili svoje otroke podučevati, kako dober je Bog, kako nas on ljubi, kateri nas ne le samo z živežem in obleko previdi, ampak s slehrno dobroto podučuje se njemu hvaležne skazati. On hoče, da bi vedno v prsih starišev čista ljubezen, nebeški dar, klila, in nikdar ne ugasnila.“

„Naj bi drugič vsi otroci srečo, dobre stariše imeti, prav spoznali! Ví sinovi in vé hčere, kateri ste v cvetečih letih svoje mladosti, ozrite se v preteklost. Vaši dobri stariši so vedno skrbeli za vašo srečo; so vam dajali obleko in jed, so v vaši bolezni vedno pri vaši postelji, vas čuvali, in vam stregli. Skrb vašega očeta in varstvo vaše matere, vse to vas je varovalo vse nevarnosti. Le k njim ste v svojih naj manjših potrebah pribežali, miru in tolažbe iskat. Učili so vas razločiti hudobno od dobrega, česar se imate varovati, česar poprijeti. In ako ste dobro storili, vam je bilo žlahno plačilo prijazni obraz in pohvala vaših starišev. Kako ljubeznjivo je Bog, od česar ste svitlobo dneva zagledali, za vas vedno skrbel!“

„Spoznajte v tej lepi božji naredbi njegovo ljubezen, in bodite mu hvaležni. Hvaležnost pa naj bolje razodevate, če svoje stariše spoštujete, ker le po stariših imate vse dobro od Boga. Spolnujte natanko njih voljo, ker vam ne bodo kaj slabega storiti zapovedali. Varite se skrbno nehvaležnosti proti svojim starišem, ker to je hudobija, ktera Boga žali, in je njegovi četrti

zapovedi nasprotna. Le če se je varujete, in svoje stariše po vrednosti spoštujete, se vam bo na tem in unem svetu dobro godilo.“

„Zmed vseh, kateri ste v božjem duhu tu zbrani, stojim jez pred altarjem, kateri se Bogu v večno hvalo posvečuje, in povzdigujem svoje srce k tistemu, ki ga smemo očeta imenovati, kateri nas zagotavlja, da bolj skrbi za nas vse, kakor skrbna mati za svoje lastno dete skrbeti more. Vsi stariši, kateri svoje otroke srčno ljubijo, naj jim bo ta ljubezen do otrok zastava ljubezni božje. Kako žlahno tolažilo mora vsakemu očetu, vsaki materi biti v težavah, če pomisli: Bog me ljubi neizmerno bolj, kakor jez svoje otročiče! Kako bi on ne skrbel zame! Kako bi me on mogel pozabiti!“

„Tako tudi le tisti otroci, katerih srca so s čisto ljubeznijo do starišev napolnjene, kateri so jim pokorni, kateri jih spoštujejo; le taki otroci zamorejo Boga svojega ljubeznjivega očeta imenovati, in v britkostih in v težavah voljno trpeti, in trdno na Vsegamogočnega zaupati. Le otroci, ke žive v svoji rojstni hiši v edinosti, ljubezni s svojimi sesticami in brati, morejo, ko odrastejo, vse ljudi, kakor otroke enega očeta v nebesih, kakor svoje lastne brate in sestre ljubiti. Le taki otroci morejo v trpljenji, brez katerega nikoli ni človeško življenje, krepko podpora v Bogu najti; le taki se ne bodo bali smrti, zakaj ona jih bo pripeljala v pravi očetovski dom.“

„O naj dobrotljiviši Oče na višavah, dodeli nam milost, da bi Te vsi ljudje čez vse in svoje bližnje, kakor sami sebe ljubili, revnim v nadlogah pomagali, in Tebi enkrat čista srca izročili. Ta je Tebi častitljiva in dopadljiva služba. Blagoslovljenje te kapelice je v tvojo čast in v naš prid, da bi Te tudi naši pozni vnuki na tem svetem mestu hvalili, v Odrešenikovem imenu na vekomaj. Amen.“

Ko se je končala veličastna slovesnost, gredo vsi pričijoči v prostorno sobano k obedi. Komaj dobro sedijo, se zasliši v dvorišču vesela godba. Vitezi vsi začudeni, kaj da to pomeni, nagloma skočijo k oknom gledat, in vidijo vsi začudeni trumo lepo oblečenih vojakov in vitezov v grajšinskem dvorišču. Množica služabnikov pride v dvorano in povzdignejo veseli glas: „Svitli knez so tukaj!“ — Vitezi vsi začudeni tacega nenadnega glasu, hočejo knezu na proti, ali prehiteli so jih, ko v okrogu mnogih vitezov v prostorno sobano stopijo. Bili so imeniten mož, čvrste postave, visoke rasti. Sivkasti lasje so se jim čez pleča razvijali, in njih oči so naznanovale le prijaznost in milost. Srčno pozdravijo Častimira, ter mu podajo desnico rekoč: „Prišel sem vam naznanit slavodobitni mir, in se vam srčno zahvalim v svojem in sesarjevem imenu za vaše hrabre junake, ki so mnogo pripomogli k slavni zmagi; tedaj sem vam jih tudi sam nazaj pripeljal. Snoči pridši v Je-

lodvor, zvem da ste v Smrečniku, tedaj sem se namenil, ko se je dan napočil semke, ker mislim, da smo tudi v Strašimiru odkritosrčnega in zvestega prijatla dobili.“

„Kaj ne?“ reko knez na dalje Strašimiru, „da se niste nadjali mojega prihoda? Razodenem vam tu zadovoljnost cesarja o vajnim zedinjenji, in se tudi sam jako veselim, dva tako krepka in slavna viteza v ljubi slogi tukaj najti.“

Strašimir se ne vé veselja kam djati; cesarjeva milost mu je bolj glavo ogrela, kakor naj močnejše vino. Potem knez pozdravijo pobožnega opata, pohlevno mu roko podajo, in reko: „Veseli me, da vas, častitljivi oče, zopet vidim v naši veseli družbi, ko se tako redko na beli dan pokažete“. Obrnivši se proti Ljudmili, jo prijazno pozdravijo in smehljaje rečejo: „Že od nekdanj vas poznam kakor milosrčno gospo, in zato se predrznem sam h kosilu se povabiti, ker sem prepričan, da mi tega ne boste odrekli“.

„Vam pa, ljubeznjiva gospodična,“ rečejo Rozi, „imam še mnogo važnega naznaniti, kar pa za po kosilu prihranim. Kar druge tiče, vse srčno pozdravim in vas nočem dalje od kosila držati, tedaj sledite mojemu zgledu, ker tudi meni že jed diši in precej gladen sem. Želim, da bi bil v sredi Smrečniške gospe in Roze, dasiravno trikrat pregovor prestopim: Pobožnost je v sredi. — Mnogočastiti opat naj blagovolijo med zedinjena viteza sesti, ker njih edina in

važna skrb je v razdvojene srca žlahni mir zlivati. Drugi naj sedejo vsak na svoje mesto.“

Knez sedejo na prvo mesto, in drugi, kakor so knez želeli. Potem, ko so se bili malo pokrepčali, povzamejo zopet knez besedo: Boj med Častimirom in Strašimirom, kakor tudi njuno zedinjenje in blagodušna dela Ljudmile, sosebno pa Roze smo tudi mi v tabor zvedili. Ali zgodba mi je tako znamenita, da bi tudi naj manjši okolišine rad zvedel“. Popraševali so tedaj natančno zdaj o tej, zdaj o tej reči, in pazljivo so poslušali sleherni odgovor. Mnogokrat se je na njih licu obžalovanje Častimira in dopadajenje nad Rozo vidilo. Tudi Ljudmilo so po vrednosti vedili pohvaliti, in dostikrat so radostno pogledali Strašimira. Častimir in Roza sta vse tako pripovedovati znala, da ni bil Strašimir v naj manjši stvarici razžaljen, česar pa on ne pripusti, marveč prostovoljno vse odkritosrčno pové, na zadnje pa reče: „Zares grdo sem ravnal, kar sam, žalibog! tako pozno spoznam! Skusil sem tudi to ravnanje po moči poravnati, in tudi vsakemu, kdor se je pregrešil, svetujem, da naj pomoto poravna, kakor sem jo jez“.

Po zvrhi te čudopolne pripovedi, se ozró knez po prostorni sobani, in radostno rečejo: „Dragi gospodični tù se imamo zahvaliti, da danes tako združeni tako veselico obhajamo. Ko bi nje ne bilo, bi mi še v vednem sovraštvu eden drugega preganjali, in tako nikoli pravega

srčnega miru ne dosegli. Že je bilo v taborji sklenjeno, da naj se koj po skončani vojski množica hrabrih vojakov na Strašimirov grad poda, da reši zvestega Častimira. Koliko krvi bi se bilo tukaj prelilo! Pa tega nas je do-
brotljivi Bog obvaroval po žlahni gospodični“.

Modro Rozo rudečica oblije, ter vsa sramožljiva odgovori: „Svitli knez, toliko časti mi ne gré, ker nisem je zaslužila. Tiček, ki je pri vodnjaku veselo skakljal je zedinjenja med mojim očetom in Strašimirom ravno toliko deležen, kakor jez“.

„Zares krasna primera“, rečejo zdaj opat s spoštljivim glasom, „ki se ne dá z zlatom preplačati. Tisuč in tisuč malenkost nas na tem svetu obdaja, za ktere še ne maramo, ki so pa vender v svoji malenkosti za nas zname-nite, in imajo imenitne nasledke; večkrat so tudi vzrok sreče. Kdo misli, da bo srečen, če danes dežuje ali solnce sije? Vender le je tako. Ko bi bilo na dan Slavomirove otetbe deževno vreme, bi on ne bil na dvorišču bil, in pa tudi v globoki vodnjak ne padel. Kdo le misli, da bo ta ali druga jed na mizi v prihodnosti veliko spremembo njegovega življenja napravila? Tudi to je tako. Ko bi žlahna gospodična v ogljarski bajtici ne bila dobrih gob na mizi vi-dila, bi si tudi ne bila zmislila vratarjeva služki-nja postati. Tako čudopolno vlada božja pre-vidnost nad nami, da nam v naj manjših pri-

godbah svojo modrost razodeva, in nas spodbada k hvaležnosti.“

Vsi so enoglasno častljive opatove besede potrdili, knez pa vzamejo zlati kozarec, ter ga spraznijo na cesarjevo zdravje, in po prostorni sobani se je mogočno „živijo“ razlegalo. Po tem se obrnejo knez k Rozi, ter rečejo: „V tej častni, družbi hočem cesarjevo povelje naznaniti, ki je Vam, žlahna Roza, namenjeno. Vse vaše milosrčno ravnanje z očetom so svitli cesar natančno zvedili, in ker vse po vrednosti poplačajo, tudi vas niso pozabili, kar zdaj vsem zbranim naznanim“. Knez mignejo nekemu svojih vite-zov, da prinese zahvalno, lepo cesarjevo pismo. Knez ga spoštljivo podajo Rozi z besedami: „Žlahna gospodična! Dobro znate, da vaš hrabri oče nimajo nobenega sina, in da bi bil tedaj Jelodvor po pravici po njih smrti zopet cesarjeva last. — Ali ker ste vi tako junaško se obnašali, kar bi osem naj hrabrejših sinov ne bilo storilo, vam milostivo poklonijo Jelodvor za večne čase; in tako si zamorete prosto naj žlahnejega viteškega junaka zbrati za moža, kateri nima drugega storiti, kakor da ime Jelodvorski prihrani. Zakaj tako slavno ime zasluži, da ga tudi pozni vnuki po vrednosti spoštujejo“.

Častimira je cesarjeva milost zelo ganila, in Roza je bila vsa zavzeta tako nenadnega povikšanja, da se komaj more zahvaliti.

Po zvršenem kosilu so želeli knez vodnjak in kapelico viditi. Ljudmila je naglo napravila

mного lučic okoli vedra, da so tamno globino razsvitljevale. — Knez se podajo z vso družino k vodnjaku, se čudijo umetnemu zidanju, še bolj pa globini vodnjaka. „Zares, draga gospodična“, so rekli knez, „grozno se čudim, da more v vaših deviških prsih tako pogumno srce biti. Dokler bo Smrečnik stal, se bo od vas pripovedovalo. — Sozidali ste si tedaj večni spominek!“ „Oh ne vender, milostivi gospod knez! Ta čast ne gre meni, kar zdaj le pre-dobro vidim. Kolikorkrat v vodnjak pogledam, me nek strah obide, in le Vsigamogočni me je tistikrat s tako pogumnostjo navdihnil, tedaj naj vsi, kateri bodo ta vodnjak vidili, le tistega dobrega očeta časte.“ Po tem se podajo knez v krasno kapelico, pokleknejo k altarju, in vsi ginjeni Boga časté. Ko vstanejo, radostno rekó: „Detinska ljubezen je tamnico v prekrasno kapelico spreobrnila, tedaj naj bi se tudi nad altarjem z zlatimi črkami napisalo: „V spomim otročje ljubezni!“ — O ne, ne! svitli knez, to bi bila prevelika čast umrljivi stvari! Le naj Vikšemu, ki mogočno nad nami vlada, naj bo ta kapelica posvečena“.

Častiti opat se niso prečuditi mogli tako pametnim odgovorom, in rečejo na dalje: „Jez mislim, da bi se namesto prejšnjih besed, katerih se žlahna gospodična branijo, raji napisalo z zlatimi črkami: „Spoštuj očeta in mater, da se bi to dobro godilo, in da boš dolgo živel na zemlji“. — To se je tudi zgodilo, in božja

obljuba, ki je v teh besedah zapopadena je bila obilno Rozi dodeljena.

Ko so vse ogledali, se podajo vsi skupaj v viteško sobano. Knez se poslovijo od Strašimira, Ljudmile in drugih vitezov. Krasomil najmlajši knezov sin, vredi Častimirove vojake, kateri so bili v vojski pod njegovim vodstvom nekaj časa, in ko svojega milostivega gospoda na strani kneza zagledajo, ga z veselim vriskom po vojaško pozdravijo. Krasomil prvi na čelu slavne čete jaha v bliskečem oklepji in s pozlačeno čelado. Knez Častimir Roza in drugi vitezi, ki so kneza spremljevali, so bili zadej. Na poti se knez s Častimirom dolgo sami pogovarjajo in s posebno prijaznostjo mu desnico podajo. Drugi vitezi in Roza so sicer to vidili, ali nobeden si ni mogel domisliti, kaj če še temu biti.

Pridši v Jelodvor, že stojé v vrstah vojaki, in ko slavni gosti pridejo, jih veselo pozdravijo. Knez očitno pohvalijo vojake, in Častimir jih velí prav dobro pogostiti. Pri večerji so hotli knez tudi Jakoba viditi. Spoštljivo stopi v sobo in se nizko priklone. Moral je na konec mize sesti, in kaj povedati. Pazljivo ga poslušajo, in ko je končal svoje pripovedovanje, se knez vzdignejo rekoč: „Vem da so vas, zvesti Jakob, vaš gospod za vašo zvestobo in milosrčnost po vrednosti obdarovali. Očitno in po vrednosti vas tudi jez pohvalim, in da ste še bolj prepričani“, se obrnejo proti Krasomilu,

in rečejo dalje, „natakni mu ti to zlato svetinjo v vedni prijazni spominek njegovega kneza“. Jakob strmi in sam ne vé, kaj odgovoriti. Častimir to viditi se namesto njega lepo zahvali.

Po večerji, ko so že vsi drugi šli k pokoju, ostanejo knez š Častimirom in njegovim sinom Krasomilom v sobani. Po kratkem pogovoru tudi ti grejo spat. Komaj čuvaj v visokem stolpu belo jutro naznani, že je Častimir na nogah, Roza mu prva veselo jutro voši. Ljubeznjivo jo poprimejo skrbni oče za roko, in nekoliko ž njo govoré. Rozo rudečica oblije, in očetu se v naročji hoče skriti. Oče jo spremijo v njeno sobo. Nežika pa jo lepo napravi. Ko potem v sobano pridejo, so bili vitezi že pri mizi. Častimir se usede z Rozo zraven, lepo oblečen z zlato verižico in svetinjo na vratu. Eden žlahtičev vrata odpre, in noter stopijo knez s svojim sinom, in v malih besedah snubijo Rozo Krasomilu. Častimiru se solze v očeh bliščijo, in srčno se objemata, tudi prihodnjega zeta v resnični ljubezni poljubi. Krasomil natakne svoji ljubeznjivi nevesti dragoceni prstan, ona pa, mu da svojega, zaročni prstan svoje mile rajnce matere.

Kmalo potem je bila svatba, in veliko imenitnih gostov iz bližnjih in daljnih krajev je počastilo veseli dan zaročenja Roze s Krasomilom. Strašimir in Ljudmila s svojimi pri-

jatli Miribojem in Zorislavom sta bila tudi pri-
čijoča.

Častimir pa je doživel še veliko veselja v
svojem gradu, in občno spoštovan in ljubljen je
v sredi svojih ljubih in vnukov še dolgo ve-
selo živel in še le v sivi starosti sladko v go-
spodu zaspal.

K a z a l o.

	Stran
Predgovor	3
I. Rozina mlada leta in skrbna odreja	5
II. Roza zgubi svojo mater	19
III. Roza streže svojemu očetu	23
IV. Roza od svojega očeta ločena	30
V. Roza pribeži k pobožnemu Jakobu	30
VI. Roza v vogljarjevi hiši	46
VII. Roza ogljarska deklica	52
VIII. Roza išče službe v sovražnikovem gradu	58
IX. Roza v službi	63
X. Roza pride v ječo k svojemu očetu	69
XI. Roza se dá svojemu očetu spoznati	74
XII. Roza slajšuje nesrečo svojega očeta	80
XIII. Roza sluša opominjevanje svojega očeta	87
XIV. Rozina velikosrčnost	94
XV. Rozine blage misli	100
XVI. Rozin žlahni stan razodet	106
XVII. Roza prosi za oprostenje svojega očeta	113
XVIII. Roza naznani prostost svojemu očetu	122
XIX. Častimiru in Rozi se povrne premoženje	131
XX. Na dalje, kako se Rozi dobro godi	142

Kazalo.

1	1. Razgovor
2	2. Hloana mlada, lepa in skrbna očeja
13	3. Hloza zgodi svojo mater
23	4. Hloza streže svojemu očetu
30	5. Hloza od svojega očeta ločena
39	6. Hloza pride k pobočnemu Jakobu
46	7. Hloza v vogljarjevi hiši
52	8. Hloza ogleda delnice
55	9. Hloza išče službo v kovarstvenem gradu
63	10. Hloza v službi
69	11. Hloza pride v jočo k svojemu očetu
74	12. Hloza se da svojemu očetu spoznati
80	13. Hloza slajuje na svojega očeta
87	14. Hloza išče očeta
94	15. Hloza v hiši
100	16. Hloza blago
106	17. Hloza kleti
113	18. Hloza pravi za očeta
122	19. Hloza nameni prestat svojemu očetu
131	20. Ostanina in Hloza se povrne promaknjo
143	21. Na danje, kako se Hloza dobro godi

